

EROII NEAMULUI

Fondată în 1996; Serie nouă
Anul XIV, Nr. 2 (51), 2022

Această publicație a fost tipărită cu sprijinul Consiliului Județean Satu Mare. Responsabilitatea conținutului revine autorilor și nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Consiliului Județean Satu Mare.

Județul Satu Mare
Consiliul Județean

Ministerul Culturii prin Direcția Județeană de Cultură Satu Mare

EURO INSOLV SPRL
Satu Mare

S.C. SAMGEC SRL
Satu Mare

S.C. EXPEDIENT SRL
Satu Mare

S.C. Prestări Manopera Intracomunitară SRL Satu Mare

S.C. PETROCOM SRL Satu Mare

S.C. EVEX TURISM S.R.L. Baia Mare

Coperta față: Bustul lui Vasile Lucaciu din Șișești, jud. Maramureș

Coperta spate: Monumentul Eroilor Neamului din Bârlad, jud. Vaslui

„EROII NEAMULUI” este o revistă de cultură și educație patriotică, apolitică și neguvernamentală, editată trimestrial de Asociația Civică „Tempora” Satu Mare și Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” - filiala Satu Mare, în colaborare cu Muzeul Județean Satu Mare.

REDACȚIA

Redactor coordonator: col. (r) Voicu ȘICHET

Redactori: dr. Viorel CIUBOTĂ, dr. Viorel CÂMPEAN, dr. Daniela BĂLU

Colaboratori (pentru acest număr): prof. univ. dr. pr. Constantin Valer NECULA, pr. dr. Cristian BOLOȘ, prof. dr. Ovidiu T. POP, dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU, ing. ec. Cristian MAREȘ, ing. Dariana GROZA, ing. Angela FAINA, prof. Carol C. KOKA, Dan PURIC, dr. Marta CORDEA, ing. Mircea PÎRLEA, prof. Dr. Ioan CORNEANU, pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN, ing. Andrei GORȘCOVOZ, dr. Ioan GOGOTA, col.(r) Gavril BABICIU, prof. Simina Ana POP, ing. Claudiu Florian GĂZDAC, ing. Vasile POP

Fotografii: Voicu ȘICHET, Ionică MOLDOVAN

Tehnoredactare computerizată: Vili Alina Marinela PFA

ISSN 2067 - 5801

Contact: Satu Mare, B-dul Vasile Lucaciu nr. 17/8, jud. Satu Mare

Telefon: 0740-084131

e-mail: voicusichet@yahoo.com

www.asociatia-tempora.ro

facebook: Asociația Tempora România 100

Toate drepturile rezervate autorilor și redacției.
Răspunderea pentru opiniile exprimate în paginile revistei revine
în exclusivitate autorilor.

Cuprins

Pag. 2	Col. (r) Voicu ȘICHET - Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (L)
Pag. 7	Preot dr. Cristian BOLOȘ - Modele creștine de eroism (XLVII) - Anul 2022: Anul omagial al rugăciunii în viața Bisericii și a creștinului, în Patriarhia Română. Rugăciunea – mijloc eficient de comunicare a omului cu Dumnezeu (II)
Pag. 9	Prof. univ. dr. preot Constantin-Valer NECULA - Un pedagog ardelean uitat - Dr. Ion Borcia (II)
Pag. 12	Col. (r) Voicu ȘICHET - In Memoriam. Colonel Mircea Blideran (15 februarie 1953 - 10 mai 2022)
Pag. 23	Ing. Andrei GORȘCOVOZ - In Memoriam Prof. univ. dr. Ioan Bojan (1928-2022)
Pag. 24	Dr. Ioan GOGOTA - Simpozionul VASILE LUCACIU – erou al națiunii române
Pag. 27	Col. (r) Gavril BABICIU - Eroul Națiunii Române, Vasile Lucaciu, omagiat la Șișești
Pag. 37	Dr. Daniela BĂLU, preot dr. Cristian BOLOȘ - Aniversarea a 85 de ani de la construirea primei biserici ortodoxe din orașul Satu Mare – Catedrala Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”. Ridicarea Monumentului Omagial „Biserica și Armata Română”
Pag. 42	Dr. Viorel CÂMPEAN - Părintele Traian Pilca, 100 de ani de la naștere
Pag. 44	Dan PURIC - Cei doi câini ciobănești
Pag. 46	Prof. Simina Ana POP - Eroii au fost... Eroii sunt încă...
Pag. 48	Ing. Claudiu Florian GĂZDAC - „COMEMORAREA EROILOR NEAMULUI” BELTIUG-ACĂȘ 31 MAI 2022
Pag. 51	Dr. Viorel CIUBOTĂ - O carte eveniment: Eugenia Bulat, Călărașii și renașterea națională Mărturii-Evocări-Imagini
Pag. 55	Dr. Marta CORDEA - Aloisii Vlad de Săliște – 200 de ani de la naștere (n. 24 februarie 1822, Abramul de Jos, comitatul Bihor – m. 29 martie 1893, Bocșa Montană) O necesară corecție!
Pag. 58	Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU - 150 de ani de la moartea lui Avram Iancu. Clipe de aducere aminte.
Pag. 61	Ing. Dariana GROZA - Eroinele României. Ana Petco – Erudiție și viziune
Pag. 64	Ing. Vasile POP - Tinerețea senectuții (autoportret)
Pag. 65	Ing. Mircea PÎRLEA, Prof. Dr. Ioan CORNEANU - George Pop de Băsești, 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni (1935), o carte a lui Ioan Georgescu
Pag. 68	Prof. Carol C. KOKA - Procesul de la Satu Mare (III)
Pag. 72	Pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN - Ortodoxia în istoria și în societatea contemporană (VII) Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu statul totalitar în conformitate cu Legea Generală a cultelor, votată la 4 August 1948
Pag. 74	Dr. Viorel CÂMPEAN - Ioan Pop-Suduranul, 150 de ani de la trecerea la veșnicie
Pag. 77	Prof. dr. Ovidiu T. POP - Profesorul Paul Janitzky
Pag. 80	Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU - Sânzienele – legendă, tradiție, ritual, superstiții...
Pag. 86	Ing. ec. Cristian MAREȘ - Arta militară a românilor în perioada timpurie a evului mediu (II)
Pag. 93	Ing. Angela FAINA - Omagiu d-lui colonel (r) Voicu Șichet

Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (L)

Colonel (r) Voicu ȘICHET

După ce am alcătuit și trimis spre tipar numărul aniversar – 50 al revistei, s-au derulat o mulțime de activități circumscrise sintagmei „Cultul Eroilor”, pe care o să încerc să le prezint pe scurt în cele ce urmează.

Așa după cum anunțam cu bucurie în numărul anterior, în 8 martie 2022, demersul nostru, început în primele luni ale anului 2017, a fost finalizat cu succes, prin votul covârșitor majoritar al deputaților, care l-au declarat „EROU AL NAȚIUNII ROMÂNE” pe PĂRINTELE DR. VASILE LUCACIU, cea mai mare personalitate românească născută pe plaiurile sătmărene. Această realizare nu a rămas fără urmări imediate. Astfel, în 9 aprilie 2022, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare, avându-l ca amfitrion pe prietenul nostru Teodor Ardelean – ctitorul și managerul prestigioasei instituții de cultură maramureșene, a avut loc un eveniment de marcă a acestei mari realizări. Evenimentul a fost organizat de către Asociația Generală a Românilor Uniți (AGRU) Baia Mare, fiind prezent și episcopul greco-catolic PS Vasile Bizău, care a susținut și un discurs emoționant și foarte echilibrat. Amănunte despre această frumoasă manifestare puteți afla din articolul domnului dr. Ioan Gogota. Eu voi sublinia faptul că am fost invitat, alături de dr. Viorel Câmpean, să susținem scurte alocuțiuni și că am avut prilejul să cunosc mai îndeaproape câțiva români vrednici, printre care și doi băimăreni originari din județul nostru, mai exact din Potău. Este vorba de doi oameni de afaceri de succes, nu neapărat unul extraordinar, Ioan Rogojan și Ioan Tătăran, ultimul fiind președinte al AGRU din Baia Mare. Și tot un Potoan ne-a dus la Baia Mare, Aurel Mărcuș, explicația rezidând din faptul că Viorel Câmpean lucrează de zor la o monografie a acestei localități, cei 3 fii ai satului pomeniți mai sus fiind printre principalii „informatori” și susținători, din toate punctele de vedere, ai proiectului.

Al doilea eveniment a avut loc în 17 iunie 2022, la Șişești, locul sacru în care părintele Vasile Lucaciu și-a desfășurat marea parte a activității sale, în organizarea Asociației „Renașterea Șişeșteană” – al cărei președinte și „suflet” este prietenul nostru, colonelul în retragere Gavril Babiciu, și Primăriei Șişești, care are în frunte un

edil de excepție, în primul rând un bun român, Ioan Mircea Tentiș. Este vorba despre Simpozionul cu tema: Vasile Lucaciu „Erou al Națiunii Române”, la care organizatorii au dorit să-i adune pe toți cei care și-au adus o contribuție la realizarea acestui obiectiv. Ne bucurăm că sătmărenii au fost la înălțime din acest punct de vedere și ne-am dori cât mai multe astfel de realizări din partea noastră.

În fapt, eu am fost cel care am preluat instantaneu ideea domnului Babiciu de a face ceva pentru a-l pune pe un pedestal binemeritat pe părintele Lucaciu, ca unul dintre cei mai înflăcărați, curajoși și demni luptători pentru drepturile românilor transilvăneni și pentru unire, adresându-mă deputatului de la acea vreme Romeo Nicoară, cu scopul de a face demersuri pentru o inițiativă legislativă în acest sens. I-am pus la dispoziție toată documentația pe care o aveam, în baza căreia, împreună cu deputatul (acum senator și fost ministru al agriculturii) Adrian Oros, au redactat expunerea de motive și toate actele necesare. Inițiativa a fost înregistrată la Parlamentul României în 13 iunie 2018 și, deși a intrat în discuție în sesiunea din toamnă, în octombrie același an Senatul a respins-o. Era vremea în care cele două partide politice nu ar fi votat o lege promovată de celălalt chiar dacă i-ar fi fost benefică!!! Norocul a fost că forul decizional era Camera Deputaților, astfel că a mai rămas o șansă...

După alegerile din 2020, la scurt timp, l-am abordat pe noul deputat de Satu Mare, Adrian Cozma, prezentându-i situația și, mai ales, doleanța noastră ca, până în 2022, anul centenarului morții părintelui, acesta să fie declarat EROU. Din fericire, la începutul acestui an, a fost o conjunctură favorabilă, astfel că domnul Cozma, sprijinit de către deputatul Călin Bota din Baia Mare – pus în temă la rândul-i de către colonelul Babiciu, a reușit să introducă proiectul pe ordinea de zi a sesiunii februarie-iunie 2022. Iar finalul a fost unul fericit, așa cum spuneam, pe 8 martie 2022, românimea transilvană a primit un cadou deosebit: **Vasile Lucaciu – Erou al Națiunii Române!**

Amănunte despre manifestarea de la Șişești puteți afla din materialul domnului colonel Gavril Babiciu, însă aici vreau să subliniez un lucru: am

militat pentru acest deziderat, am scris mult, am publicat și mai multe materiale în revistă despre Lucaciu, am scos și o carte dedicată lui...în condițiile în care prima mea prezență la Muzeul memorial din Șișești, la monumentală biserică ctitorită de părinte a fost pe...17 iunie 2022!!! Ar cam trebui să-mi fie rușine... Dar, privind din alt punct de vedere, din acest exemplu se poate învăța ceva: se pot face multe, chiar dacă nu ești conectat direct și nemijlocit, prin văz, auz și pipăit, la anumite realități, ci doar crezând în valorile pe care un om, un loc, o epocă, le reprezintă, și despre care tu ai aflat din cărți, reviste, povești ale prietenilor, colegilor, cunoscuților! Câți l-au văzut pe Hristos? Puțini! Câteva mii, și totuși, doar azi sunt câteva miliarde care cred în el, fără a vorbi de generațiile care s-au succedat în cele două milenii de la prezența Sa pe pământ!

Apoi, trebuie să vorbim despre Programul „Comemorarea Eroilor Neamului”, inițiat de către cele 3 asociații ale rezerviștilor militari sătmăreni din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I., care, după aprobarea de către prefectul județului Satu Mare, domnul dr. Radu Roca, s-a derulat aproape impecabil în cele 8 „etape” de până acum, care au însumat nu mai puțin de 17 locații, a se citi morminte de eroi sau locuri unde sunt înhumați ostași români ce și-au pierdut viața în cele două războaie mondiale pe meleagurile sătmărene. În fiecare locație s-au intonat *Imnul Național*, marșul *Drum bun* și *Stingerea* și s-au depus coroane de flori în acordurile *Imnului Eroilor*. S-au susținut discursuri, cel puțin la una din locațiile existente într-o unitate administrativ-teritorială, de regulă de către primar, prefectul județului Satu Mare, dr. Radu Roca (care, nota bene, a fost prezent la aproape toate activitățile din această perioadă) sau consilierul Florian Găzdac – coordonatorul programului din partea instituției, vicepreședintele Consiliului Județean Satu Mare, Valer Beșeni, directorul Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare, Zamfir Danciu și istoricul Mihai Mocan de la Muzeul Județean Satu Mare. Desigur, au fost și excepții, pe care le puteți afla din materialele colegilor sau colaboratorilor publicate în acest număr și/sau în numerele viitoare.

De asemenea, este demn de remarcat că la toate aceste activități au fost angrenați și elevi care au prezentat scurte și emoționante programe artistice cu rezonanță patriotică, fapt pentru care le mulțumim și le adresăm felicitările noastre, atât lor cât și cadrelor didactice care i-au îndrumat. Mulțumim pe această cale și Inspectoratului Școlar Județean Satu Mare, care a achiesat la

programul nostru și a încurajat unitățile de învățământ din județ să se implice în aceste activități.

Așa după cum poate cititorul a reținut din numărul anterior și din comunicatele de presă, dacă anul trecut aceste activități le-am desfășurat în cadrul unui proiect-pilot, din acest an ele se circumscriu unui program aprobat de prefectul județului dr. Radu Roca, ceea ce dă o mult mai mare consistență și atractivitate pentru autorități și cetățeni. Ca o recunoaștere a implicării autorităților locale în buna desfășurare a programului, am decis ca primarii merituosi să primească din partea noastră, a asociațiilor de rezerviști militari, un **HRISOV DE MULȚĂMIRE**, urmând ca în viitor să găsim și alte forme de recompensare simbolică a celor care ne sunt alături.

Remarcăm faptul că ceremonialul religios, la fiecare mormânt sau cimitir, a fost oficiat de către preoții/capelanii militari (toți 3 sau câte 2) Cristian Silaghi, Florin Silaghi și Alexandru Căcău, împreună cu preoții parohi locali, iar garda a fost asigurată de militari de la Inspectoratul Județean de Jandarmi. Le mulțumim tuturor pentru implicare, la fel cum o facem și pentru colegul colonel (r) ing. Ștefan Coșarca, cel care a asigurat bunul mers al activităților prin asumarea calității de moderator/prezentator (speaker nu-mi place), dar și comunicarea cu oficialitățile și mass-media!

Tot în această perioadă au mai avut loc câteva evenimente de cinstire a memoriei înaintașilor sau a simbolurilor naționale, despre care voi vorbi pe scurt, în ordine cronologică.

Astfel, ne-am bucurat că în acest an Garnizoana Satu Mare, împreună cu Instituția Prefectului Județului Satu Mare, au decis să marcheze ziua de 19 aprilie 1919, ziua eliberării orașului și județului nostru de către Armata Română, fapt ce a deschis calea instaurării administrației românești și în această parte de țară, conform hotărârii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Așa după cum era firesc, manifestarea a avut loc la Monumentul Eroului Necunoscut din Piața Libertății, cel care reprezintă în fapt **Soldatul român** care și-a sacrificat viața pentru idealul de unitate al tuturor românilor. După intonarea *Imnului Național* și oficierea serviciului religios, au rostit scurte alocuțiuni prefectul județului dr. Radu Roca și comandantul Garnizoanei Satu Mare, lt. colonel Gheorghe Balazs, acesta acordându-mi o **Scrisoare de mulțumire** pentru toată activitatea și eforturile depuse pentru refacerea statuii și

conștientizarea opiniei publice sătmărene asupra importanței zilei de 19 aprilie pentru municipiul și județul nostru. La final s-au depus coroane de flori din partea autorităților, asociațiilor de rezerviști militari și ai unor entități civile. Sperăm ca astfel de manifestări să se repete în fiecare an de 19 aprilie, bine ar fi și cu un public mult mai numeros, și, de ce nu, cu includerea unui scurt program cultural-patriotic.

A urmat 9 mai, zi cu triplă semnificație pentru noi, din păcate cea cu Victoria, respectiv încheierea celui de-al doilea război mondial în Europa, o lăsăm mai în umbră, dat fiind că Putin o exacerbează, o amplifică la maxim în cadrul propagandei conexasă la războiul cu Ucraina, de fapt cu lumea ceva mai civilizată. Accentul se pune pe crearea Uniunii Europene, pe valorile promovate de aceasta. Cam asta se simte din mesajul premierului prezentat de prefectul Radu Roca. Din păcate, nici 9 mai ca Zi a Independenței nu este foarte promovată, totul pentru UE!! În aceste condiții, ceremonialul a fost scurt și sobru, totuși, încheindu-se cu parada militarilor.

Ziua Eroilor, care în acest an a picat pe 2 iunie, a fost puțin mai animată, în primul rând datorită prezenței la Satu Mare a părintelui Constantin Necula de la Sibiu. Acesta a fost prezent la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”, unde a săvârșit Sfânta Liturghie, alături de părintele paroh Cristian Boloș, părintele Coriolan Nastai, părintele inspector Vasile Onea și părintele profesor Octavian Mirișan, rostind la final un Cuvânt de învățătură foarte frumos și emoționant, cu adevărat de învățătură. Apoi, a participat la ceremonialul militar și religios de la Cimitirul Eroilor, unde, de asemenea, la rugămintea prefectului Radu Roca, a rostit un scurt discurs emoționant.

Însă, prezența sa la Satu Mare a avut un alt

scop: a fost invitat de către noi, Asociația Civică Tempora și Revista *Eroii Neamului*, pentru a susține Conferința „Eroi și Martiri”, aflată la a doua ediție, după cea din august 2021, care l-a avut ca protagonist tot pe părintele Necula. Cu mențiunea că, anterior acestor două conferințe, părintele a mai fost la Satu Mare și în 2019, tot la invitația noastră, pentru a participa la Simpozionul de aniversare a 10 ani de la apariția primului număr al noii serii a revistei *Eroii Neamului*, ne exprimăm speranța și încrederea că sătmărenii se vor putea bucura pe viu de prestațiile Domniei Sale și în viitor, cel puțin o dată pe an, intenția noastră fiind ca această conferință să devină o obișnuință, o tradiție... Doamne ajută!

Nu intenționez să redau pasaje din discursurile părintelui, toate au fost înregistrate și sunt disponibile pe internet, plus că au fost difuzate pe posturile tv locale, drept pentru care nu-mi rămâne decât să-i mulțumesc domnului **PROFESOR UNIV. DR. CONSTANTIN-VALER NECULA** (recent a obținut gradul didactic de profesor universitar, pentru care îi adresăm și pe această cale calde felicitări și îi dorim sănătate și succes în tot ceea ce face!) pentru efortul pe care-l face pentru a ne fi alături la astfel de evenimente, precum și pentru colaborarea constantă cu articole pentru revistă, dar mai ales pentru relația de prietenie ce s-a statornicit între noi, și nu mă refer aici doar la relația dintre Domnia sa și mine, ci de cea a dânsului cu redactorii și colaboratorii de la *Eroii Neamului*, cu preoții de la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” și, nu în ultimul rând, cu sătmărenii în general!

Data de 31 mai este stabilită ca Ziua Rezervistului Militar, însă, datorită aglomerării activităților de la sfârșitul lunii mai-începutul lunii iunie, marcarea acesteia a avut loc abia în 8 iunie.

Am avut onoarea de a fi invitați de către prefectul Radu Roca la o ședință solemnă în sala mică a Prefecturii, răspunzând „prezent!” peste 50 de cadre militare în rezervă și în retragere, membri ai celor 3 asociații din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I.. S-au rostit discursuri, s-au acordat diplome, au fost avansări în grad, însă important rămâne faptul că am fost împreună și că reprezentantul Guvernului în teritoriu, respectiv prefectul județului, a ținut să ne felicite, să ne acorde atenție și să ne mulțumească pentru modul în care ne-am achitat de sarcini în activitate, dar și pentru implicarea noastră în viața cotidiană, în principal fiind reliefată inițiativa și contribuția la derularea Programului „Comemorarea Eroilor Neamului”. Manifestarea a continuat cu o slujbă de pomenire a celor trecuți în veșnicie dintre noi, oficiată de către părintele Gabriel Gorgan la biserica Sfintii Împărați Constantin și Elena, urmată de o masă festivă la un local din municipiul Satu Mare, la care au participat reprezentanți ai autorităților, dar și comandanții unităților și instituțiilor din care provin rezerviștii.

În această perioadă am sărbătorit, pe 26 iunie, Ziua Drapelului Național. Acesta a fost coborât de pe catargul din Piața 25 octombrie în după amiaza zilei de 25 iunie, fiind adus la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”, unde a fost sfințit în dimineața următoare, la ora 8,30, de către un sobor de preoți format din părintele protopop Ioan Socolan, preotul paroh dr. Cristian Boloș și preoții militari Cristian Silaghi și Alexandru Căcău. La ora 9.00 a avut loc ceremonialul specific de arborare pe catargul de pe dig, anterior prefectul Radu Roca dând citire mesajului transmis de către primul ministru Nicolae Ciucă, precum și a unui discurs propriu. Înainte de a fi înălțat pe catarg, autoritățile prezente au fost invitate să-l sărute, spre bucuria noastră, în acest an, pentru prima dată din câte știu eu, a fost permis acest gest și cadrelor militare în rezervă și în retragere! Mulțumim celor ce au făcut posibil acest lucru: Instituția Prefectului Județului Satu Mare și Garnizoana Militară Satu Mare!!

Dat fiind că am amintit de mai multe ori în acest material despre Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare, lăcaș de cult reprezentativ pentru municipiul și județul nostru, în care se derulează multe, importante și semnificative activități cu caracter patriotic, cultural, spiritual și educațional, reiterez invitația către toți sătmărenii, dar și către cititorii din țară și străinătate, să sprijine realizarea Monumentului „Biserica și Armata Română”, sub forma unei

Cruci brâncovenești din bronz, înaltă de peste 3m, pe care intenționăm să-l ridicăm în imediata apropiere a bisericii. Datele necesare le găsiți în numărul precedent, dar și în fotografia promoțională pe care o publicăm la finalul acestor rânduri.

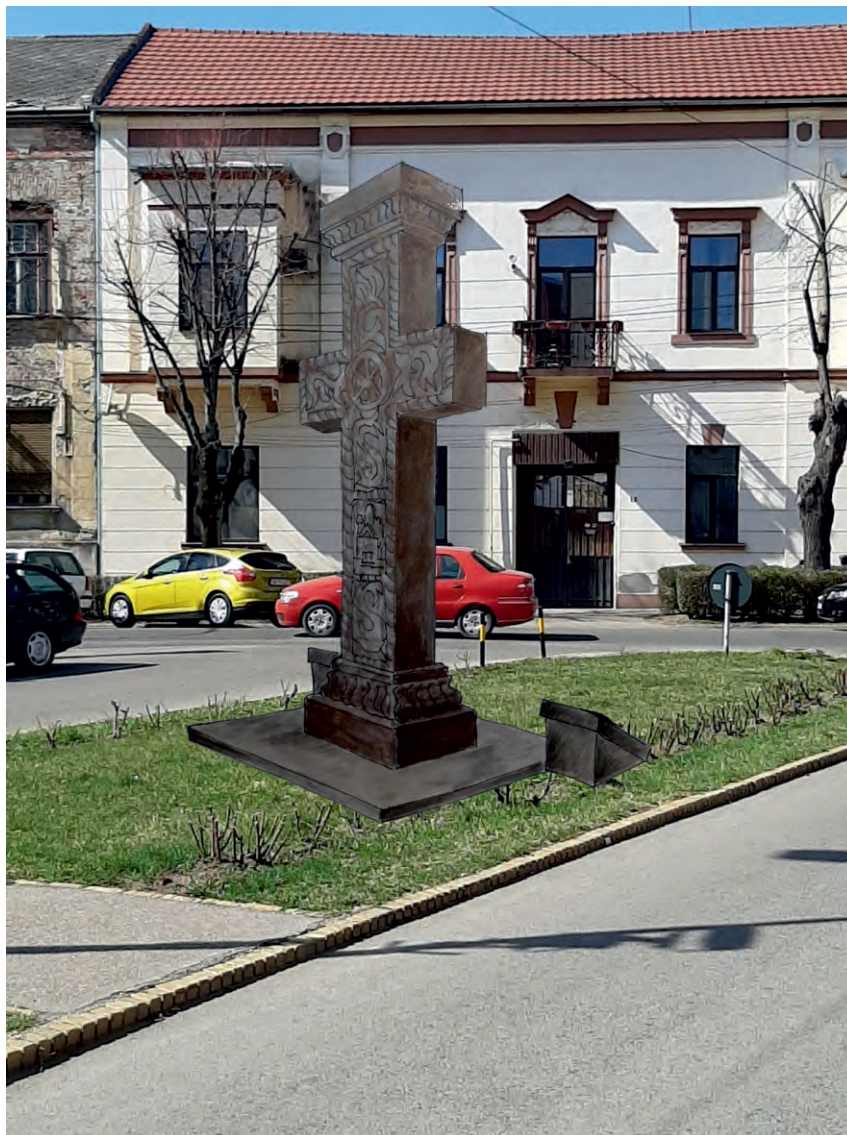
Din motive obiective, am amânat realizarea volumului aniversar dedicat celor 50 de numere ale revistei noastre, astfel că se mai pot trimite mesaje care să fie cuprinse în acesta. Sperăm să-l scoatem în acest an și, cel mai important, în condiții bune!

Dacă de-a lungul timpului am ovaționat din acest colț de pagină succesele Simonei Halep la tenis, nu putem trece cu vederea peste performanța extraordinară a lui David Popovici, câștigător a două medalii de aur la Campionatele mondiale de natație de la Budapesta. Și asta la doar 17 ani și în două din cele mai importante probe ale acestei discipline, 100 și 200 metri liber! Adică, la această oră este cel mai rapid înotător de pe planetă pe distanțe scurte. Așa cum mai spuneam, iată că se poate, iată că acest popor are resurse inepuizabile și nebanuite, fapt ce-mi dă încredere că, într-un viitor destul de apropiat, vom reuși să ieșim din acest noroi în care ne „bălăcărăm” de ceva vreme. Așa cum avem rezultate deosebite în sport, e adevărat că-s cam rare, putem avea și în alte domenii. Cred că ne lipsește acel „zvâc” pornit de la guvernanți, care să dea încredere cetățenilor, în principal tinerilor, că se pot realiza, și pot realiza lucruri mărețe, și în țară, nu doar afară! Doamne ajută!

Înainte de a încheia aceste rânduri, mă simt dator să-i mulțumesc doamnei Angela Faina din Montreal pentru cuvintele deosebit de elogioase scrise la adresa mea în articolul pe care-l publicăm în acest număr. Cine mă cunoaște bine, știe că sunt modest din fire și nu mă dau în vânt după laude, dar nu am putut-o convinge pe doamna Angela că nu este cazul să publicăm articolul, să nu trezim resentimente, critici și alte „dulcegării” din partea unora, dar a rămas ferm pe poziție, așa cum a făcut și în urmă cu 5-6 ani când ne-am cunoscut și a scris primele articole pentru revistă. Nu am vrut să o supăr, pentru că, deși plecată de mult din țară, a rămas cu sufletul alături de Sătmăr și sătmăreni, de români și românism în general, iar eu cred că avem nevoie de asemenea oameni în Diasporă, care să prezinte adevărata față a poporului nostru, să promoveze valorile morale și creștine care ne-au însoțit de-alungul istoriei milenare. Îmi cer scuze dacă cele scrise de doamna Angela au supărat pe cineva și promit că nu o să se mai repete astfel de elogii în paginile revistei, cel puțin atâta timp cât o voi coordona eu!!

MONUMENTUL "BISERICA ȘI ARMATA ROMÂNĂ"
RIDICAT LA ÎMPLINIREA A 85 DE ANI DE LA CONSTRUIREA
PRIMEI BISERICI ORTODOXE DIN ORAȘUL SATU MARE,
CU SPRIJINUL ARMATEI ROMÂNE
1937 – 2022

CRUCE BRÂNCOVENEASCĂ. BRONZ/GRANIT. SCULPTOR: RADU CIOBANU.
AMPLASAMENT: SCUARUL DE LÂNGĂ CATEDRALA ORTODOXĂ. COST: 250.000 LEI –
DONAȚII ÎN CONT: RO48BTRLRONCRT0355122001 – CUI: 7831805 –
BENEFICIAR: PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ "ADORMIREA MAICII DOMNULUI", SATU
MARE. PERSOANE DE CONTACT: PR. BOLOȘ CRISTIAN: 074.021.6146; ȘICHET VOICU:
0740.084.131.

BUNUL DUMNEZEU SĂ VĂ RĂSPLĂTEASCĂ!

Modele creștine de eroism (XLVII)
Anul 2022: Anul omagial al rugăciunii în viața
Bisericii și a creștinului, în Patriarhia Română.
Rugăciunea – mijloc eficient de comunicare
a omului cu Dumnezeu (II)

Preot dr. Cristian BOLOȘ

„Cel ce iubește pe Dumnezeu stă de vorbă cu El de-a pururi, cum ar sta de vorbă cu un tată, alungând orice înțeles pătimaș”, afirmă Părintele Evagrie Monahul¹.

Precum am menționat în numărul anterior al revistei „Eroii Neamului”, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât ca anul 2022 să fie declarat drept „Anul omagial al rugăciunii în viața Bisericii și a creștinului”, precum și „Anul comemorativ al Sfinților sihastri: Simeon Noul Teolog, Grigorie Palama și Paisie de la Neamț”. Cu permisiunea domnului redactor coordonator Voicu Șichet, voi continua, în prezentul articol, să accentuez importanța rugăciunii în viața spirituală a creștinilor.

2. Arta rugăciunii pe calea spre Dumnezeu

De-a lungul existenței sale, omul a simțit mereu nevoia de a comunica cu Dumnezeu. Ca atare, s-au stabilit diverse forme pentru a se realiza un raport cât mai strâns cu Creatorul. Așa a luat naștere cultul Bisericii, care, prin varietatea sa, ne facilitează întâlnirea cu Dumnezeu. Creștinul autentic se roagă „în Duh și în adevăr” (Ioan IV; 24) atât la biserică (împreună cu marea familie a credincioșilor), cât și acasă (în intimitate – Matei VI; 5-13). A te ruga în singurătate nu înseamnă a fi singur; rugăciunea, care ne ridică de pe pământ în cer, presupune a-L avea ca partener de dialog, ca interlocutor pe Dumnezeu. Rugăciunea este dialogul intim al omului cu Dumnezeu, este punctul în care omul se intersectează și se unește cu Dumnezeu. Acest dialog pornește din minte și din inimă, fiind bazat pe voința liberă a omului și nu pe o constrângere. Noi ne rugăm lui Dumnezeu, Maicii Domnului și Sfinților cu credință, nădejde, dar și cu răbdare, așteptând împlinirea cererilor noastre. Prin rugăciune Îi împărtășim Domnului bucuriile prin

Anul 2022 - Anul comemorativ al Sfinților sihastri

care trecem în viață, Îi cerem iertare pentru păcatele săvârșite și ajutorul în orice împrejurare, spre a progresa neconținut în bine. Totodată, prin rugăciune Îi mulțumim Domnului, din adâncul sufletului, pentru toate binefacerile revărsate asupra noastră. Ne rugăm pentru noi înșine, pentru familiile noastre, pentru întreaga lume, dar și pentru cei adormiți întru Domnul, plecați pe calea veșniciei, pentru eroii și martirii neamului românesc, cunoscuți și necunoscuți. Rugăciunea este o expresie, o manifestare a iubirii față de aproapele; ne rugăm unii pentru ceilalți, fiindcă mântuirea este comunitară: dacă cei de lângă noi nu se mântuiesc, înseamnă că și noi suntem în pericol. Suntem frați întreolaltă, având un tată comun: pe „Tatăl nostru”. Rugăciunea – care aduce pace și iubire în raporturile dintre oameni – presupune iertare; nu te poți angaja într-o convorbire cu Dumnezeu-Împăratul păcii, dacă în suflet porți ură împotriva semenului tău. Iisus Hristos ne îndeamnă: „când stați de vă rugați, iertați orice aveți împotriva cuiva” (Marcu XI; 25).

Dumnezeu aude fiecare cuvânt, fiecare suspin și vede orice lacrimă vărsată în timpul rugăciunii. El ne împlinește dorințele bune pe care le exprimăm, dacă ne ancorăm încrederea în puterea Sa, crezând stăruitor că vom dobândi ceea ce cerem. Pentru toate este un timp potrivit. Dumnezeu știe, cu adevărat, viitorul și El „gândește” pe termen lung, pentru veșnicie. El știe ceea ce este, într-adevăr, de folos pentru noi. De aceea, ar fi bine să-I îngăduim să împlinească voia Sa în viața noastră. De aceea, ar fi bine ca voia noastră să coincidă cu voia Lui. De aceea, credința și încrederea sunt esențiale în rugăciune (Matei XXI; 22). Chiar dacă Dumnezeu cunoaște ceea ce ne dorim, totuși, El așteaptă rugăciunea, așteaptă cererea tocmai pentru a se realiza acel dialog interpersonal, între Sine și om, pentru a se menține nestinsă iubirea, care asigură fericirea și nemurirea, pentru ca omul să trăiască într-o permanentă Liturghie după Liturghie.

Se impune ca rugăciunea – care reprezintă un antidot extrem de eficient în lupta noastră împotriva păcatului – să fie caracterizată printr-o mare atenție. Se întâmplă ca în timpul rugăciunii mintea să ne zboare în altă parte, iar gândurile să ne fie împrăștiate. Când simțim că se produce această împrăștiere ar fi bine să ne oprim puțin din rugăciune, să ne reculegem, să ne redobândim atenția și concentrarea, rostind cu intensitate: *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul (păcătoasa)* și, după ce ne-am liniștit în interior, să ne aplecăm din nou asupra rugăciunii, reluând-o de unde am lăsat-o.

Citind rândurile de mai sus, putem pătrunde puțin în misterul rugăciunii, dar, în mod special, putem înțelege că rugăciunea este o artă, pe care nu ajunge să o deprindem și să o stăpânim, ci e necesar să o transpunem în propria viață. Viața, adică modul nostru de a trăi, trebuie să reprezinte o rugăciune pe calea spre Dumnezeu, cale pe care avem nevoie de un frâu, prin intermediul căruia să ne putem struni pornirile păcătoase și să ne putem canaliza eforturile spre a trăi o viață bineplăcută lui Dumnezeu și aproapelui. Diogene

Laertios amintește că Platon, în vârstă fiind, s-a dus într-o zi la o prăvălie cu scopul de a cumpăra frâu și piteni: frâul pentru cel mai ager elev al său – Aristotel și pitenii pentru cel mai lent în cugetare dintre discipolii săi – Xenocrate. Sfântul Vasile cel Mare² relatează această întâmplare spre a ne arăta că omul are nevoie de un frâu pentru a stăvili impulsurile trupului și de piteni pentru a-și lua avânt pe drumul virtuții. Atât frâul, cât și pitenii sunt daruri ale minții/rațiunii, care verifică lipsa de disciplină și elimină lenea/trândăvia sufletului.

Viața constituie un urcuș permanent spre Dumnezeu, o călătorie ascendentă spre Cer. După fiecare treaptă urmează o altă treaptă. Când ai pus piciorul pe o treaptă trebuie să te concentrezi ca să realizezi o stabilitate, ca nu cumva plăcerea să te atragă înapoi, în locul/starea din care abia te-ai ridicat. Pe fiecare treaptă se impune să stabilești un echilibru în întreaga ta ființă, având întotdeauna în față ținta spre care te îndrepti. Nu poți călători fără o țintă. Trebuie să tinzi mereu spre ceva, spre Cineva, să te autodepășești, să-ți repeți continuu: „pot fi mai bun în bine decât sunt”. Această dorință de autodepășire nu implică mândria; nu-ți dorești să fii mai bun decât celălalt, ci mai bun decât erai tu însuși, ca din această „bunătare” să poți dăruia și altora. După ce te ancorezi într-o virtute nu înseamnă că ai ajuns la capătul drumului, ci, cu atenție, cu trezvie, îți vei continua traseul spre a cuceri o nouă „redută”, o altă treaptă/virtute care ți se deschide înainte, rămânând angajat ferm pe calea spre Dumnezeu, cale pe care rugăciunea va constitui mereu un mijloc eficient de comunicare cu El.

„Doamne, dă-ne curajul să schimbăm lucrurile pe care le putem schimba!

Doamne, dă-ne liniștea să acceptăm lucrurile pe care nu le putem schimba!

Însă, înainte de toate, Doamne, dă-ne înțelepciunea de a le deosebi pe unele de celelalte!”

Note

¹ Evagrie Monahul, „Cuvânt despre rugăciune”, în „Filocalia I”, trad., introd. și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Ediția a IV-a, Editura Harisma, București, 1993, cap. 54, p. 111.

² Sfântul Vasile cel Mare, „Epistola 150”, cap. I, nota 2, colecția Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 12, Editura IBMBOR, București, 1988, p. 335.

Un pedagog ardelean uitat - Dr. Ion Borcia (II)

Prof. univ. dr. preot Constantin-Valer NECULA

Nu aş fi continuat scrierea vieţii minunatului om Dr. Ion Borcia de nu aş fi fost încurajat de reacţia frumoasă a colegilor de la Revista *Eroii Neamului*, mai cu seamă a redactorului şef. Încerc să „fac ascultare”, recunosc, nu fără o bucurie incredibil de frumoasă. Când scriu rândurile acestea, copiii şi studenţii au examene, fierbe Ţara de nesomnul pregătirii şi examinării lor. De aici şi nevoia lor de a reconstitui chipul pedagogului la tinereţea de har a Pedagogiei româneşti. Am prezentat în numărul trecut^[1] al revistei câteva puncte de reper, generale. Dar chipul său m-a surprins la vremea în care lucram cu Sorana Maier Biţu la o minunată carte despre o şcoală sibiană^[2]. Acolo am aflat, într-un *Anuar*^[3], viaţa acestui om cu amănunte suficiente ca să ne îngăduim acum să o reducem la câteva pagini. Părerea mea este că astfel de vieţi au marcat prezenţa proniei divine în organizarea unui învăţământ curajos, naţional şi european deopotrivă. Ce ne spune aşadar fişa biografică a lui Ion Borcia?

Acesta s-a născut la Sibiu în 23 August 1880, fiind elevul liceului evanghelic din oraş. Finalizează studiile liceale la 18 ani şi rezultatele eminente- care merită căutate în arhiva colegiului de astăzi- îl recomandă pentru facultatea de filozofie de la Budapesta. După 2 ani de studii, pleacă la Leipzig (Lipsca), acolo urmând, după părerea noastră, studii de pedagogie şi filologie. Trebuie să spunem că nu era o evoluţie „specială” pentru tineretul studios al vremii. Şi să reamintim că acest fir de educaţie era comun multora dintre aceia care aveau să crească în spiritul naţional al unei pedagogii sociale care să gireze emanciparea naţională de după 1918. Exemplele sunt multe, dar putem să reţinem efigiile lui Octavian Codru Tăslăuanu, Octavian Goga ori Vasile Goldiş^[4], pentru studiile budapestane şi Horia Petra Petrescu, pentru a sublinia rodirea „lipscană” a educării filo-pedagogice. Cel din urmă, de altfel, va şi finaliza acolo prima teză de doctorat despre opera lui Ion Luca Caragiale^[5]. O serie de autori de pedagogie vor creşte sub construcţia

intelectuală a Leipzigului – aşa numită şcoală herbatiană ardeleană^[6]- o altă ramură, legată mai ales de Braşov, fiind crescută de şcoala pedagogică de la Viena sau Bonn- cel mai renumit absolvent fiind Dr. Ioan Meşotă (1837-1878), unchiul dinspre mamă a lui Andrei Bârseanu (1858-1922). Mulţi dintre dascălii Braşovului vor urma şcoala de la Praga, şi ea aflată în siajul herbartian. Căutau tinerii ardeleni doar o simplă emancipare personală? Probabil. Dar ştim foarte clar că numai absolvind astfel de şcoli- excelent cuplate la cercetare şi cunoaştere- puteau să acceadă în învăţământul de stat al Imperiului austro-ungar. Am descoperit în ei- şi aici putem include şi pe Zaharia Boiu, Petru Şpan, Ioan Popescu ori Nicolae Terchilă şi Dumitru Călugăru, pentru a veni mai aproape de zilele noastre- semantica afirmării în numele unui crez pedagogic cuplat perfect pe cultura vremii şi pe efortul unei munci dese ori ucigătoare fizic. E cazul plecării mai devreme a lui Meşotă ori chiar al lui Borcia, a cărui poveste o continuăm.

În toamna anului 1902 este ales profesor la Şcoala de fete a ASTREI. A fost admis ca profesor de limba şi literatura română şi germană. În numărul trecut al revistei noastre am prezentat o serie de repere legate de scriitura sa. Reţinem însă că în 1903 va finaliza doctoratul- cel mai probabil la Lipsca, păstrând numele din vreme- cu o teză de filologie comparată, o analiză a elementelor germane din limba română. În 25 mai 1906 se consemnează notificarea diplomei sale de doctor (3 ani de aşteptare) şi, prin aceasta^[7], obţinerea dreptului de a ocupa definitiv locul său în şcoala de fete. Valoarea sa de organizator şi pedagog este recunoscută şi prin aceea că este ales membru în comitetul central al Asociaţiunii, în secţia şcolară.

Căsătoria din anul 1911 cu Elena Siandru- asupra căreia am lărgit cercetările arhivistice- se opreşte după 7 luni. Ion Borcia, muncitorul şi luminosul publicist şi pedagog, se stinge din viaţă. Era 26 februarie (10 martie) 1912. Autorul scurtei sale biografii, Victor Stanciu,

consemnează cu amar: „Sunt mulți oameni a căror viață în câteva cifre de felul acesta- cum am prezentat și noi, n.NC- se poate cuprinde prea ușor. Dr. Ion Borcia nu e dintre ei. Până când a fost în viață, mulți dintre aceia între care a trăit, nu-l cunoșteau decât de un om deosebit de modest și harnic, de obligător, cu mult tact, un om care nu a făcut nimănui nici un rău. Sibienii, între cari a trăit, îl cunoșteau de mic copil și-l arătau cu fală, căci era cel dintâi între elevii gimnaziului ev-luth. Și Ionel Borcia și-a păstrat până la moarte diminutivul, ca semn al deosebitei iubiri în care era învăluit din partea cunoscuților. Tânăr ajunge profesor și cum nu i-au schimbat numele de Ionel, oamenii nu și-au schimbat nici atitudinea lor față de el. Era tot băiatul bun, blând și visător, care scrie poezii bune și ține conferințe publice când i se cere, îndeplinește munca la care e pus cu conștiințiositate și e mulțămît cu soarta. Până când alții au dat în o parte și alta cu coatele să ia lumea act despre ei, cu purtări de față mare. Și lumea din jur, învățată să nu vadă nici o schimbare la acest om, nu se putea îndeajuns mira, când a auzit că Ionel Borcia s-a logodit. Și a mai trecut iară un timp, prea scurt pentru noi toți, și ca fulgerul se lățește vestea morții lui, după o răceală de câteva zile. Închis în sicriu l-au scoborât din cuibul ce și l-a făcut cu 7 luni înainte, și l-au dus, între flori și cântece tânguioase, într-un lung convoiu al cunoscuților, la locul de odihnă veșnică. Cele două vorbiri, spuse la înmormântarea lui din partea directorului școlai civile de fete unde a funcționat și a prezidentului „Asociațiunii”, în al cărui comitet era membru, erau primele aprecieri juste, smulse din sufletul tuturor. Azi, când doarme în mormânt cu tatăl său, cunoscuții îl amintesc, de câteori e vorba de caractere întregi, de oameni muncitori și cinstiți, căci între aceștia el era cel dintâi. Dacă ar fi cunoscut lumea adevărata lui valoare, sigur că Dr. Ion Borcia ar fi fost altfel apreciat. Deși a venit la școala noastră încă de tânăr, a adus cu el concepte superioare și hotărâte, un întins program de muncă, pe care în scurta lui activitate l-a urmat statornic. În „*Câteva probleme ale școlai românești de la noi*” își spune programul, care i-a îndreptat pașii și activitatea lui din școală și afară de școală, fânta spre care a nizuit el întotdeauna: „sfânta datorie de a face cultul limbii și literaturii noastre”.

Din descrierea lui Stanciu, dar și din lectura impresionantului eseu publicat de Borcia asupra stării școlii românești din Transilvania- și nu numai- desprindem câteva elemente de construcție a discursului distinsului și tânărului pedagog sibian: revizuirea limbii manualelor școlare, unificarea terminologiei științifice prin îndepărtarea termenilor hibrid, identificarea scopului și mijloacelor învățământului limbilor străine. Deschiderea sa amplă spre cărți pentru copii- istorioare, basme ori alcătuirii de jocuri lingvistice- avea să rodească în școala sibiană în care Adelina Tăslăuanu- de exemplu^[8]- avea să impresioneze în timp. Bun cunoscător al problemelor celor angajați în școală, dr. Borcia ar fi putut fără nici o îndoială întrupa reformatul prin exigență al Învățământului. Analiza propusă de Victor Stanciu abundă în argumente menite să ne aducă dinainte imaginea unui pedagog viu și unificator de spirite. Rămâne să muncim susținut pentru ca o serie din articolele și eseurile sale să vadă unitar lumina tiparului. În cuvântul de rămas bun al directorului Vasile Bologa- al doilea a fost rostit de Andrei Bârseanu^[9]- câteva cuvinte mi-au reținut atenția: „Nu voi înceta a mărturisi în toate zilele vieții mele și cu cea mai adâncă recunoștință, că întotdeauna lecțiile sale erau o adevărată sărbătoare, luminată și încălzită de văpaia științei sale profunde și bogate. Analizele sale literare și estetice, ținute de un înalt al culturii moderne literare, cu povețele sale blânde și înțelepte, pătrunse de cele mai gingașe momente de educație morală și națională, vor fi o vecinică icoană de altar pentru cei ce l-au ascultat, fie ca elevi, fie ca prieteni sau colegi. Ideile lui și graiurile lui, izvorâte din adâncul unei convingeri luminate și senine, erau limpezi ca cristalul. Erau ca un fagure de miere pentru tinerele mlădițe ale neamului nostru, pururea cuprinse în cadrele unei modestii nobile și obligatoare”^[10]. Și o spunea unul dintre cei mai amplii pedagogi români ai vremii^[11].

Încheiem scurta noastră prezentare deschizând de fapt cercetarea asupra acestui fulminant pedagog de odinioară. De fapt, munca noastră abia începe. Bindecuvântat fie Dumnezeu care ne-a îngăduit să vedem cum idealurile acestui Dr. Ion Borcia au dospit o vreme în Școala României. Poate, amintindu-ne, ne vindecăm de orbire!

Note

- ¹ Pr. Constantin Necula, *Un pedagog uitat - Dr. Ion Borgia (I)*. În Revista *Eroii Neamului*, 2022, anul XIII, Nr. 1 (50): 14-17.
- ² Pr. Constantin Necula, Sorana Maier Bițu, *Școala Demnității Feminine. Școala Civilă de Fete a Asociațiunii*, Ed. EIKON, București, 2021, 120 p
- ³ Victor Stanciu, *Dr. Ion Borgia*, în vol. XXVI. *Anuarul școalei civile de fete cu internat și drept de publicitate a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” pe anul școlar 1911-1912*, publicat de Dr. Vasile Bologa, director, Negyszeben (Sibiu), Tiparul tipografiei arhidiecezane, 1912, pp. 3-24.
- ⁴ Amănunte despre perioadă a se vedea în Pr. C. Necula, Sorana Maier Bițu: *Asociațiunea ASTRA, recuperarea unei Memorii culturale. I. Întemeietorii*, Ed. Eikon, București, 2020, 196 p și *Asociațiunea ASTRA, recuperarea unei Memorii culturale. II. Președinții*, Eikon, București, 2021, 117 p.
- ⁵ Horia Petra-Petrescu, *Viața și scrierile lui Ion Luca Caragiale*, Ed. Armanis, 2020, 192 pg. Traducere Maria Curtean.
- ⁶ A se vedea Nicolae Terchilă, *Herbart și herbartienii români din Ardeal*, Anuarul XVII al Academiei Teologice „Andreiane”, 1940/41, pp. 5-59.
- ⁷ Victor Stanciu, art. cit, pp. 3-5.
- ⁸ A se vedea întregul element feminin al emancipării prin literatură, artă și acțiune socială din istoria Sibiului și Transilvaniei în Pr. C. Necula, Sorana Maier *Chipuri feminine sibiene din alte veacuri*, Ed. EIKON, București, 2019, 191 p.
- ⁹ Cuvântarea lui în ANUARUL XXVI, pp. 28-30.
- ¹⁰ Idem, p. 26.
- ¹¹ Date asupra vieții și activității sale a se vedea în Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor Români*, Sibiu, 2014, pp. 81-82 și de același *Cărturari sibieni de altădată*, Cluj Napoca, 2002, pp. 296-298.

Bibliografie

1. Necula, Pr. Constantin *Un pedagog uitat - Dr. Ion Borgia (I)*. În Revista *Eroii Neamului*, 2022, anul XIII, Nr. 1 (50): 14-17.
2. Necula, Pr. Constantin, Maier, Sorana, *Școala Demnității Feminine. Școala Civilă de Fete a Asociațiunii*, Ed. EIKON, București, 2021.
3. Idem, *Asociațiunea ASTRA, recuperarea unei Memorii culturale. I. Întemeietorii*, Ed. Eikon, București, 2020.
4. Idem, *Asociațiunea ASTRA, recuperarea unei Memorii culturale. II. Președinții*, Eikon, București, 2021
5. Idem, *Chipuri feminine sibiene din alte veacuri*, Ed. EIKON, București, 2019, 191 p.
6. Păcurariu, Mircea *Dicționarul teologilor Români*, Sibiu, 2014.
7. Idem, *Cărturari sibieni de altădată*, Cluj Napoca, 2002.
8. Petra-Petrescu, Horia, *Viața și scrierile lui Ion Luca Caragiale*, Ed. Armanis, 2020.
9. Stanciu, Victor *Dr Ion Borgia*, în vol. XXVI. *Anuarul școalei civile de fete cu internat și drept de publicitate a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” pe anul școlar 1911-1912*, publicat de Dr. Vasile Bologa, director, Negyszeben (Sibiu), Tiparul tipografiei arhidiecezane, 1912, pp. 3-24.
10. Terchilă, Nicolae *Herbart și herbartienii români din Ardeal*, Anuarul XVII al Academiei Teologice „Andreiane”, 1940/41, pp. 5-59.

In Memoriam. Colonel Mircea Blideran (15 februarie 1953 - 10 mai 2022)

În ultima vreme am pierdut mulți oameni apropiați, membrii ai familiei, rudenii, colegi, prieteni... Din păcate, mulți dintre ei au fost relativ tineri și au plecat intempestiv, fără veste, mărink numărul celor pe care i-am cunoscut și nu mai sunt. Acum încep să-l înțeleg pe tata, fie și el iertat (ne-a părăsit în urmă cu 10 ani), care zicea la anii bătrâneții că îi cunoaște pe mult mai mulți din cimitir decât pe cei trăitori.

Unul din oamenii apropiați, cu care am rezonat de la prima întâlnire, undeva prin 2008, la un ceremonial de cinstire a memoriei eroilor la Monumentul Ostașului Român din municipiul Satu Mare, și cu care am rămas în relații nu numai camaraderești ci și amicale, a fost colonelul în rezervă, apoi în retragere, MIRCEA BLIDERAN. Eram amândoi destul de proaspăt aleși președinți la filialele județene ale asociațiilor cadrelor militare în rezervă și în retragere din M.Ap.N., respectiv S.R.I., însă dânsul avea, totuși, o mai mare experiență, astfel că mi-a fost de mare ajutor în noua postură în care mă aflam.

Însă, Domnia sa era și prim-vicepreședinte la filiala județeană a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, așa că am colaborat foarte mult cu dânsul pe acest tărâm. Astfel, în 2009, când am început editarea revistei „Eroii Neamului”, Mircea mi-a fost alături, făcând parte din colectivul de redacție. Mai mult, m-a însoțit pe teren în câteva din deplasările mele prin județ pentru a constata la fața locului starea în care se aflau monumentele și mormintele eroilor. Nu a

Colonel (r) Voicu ȘICHET

scris foarte mult pentru revistă, dar mi-a sărit întotdeauna în ajutor când și la ce am avut nevoie de el. Îmi aduc aminte că în toamna anului centenar 1918, dis de dimineață, l-am convocat să descărcăm plăcile de andezit aduse din Alba pentru Monumentul Eroului Necunoscut. Muncă grea, dar nu s-a dat niciodată înapoi de la astfel de munci în folosul societății. Nu vorbesc de anul 2009 când, noi, rezerviștii și veteranii de război sătmăreni, ne-am apucat să defrișăm Cimitirul Eroilor, dat fiind că autoritățile nu făceau nimic, în ciuda zecilor de solicitări ale noastre, în scris (vezi și articolele de mai jos semnate de Mircea Blideran), la televiziune sau la ședințele Consiliului Județean pentru Problemele Persoanelor Vârstnice de la Prefectură!!!

Anii au trecut și, din păcate, Mircea s-a cam lăsat de scris, deși sunt convins că ar fi putut scoate multe lucruri frumoase și interesante la iveală despre eroi, despre viața cazonă, despre colegii plecați pe alte tărâmurii. Acum scriem noi despre el!

Mircea era un pasionat al fotografiei. La toate manifestările la care participa, el era „fotograf de serviciu”, imortaliza totul. Acum, căutând fotografii pentru acest material omagial, mi-am dat seama că Mircea mi-a lăsat doar mie o întreagă arhivă! Ce o fi având acasă...Și mi-am mai dat seama de ceva: este greu să dai de el prin fotografii, pentru că mai întotdeauna era în spatele aparatului. Totuși, am găsit câteva, cred eu sugestive. Dar și triste, pentru că mulți dintre cei care erau atunci alături de el, bucuroși și mândri de a participa la evenimente

comemorativ-aniversare importante, sunt acum împreună cu el în Eternitate, camarazi, veterani de război, prieteni.... Dumnezeu să le facă parte de ce e mai bun în Împărăția Sa!

Așa cum am procedat de fiecare dată când unul dintre apropiații revistei noastre au trecut la cele veșnice, le-am solicitat colegilor și prietenilor să-mi încredințeze câteva rânduri și gânduri despre cel plecat, pentru a rămâne peste ani, poate peste generații, mărturii ale faptelor săvârșite în timpul vieții, și de această dată am considerat că Mircea merită acest mic efort din partea noastră. Drept urmare, redau mai jos mesajele primite, inclusiv din partea familiei, nu înainte de a prezenta *Indicii bibliografici* cu articolele publicate de colonelul Mircea Blideran în paginile revistei *Eroii Neamului*:

1. Blideran, Mircea. 25 Octombrie 2014 - Aniversarea Zilei Armatei Române. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2014, 6 (s.n.), nr. 4 (21), p. 12-13.
2. Blideran, Mircea. Aproape un secol de viață închinat muncii. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2016, 8 (s.n.), nr. 2 (27), p. 7-8.
3. Blideran, Mircea. Cimitirul Eroilor din municipiul Satu Mare, responsabilitate pentru modernizare și premisă de a fi lăsat în grija urmașilor. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2010, 2 (s.n.), nr. 2 (3), p. 8.
4. Blideran, Mircea. „Cultul Eroilor” – Asociație Națională cu profunde valențe morale, civice și militare. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2009, 1 (s.n.), nr. 1, p. 35-36.
5. Blideran, Mircea. De la Cultul eroilor, la Eroul necunoscut. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2015, 7 (s.n.), nr. 1 (22), p. 7.
6. Blideran, Mircea. Eroii din fiecare zi. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2011, 3 (s.n.), nr. 1 (6), p. 7.
7. Blideran, Mircea. In memoriam: Colonel (r) Petru Prodan. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2017, 9 (s.n.), nr. 1 (30), p. 7-8.
8. Blideran, Mircea. Pladoarie pentru cimitirul eroilor din municipiul Satu Mare. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2010, 2 (s.n.), nr. 1 (2), p. 6-8.
9. Blideran, Mircea. Portret în memoria timpului [Dumitru Percea]. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2013, 5 (s.n.), nr. 2 (15), p. 5.
10. Blideran, Mircea. Portret în memoria timpului [Gheorghe Mădăras]. *Eroii*

Neamului, Satu Mare, 2013, 5 (s.n.), nr. 4 (17), p. 6.

11. Blideran, Mircea. Portret în memoria timpului. Colonel (r) Ioan Sărmășag. *Eroii Neamului*, Satu Mare, 2014, 6 (s.n.), nr. 1 (18), p. 6

Dumnezeu să-ți dea odihnă veșnică, dragă prietene Mircea, să te așeze în Împărăția Sa, iar Doamnei Pușa și celor 3 feciori mângâiere și alinare!

Colonelul Mircea Blideran – tatăl

Prea strict, prea ferm, prea perfecționist pentru mintea unui adolescent care descoperă viața, tata a avut sarcina dificilă de a ne da un sens în viață într-o lume în plină transformare, după căderea comunismului, o lume care își schimba reperele prea repede și prea puternic.

Suntem 3 frați cu caractere puternic diferite, pasiuni și preocupări diferite, care l-am cunoscut și văzut fiecare prin ochii lui. Unele lucruri însă le împărtășim cu toții.

A fost un tată dedicat familiei, mereu preocupat de reușita noastră, mai întâi în școală și mai apoi în viață, a fost implicat activ și pasional în activitățile noastre extrașcolare. Pe tot parcursul vieții, a fost preocupat și interesat de realizările noastre profesionale și personale, ne-a susținut în toate planurile și deciziile de viață, mai mult decât atât, cu cât erau mai ambițioase planurile noastre, cu atât mai mare a fost aprobarea și susținerea lui.

Puternic ancorat într-un sistem de valori onorabil, ambițios, serios și corect fundamental, ne-a împins mereu să ne dorim mai mult, să nu ne

mulțumim cu puțin și să ducem lucrurile până la capăt. Ne-a transmis simțul dreptății, onestitatea și datoria față de familie și, de ce nu, și față de țară.

Cu o gândire universală, a fost întotdeauna curios despre ce se întâmplă în lume, a încercat neconținut să descifreze cât mai multe din secretele ei. Acest lucru s-a simțit mai ales după plecarea noastră în străinătate, dornic tot timpul să cunoască și să înțeleagă alte culturi, obiceiuri contemporane și problemele curente ale țărilor în care trăim. În ciuda distanței care ne separă, ne vizita frecvent în cele 3 colțuri ale Europei, întotdeauna însoțit de mama. Am vizitat și descoperit împreună locuri și monumente istorice, locuri de cult și culturale, am împărtășit pasiunea pentru călătorie și istorie.

Pasiunea lui pentru pescuit ne-a legat pe toți și ne-a însoțit pe tot parcursul vieții, indiferent de vârstă: de când eram copii la Giurgiu și mai apoi la Satu Mare, pescuitul în familie a făcut parte din ritualul oricărei vizite la părinți, vizitele copiilor și mai târziu ale nepoatelor. Diminețile foarte matinale „de pe baltă” au fost momente de armonie familială și relaxare, au devenit amintiri de neuitat.

Am învățat de la el că nu trebuie să faci compromisuri, că trebuie să fii perfecționist, că seriozitatea nu dăunează nimănui, că primul pas spre un țel anume este dorința de a reuși.

I-au lipsit în schimb un pic de imoralitate, un pic de indiferență, un pic de flexibilitate socială, atitudini incompatibile cu viața de ofițer superior, dar care l-ar fi ajutat, pe alocuri, să treacă mai destins prin viață.

Fiii Marius, Sorin și Radu BLIDERAN

**Colonel (Geniu) BLIDERAN AUREL
MIRCEA***

**Îndoliată familie, întristată adunare,
dragii camarazi!**

Astăzi îi prezentăm un ultim onor și-l petrecem pe drumul fără întoarcere pe cel ce a fost și va rămâne mereu în sufletele noastre Colonel (Geniu) BLIDERAN AUREL MIRCEA, dar, totodată, și ca omul de o aleasă ținută morală, care lasă un gol imens în inimile tuturor celor care l-au cunoscut.

**S-a născut la data de 15.02.1953 în
municipiul CAREI, jud. Satu Mare. A absolvit**

Școala militară de ofițeri activi Nicolae Bălcescu din Sibiu, în anul 1975, cu gradul de locotenent, după care a fost repartizat în prima funcție - comandant pluton - la Batalionul 87 Geniu.

În cariera de 27 de ani sub drapel, a încadrat numeroase funcții militare:

- Comandant pluton - Batalionul 87 Geniu, 1975-1981;
- Ofițer elev în Academia Militară, septembrie 1981 – august 1983;
- Șef de stat major - Batalionul 340 Geniu, 1983-1987;
- Comandant - Batalionul 340 Geniu, 1987-1990;
- Ofițer 2 la Șeful Geniului în Comandamentul Armatei 1, 1990-1992;
- Șef de stat major - Centrul Militar Județean Satu Mare, 1992-2002, funcție din care a trecut în rezervă cu gradul de colonel la data de 14.02.2002.

Pe parcursul carierei, domnul colonel a fost apreciat numai cu calificative de bine și foarte bine de către comandanții direcți. La finalul școlii militare din anul 1975, comandanții îl apreciau ca fiind un „Absolvent foarte bine pregătit ca specialist, are reale calități și mari posibilități de afirmare. Este disciplinat, hotărât și foarte conștiincios în muncă”.

În ultima apreciere de serviciu, comandantul spunea despre el că „îi este caracteristică receptivitatea față de ordinele superiorilor, minuțiozitatea în execuție, responsabilitatea în perfecționarea actului de conducere. Deține frumoase calități pentru funcția îndeplinită și de comandant”.

Pentru rezultatele deosebite în carieră, ofițerul, a fost decorat cu:

- Medalie Meritul militar clasa a II-a în anul 1981;

- Medalie Meritul militar clasa a I-a în anul 1986;
- Ordinul Meritul militar clasa a III-a în anul 1990;
- Ordinul Meritul militar clasa a II-a în anul 1996;
- Semnul onorific în serviciul armatei pentru 25 ani de activitate în anul 2000.

Trecerea în rezervă a fost urmată de o susținută activitate în funcția de președinte al Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageri „Careii Mari” Satu Mare, unde s-a evidențiat prin organizarea și participarea la diferite activități cu caracter cultural-educativ și patriotic cu prilejul diferitelor evenimente sau festivități. O foarte bună colaborare cu autoritățile locale, Asociațiile Cadrelor în Rezervă și Retrageri ale MAI, SRI, Jandarmi și Pompieri.

Aș dori să scot în evidență raporturile speciale ale asociației noastre cu asociația cadrelor militare în rezervă și retrageri din Nyíregyháza – Ungaria, colaborare fructuoasă, materializată într-o mai bună cunoaștere cu prilejul mai multor vizite reciproce, care au contribuit la instaurarea unui climat de profund respect și prietenie între membrii celor două asociații.

Colonelul Mircea Bliderean a fost sufletul acestei colaborări, evidențiată în mai multe rânduri ca exemplu pozitiv de colaborare internațională în bilanțurile Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageri din București.

Aș menționa în acest sens participarea colonelului în retrageri Mircea Bliderean la conferința națională a asociației „Szabolcsi Honved Muszaki Hagymanyorzo Bajtarsi Egvesulet” a cadrelor militare în rezervă și retrageri din Budapesta. Cu acest prilej, în semn

de respect și prețuire, salutăm prezența în mijlocul nostru a domnului Kovacs Jozsef, președintele acestei asociații.

În numele cadrelor militare în rezervă și retrageri care l-au cunoscut, adresez un ultim salut celui care a fost până mai ieri camaradul și colegul nostru!

Plecarea ta dintre noi lasă în urmă un gol imens în sufletele tuturor, iar asociația noastră poate fi comparată cu o turmă fără de păstor.

Sincere condoleanțe familiei îndoliate, care a pierdut un om deosebit!

Avem onoarea să vă salutăm!

Dumnezeu să te odihnească-n pace
Mircea, dragul nostru camarad!

Îți vom păstra veșnic vie amintirea!

Colonel (r) Constantin CONSTANTIN

* Necrolog rostit la slujba de înmormântare din
12 mai

**Colonelul Mircea Blideran,
un adevărat om al cetății**

L-am cunoscut pe domnul colonel Mircea Blideran în perioada în care eram viceprimar al municipiului Satu Mare (2012-2016) și participam frecvent la ședințele de Dialog Civic ale Consiliului Județean pentru Problemele Persoanelor Vârstnice, organizate de Instituția Prefectului Județului Satu Mare, unde dânsul era unul dintre cei mai activi militanți pentru apărarea intereselor pensionarilor sătmăreni. Îmi aduc aminte cât de temeinic venea pregătit la aceste ședințe, aducând argumente, dar și calcule amănunțite privind impactul unor măsuri de sprijin al persoanelor vârstnice, atât asupra vieții particulare a acestora, cât și asupra bugetului local al municipiului Satu Mare. Era perioada în care pensionarii solicitau gratuitate pentru transportul în comun, deschiderea Ștrandului municipal și oferirea unor reduceri pentru acces, revizuirea prețurilor la utilități, în speță la apă-canal și deșeuri menajere etc. La fiecare din aceste probleme ridicate de pensionari, domnul Blideran, ca vicepreședinte al Consiliului, venea cu exemple despre cum sunt rezolvate acestea în alte județe sau orașe, precum și, așa cum spuneam, cu calcule comparate făcute cu exactitate.

De asemenea, a fost unul din cei mai

stăruitori membri ai Consiliului în privința reabilitării Cimitirului Eroilor de pe Bulevardul Cloșca și a refacerii și reamplasării Statuii Eroului Necunoscut din Piața Libertății. Nu cred că a fost vreo ședință de acest fel la care am participat din partea Primăriei municipiului Satu Mare, în care domnul Mircea Blideran sau domnul Voicu Șichet, ori ambii, să nu ridice aceste probleme în fața noastră, a celor ce reprezentăm autoritatea la nivel local și județean. Din fericire, în timp, aceste deziderate civico-patriotice s-au împlinit, un rol important revenindu-i și regretatului domn colonel Mircea Blideran.

Îmi exprim regretul că, după numirea mea în funcția de prefect al județului Satu Mare, nu am avut multe ocazii de a fi împreună. M-aș fi bucurat să fie prezent la acele ședințe cu pensionarii, pe care acum le prezidez cu plăcere, în cadrul cărora, sunt convins, ar fi venit de fiecare dată pregătit să apere interesele acestora, inclusiv cu idei și inițiative în folosul lor, dar și a comunității sătmărene în general.

În calitate de președinte al filialei județene a Asociației Naționale a Cadrelor Militare în rezervă și Retrageră din Ministerul Apărării Naționale, domnul colonel Mircea Blideran a fost unul din inițiatorii proiectului „Comemorarea Eroilor Neamului”, pe care l-am adoptat și aprobat ca Program multianual pentru județul Satu Mare, în cadrul unei ședințe organizate de Instituția Prefectului în 11 martie 2022, la care Domnia sa a fost prezent și a contribuit substanțial la întocmirea/redactarea acestuia. Din păcate s-a îmbolnăvit și nu a putut participa la nicio astfel de activitate de comemorare a eroilor din acest an, aflarea veștii trecerii sale în lumea celor dreți fiind un adevărat șoc pentru mine.

Regret nespus plecarea sa dintre noi atât de repede, fiind convins că ar fi avut încă multe de spus și de făcut pentru comunitatea sătmăreană, fiind un adevărat om al cetății, dar Dumnezeu a rânduit să-l cheme în Oastea Cerească pentru a mijloci acolo sprijin, milă, iertare și binecuvântare pentru pensionarii lui dragi, militari și civili deopotrivă, pentru familie și pentru toți cei care l-am cunoscut și prețuit în drumul său pe pământ!

Să vă fie țărâna ușoară și memoria binecuvântată, domnule colonel Mircea Blideran!

Prefect dr. Radu Tiberiu ROCA

Colonel în retragere Mircea Blideran – un ofițer dedicat, devotat, instruit și educat

De la investirea mea în funcția de comandant al Centrului Militar Județean Satu Mare m-au impresionat prestigiul și popularitatea de care se bucura colonelul, în rezervă la acea vreme, Mircea Blideran, atât printre cadrele active, cât și printre cele în rezervă și retragere din Ministerul Apărării Naționale ce-și duc veacul în Sătmăr. Aplecându-mă asupra activității sale ca Șef de Stat Major al Centrului (1992-2002), apoi ca președinte al Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageră din Ministerul Apărării Naționale – filiala Satu Mare și primvicepreședinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” – filiala Satu Mare, ambele funcționând sub „umbrela” Ministerului Apărării Naționale, respectiv a Garnizoanei Militare Satu Mare, mi-am dat seama că aprecierea, stima și respectul de care se bucura domnul colonel Mircea Blideran nu sunt gratuite.

Ca ofițer activ, având funcția de Șef al Statului Major al CMJ Satu Mare, practic locțiitor al comandantului, a desfășurat o bogată și aplicată activitate pentru buna pregătire a cadrelor în vederea ducerii la bună îndeplinire a misiunilor și sarcinilor de serviciu, dar și pentru promovarea carierei militare în rândul tineretului sătmărean. Din păcate, nevoile de restructurare ale Armatei, din perspectiva integrării în NATO și UE, au făcut ca domnul colonel Mircea Blideran, la fel ca mulți alți camarazi destoinici, devotați și patrioți, să fie trecut în rezervă.

În această calitate l-am cunoscut mai bine, dânsul având deja ceva vechime în postura de rezervist atunci când am venit eu la Satu Mare, iar faptul că fusese Șef de Stat Major la CMJ, unitatea pe care am primit-o spre comandă, a făcut să avem o colaborare foarte bună, experiența Domniei Sale fiindu-mi de mare ajutor.

A fost un militar devotat, dedicat, foarte bine instruit și educat, cu un adevărat cult pentru iubirea de neam și glie, de armata țării și de valorile ei autentice, pentru care patriotismul nu a reprezentat niciodată un cuvânt sau sentiment depășit, ci a crezut în el și și-a ghidat viața conform semnificației sale.

Regret sincer plecarea sa prematură dintre noi și, în numele militarilor din Garnizoana Satu Mare și al meu personal, transmit sincere condoleanțe familiei greu încercate și îi prezint

domnului colonel Mircea Blideran un ULTIM ONOR!

Lt. colonel Gheorghe BALAZS,
Comandant Garnizoana Satu Mare

Locul rămas gol

Ne rânduiește Dumnezeu în viață să întâlnim oameni a căror bunătate sufletească o simțim încă de la început, oameni ce întotdeauna, indiferent de circumstanțe, au o vorbă bună de spus, un zâmbet cald ce transmite seninătate sau bucuria revederii. Așa l-am simțit timp de 18 ani pe domnul Colonel (r) MIRCEA BLIDERAN, cunoscându-l prima oară la simpozionul Ziua Veteranului, pe care l-am organizat la Muzeul Județean Satu Mare începând cu anul 1997. Nu-mi amintesc ca în cei 18 ani să fi lipsit vreodată de la acest eveniment dedicat veteranilor de război, domnul col. (r) Mircea Blideran oferindu-mi mereu sprijinul, cu generozitate.

Dar, atunci când mă gândesc la domnul Blideran, prima oară îi asociez imaginea, și mai ales caracterul, cu cea a bărbatului deosebit de amabil, un bonom în haină militară ce, deși fizic nu avea o înălțime prea mare, inspira un mare respect prin atitudinea sa întotdeauna politicoasă și demnitatea militarului ce își cinstește țara, armata și poporul român. Fidel valorilor naționale și identitare, domnul col. (r) Mircea Blideran a fost membru în colegiul de redacție al revistei „Eroii neamului”, în paginile căreia a publicat rânduri despre camarazii săi plecați la Ceruri: col. Percea Dumitru (cel care a inițiat în anul 1996 editare revistei „Eroii neamului”) și col.(r) Petru Prodan. Iată că a venit rândul să scriem noi despre cel plecat intempestiv și mult prea devreme... colonelul (r) Mircea Blideran.

Ne întâlneam frecvent la festivitățile

organizate cu prilejul sărbătorilor naționale sau le cele organizate de Asociația Civică Tempora, dedicate Eroilor neamului. Am participat alături de domnul Blideran la evenimentul lansării cărții Pe urme de eroi, scrisă de col. (r) Voicu Șichet (9 februarie, 2017, în Sala de lectură „Gheorghe Bulgar” a Bibliotecii Județene din Satu Mare), precum și la lansarea cărții Plăieșul de pe Someș – colonelul Petru Prodan (29 iunie 2017, Cercul Militar Județean Satu Mare, coordonată tot de neobositul redactor șef al revistei noastre, domnul Voicu Șichet), în prefața căreia am scris câteva cuvinte despre domnul Petru Prodan, iar domnul col. (r) Mircea Blideran a vorbit cu admirație despre drumul în viață și cariera militară a col. (r) Petru Prodan, cel ce a îmbrăcat haina militară încă de la 15 ani, ca elev al Colegiului Militar Național „Ștefan cel Mare”.

Domnul Mircea Blideran nu a publicat deseori în revista „Eroii Neamului”, dar a încercat să surprindă evenimente memorabile precum discursul rostit de Regele Ferdinand la înmormântarea Eroului Necunoscut, în parcul Carol, la data de 17 mai 1923, de Ziua Înălțării Domnului: „Cu cununi de laur erau înmormântați în vechime biruitorii sub arcuri de triumf și tot cu cununi de laur se cinsteau mucenicii credinței mântuitoare. Cununa de Laur ce-ți aduce ție ostașului fără nume, și care întrupezi de acum și până în veac, jertfa pentru mărirea și unitatea națională, este și cununa muceniei și cununa biruitorului. Toată suflarea românească, în clipa aceasta își îndreaptă gândurile patriotice spre tine, simbolul jertfei și al vitejiei ... Iar înaintea locașului tău de veci se închină azi cu adâncă recunoștință Țara întreagă, căci fără nume fiind, ești al neamului întreg” (Mircea Blideran, De la cultul eroilor, la Eroul necunoscut, în „Eroi neamului”, An VII, Nr.1 (22), Mar. 2015, pp.7-8).

La diferite ceremonii religioase, concerte, festivități, aniversări, domnul Mircea Blideran era adeseori însoțit de soția sa, doamna Pușa, inspirând exemplul cuplului ce trăiește în armonie, înțelegere și binecuvântare Divină.

Însă misiunea sa pământească s-a oprit brusc și mult prea devreme, lăsând în urmă o carieră militară apreciată, precum și amintirea unui om bun, de o blândețe ce aparent contrasta cu severitatea militară, demonstrând că rigurozitatea și disciplina nu sunt oponentele faptelor bune, amabilității sau manierelor elegante. Înhumat cu onoruri militare, la data de 12 mai 2022, după ce și-a îndeplinit misiunea

aici, pe pământ, a plecat din oastea pământească, ca un militar credincios, spre „Oastea Cerească”. A fost evlavios, un suflet cald și omenos, a fost un mare iubitor de Țară și Neam, ce întrunea într-un dar și dor spiritual trăirile ce amintesc de versurile poetului Radu Gyr:

Cred într-unul Dumnezeu,
Tatăl ziditorul,
dar mai cred și-n neamul meu,
înfrățit cu dorul.

Pe coperta interioară a revistei „Eroii neamului”, în echipa redactorilor, numele său era scris după numele meu...Acum, locul a rămas gol...! Și ce gânduri aș putea să-i spun, în loc de ultima întâlnire? „Rugăciunea se ridică numai pe scara de aur a faptelor bune”. Mircea Blideran a fost omul faptelor bune! Să-i fie memoria binecuvântată, iar bunul Dumnezeu să-l odihnească în Împărăția veșniciei Sale!

Dr. Daniela BĂLU

Un ofițer etalon

Secolul precedent a fost definit ca unul al vitezei. Cum va fi catalogat acesta, căruia suntem pe cale să îi împlinim primul sfert? Un prim pătrar care s-a scurs tot cu repeziciune. Cel mai mare regret în viață este să cunoști un om, să-l apreciezi, dar să nu ajungi să îl știi îndeaproape. Nu învinovățim doar vremurile, trebuie să ne asumăm și noi, cu toții, o parte din vina de a trece unii pe lângă alții, fără a ne cunoaște cu adevărat.

Acesta este sentimentul când aștern câteva rânduri pentru regretatul Mircea Blideran. Dacă tot am vorbit despre definiții, aș spune despre cel plecat prea devreme dintre noi, că era **etalonul ofițerului român**. Devotat patriei, așa cum ar trebui să fie orice ofițer care a jurat patriei, credință. Mircea Blideran a jurat, dar i-a dat

patriei și multă-multă dragoste. Când a fost un eveniment cu rezonanțe patriotice în Sătmăruul ultimelor decenii, era prezent, mereu-mereu și Mircea Blideran.

Sunt la vârsta la care nu am șanse, nici măcar teoretice, să ajung ofițer român, așa cum m-au visat înaintași de-ai mei. Dacă aș fi reușit să le împlinesc visul înaintașilor mei, aș fi vrut să semăn cu etalonul ofițeresc, Mircea Blideran.

O altă lecție de viață pe care ne-am însușit-o de la Mircea Blideran este atenția pe care ar trebui să o acordăm jumătăților noastre de viață. Și aici, cei mai tineri, avem de învățat de la Mircea Blideran. Ultima dată când l-am văzut pe o stradă din Satu Mare, era însoțit, ca mai întotdeauna, de iubitoarea lui soție. „Un tot unitar”, expresie pe care mulți nu pot decât să o ia în bășcălie, așa i-am văzut eu pe soții Blideran. Nedespărțiți, gând la gând, cu bucurie, sprijinindu-se unul pe celălalt. Distinsa doamnă a rămas acum singură, să facă cele cuviincioase, pămâtenene, pentru devotatul ei soț. Iar el, de acolo, de Sus, se va ruga pentru noi, toți.

„Eroii Neamului” au pierdut un pilon prin plecarea lui Mircea Blideran. Îi vom păstra memoria așa cum se cuvine, iar lecțiile sale de viață nu le vom uita, căutând să călcăm, atât cât puterile ne vor ajuta, pe urmele unui ofițer și patriot model!

dr. Viorel CÂMPEAN

Un drum frânt

Nu credeam că e atât de greu să scrii despre și în amintirea unui camarad dispărut, și prea devreme și cu aduceri aminte greu de suportat.

Doi proaspeți absolvenți de liceu, eu din Dejul atât de lăudat pentru tradiția liceană a lui Andrei Mureșanu, el, MIRCEA BLIDERAN din liceul bărbătesc militar al Câmpulungului Moldovenesc, se înrolau în 1972 în prima bătălie a vieții - cea de elev - a numai puțin prestigioasei Școli Militare de Ofițeri Activi „NICOLAE BĂLCESCU” din Sibiu.

Soarta a făcut să fim încartiruiți în același auster pavilion militar, eu la parter, colegii lui din arma Geniu la etajul întâi. Dimineața și seara împărțeam același spațiu comun unde amintirile copiilor de la țară, deveniți aspiranți în ale cătăniei, rupeam pe rând câte un fir al originii pe care încercam s-o depășim.

Ne-am amintit de anii aceia fără griji existențiale prin 1992 cu grade ce atârnavă a

responsabilitate matură în Sătmăru atât de drag lui Mircea. Se întâmplau lucruri pe care nu visam că le vom străbate. El le-a trecut cu brio, ancorat mereu în acea realitate căruia militarul dedicat ce era, nu concepea să-i oprească drumul. Drum frânt, când nevoile naționale de integrare în NATO și UE l-au făcut să renunțe necondiționat la statutul atât de respectat al militarului ce depusese un jurământ.

Ce a urmat este doar istoria unui militar obligat să-și părăsească tovarășii în puterea performanței și a găsit alinarea în structurile asociative ale rezerviștilor.

Odihnă binecuvântată, prietene!

Colonel (rtg.) Gheorghe STRÂMB

Rămas bun, drag prieten!

În anul 1992, tânărul maior Blideran Mircea sosea în garnizoana Satu Mare pe funcția de șef de stat major la Centrul Militar Județean Satu Mare, reușind în scurt timp să se adapteze cerințelor noii funcții și să se integreze în colectiv.

Anul 1992 a însemnat și punctul de plecare al unei colaborări și prietenii între mine și el până în anul 2022, când soarta a făcut ca Mircea să părăsească această viață.

Am reușit împreună să ducem la bun

sfârșit activități pe linie militară și civilă, dar și să ne relaxăm, îndeosebi la tenis de masă, sportul lui preferat.

La trecerea în rezervă, în anul 2001, nu s-a îndepărtat de colectivul militar, activând ca vicepreședinte și apoi ca președinte al ACMRR „Careii Mari”, filiala Satu Mare.

Pe lângă relațiile de colaborare cu celelalte asociații din județul Satu Mare, Col. (rtg.) Blideran Mircea a reușit să deschidă și să dezvolte relația cu asociația cadrelor militare din localitatea Nyregyhaza – Ungaria.

Cadrele militare din asociație îi aduc un pios omagiu celui care a fost „președintele lor”, colonel în retragere Mircea Blideran.

Colonel (rtg.) Dumitru PAVEL

Un cuvânt de bun rămas!

Și s-a dovedit ca nimeni nu este mai presus de voia lui Dumnezeu...

Era o vorbă de care colonelul în retragere Mircea Blideran era conștient și pe care o afirma fără teamă. Dar știa să o spună fără ca tu să îți dai seama că el știa că este unul care „va pleca” dintre noi.

Mircea a dovedit că a fost un om cu o gândire profundă, un om echilibrat în afirmații, un om care nu jignește pe nimeni.

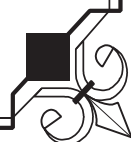
A fost un comandant competent, un conducător al Asociației de pensionari a MAPN din județul Satu Mare, care a reprezentat cu cinste arma și colegii.

A fost un bun român, dovadă că a fost unul dintre inițiatorii Proiectului de Comemorare a Eroilor căzuți în cele două războaie mondiale pe teritoriul județului Satu Mare. A fost un colaborator care a fost mereu pozitiv și cu inițiativă.

Dar cel mai mult știa să fie un prieten cinstit, corect și deschis în relațiile interumane.

Era un exemplu de comportament în societate, care ne îndemna să ne implicăm și soțiile în activitățile care sunt promovate de asociațiile noastre, să socializăm.

A fost, de asemenea, inițiator și realizator a unor activități cu asociația similară din Ungaria. Drept dovadă, colegii maghiari au trimis o delegație condusă personal de președintele asociației pentru a-l conduce pe ultimul drum pământesc.

Îi vom simți lipsa și îl vom pomeni în rugăciunile noastre, pentru ca bunul Dumnezeu să îl odihnească în pace și liniște!

Rămâi cu bine, prieten drag!

Colonel (r.) Iosif PORDEA

Domnul colonel Mircea Blideran a fost cel mai apropiat cadru militar în rezervă sau în retragere din M.Ap.N. față de Asociația Națională a Veteranilor de Război (A.N.V.R.) – filiala Satu Mare, prezent aproape de fiecare dată la evenimentele ce marcau cinstirea celor ce au luptat pe front alături de eroii neamului, dar care au avut șansa să scape cu viață. Iar acest lucru le-a dat posibilitatea să transmită contemporanilor și generațiilor viitoare experiența războiului, greutățile, clipele de groază prin care au trecut, dar și mândria că și-au făcut datoria față de patrie și popor.

Aceeași datorie și-a îndeplinit-o cu brio și domnul colonel Mircea Blideran, atât ca activ cât și ca rezervist, chiar dacă, din fericire pentru generația actuală, nu a trebuit să și-o demonstreze pe câmpul de bătaie.

L-am cunoscut mai îndeaproape după ce am devenit președinte al filialei sătmărene a A.N.V.R., mai ales că sediul nostru este în același imobil cu al Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageri – filiala Satu Mare, al cărei președinte era domnul Blideran, respectiv în incinta Cercului Militar Satu Mare, Casa Armatei cum este cunoscută de sătmăreni.

Mai mult, fiind și prim-vicepreședinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, iar activitățile celor 3 organizații cu componență aproape exclusiv militară se întrepătrundeau mereu, colaborarea noastră era aproape obligatorie. Din fericire, nici dânsul, nici eu, nu am luat-o ca o obligație, ci, dimpotrivă, ne-am bucurat că putem să ne sprijinim unul pe altul, recunosc, mai mult el pe mine, în slujba cinstirii hainei militare, a jertfei celor care și-au jertfit tinerețea și viața pe Altarul Patriei.

Regret nespus trecerea sa prematură la cele veșnice. Am pierdut un colaborator și prieten apropiat, un om serios și responsabil, pentru care onoarea de a purta haina militară și de a servi Patria sub Drapel era mai presus de orice!

Dormi în pace, brav ostaș al României!

Colonel (rtg.) prof. Nicolae CODREAN

Un ultim onor: Colonel (rtg.) Mircea Blideran

Nici nu-mi vine să cred că au trecut 53 de ani de când l-am cunoscut și am rămas prieteni pe viață cu acela care, în chip nefiresc, nici măcar n-a avut răgazul să ne zică ADIO: col. r. Mircea BLIDERAN. Se întâmpla în luna lui cupor 1969 când, după trecerea probelor medicale, fizice și ale mediilor școlare din liceele civile, am fost admiși, din circa 2500 candidați, cei 150, printre care și noi câțiva sătmăreni, la Liceul Militar din Câmpulung Moldovenesc. Așa s-a întâmplat ca, sub comanda celor din clasele mai mari, Grigore Bartoș (cl. XII – ajuns general, comandant al Brigăzii 11 Mecanizate „Carei”) și Eugen Moș (Cl. XI – colonel, profesor la Școala de subofițeri de Grăniceri „Avram Iancu” Oradea) ambii din Ardud, să ne alinieze „valizele” pe digul Someșului, din fața Centrului Militar Județean Satu Mare – acolo unde col.r. Mircea Blideran avea să dea ultimul raport ca șef de stat major, înainte de pensionare.

O jumătate de secol ne-a unit o prietenie, pe care camaradul meu a definit-o frumos: „Pentru că anii trec/Și zboară ca-n povești/ Iată acest portret/ De mine să-ți amintești/. Cu drag Mircea, pentru Costel. Da, și mi-am

amintit de multe cele, fără ca aceste rânduri scrise de el să le am în față și în memorie. Din simplul motiv că acea fotografie a rămas într-un album, iar prietenul Mircea a fost mereu o prezență vie în viața mea. Ne-am revăzut după ceva vreme de la absolvire, cu prilejul Spartachiadelor Militare, de la Sibiu, în '74 și '75, când eu reprezentam tanchiștii în lotul de gimnastică, respectiv handbal, iar școala sa era gazdă. Apoi, când, la Dej, ne-am pregătit pentru admiterea la Academia Militară. Atunci am avut onoarea de a-i cunoaște și femeia pe care a iubit-o: Pușa, și care i-a dăruit trei feciori, trei feți frumoși! După desăvârșirea cunoștințelor militare, în ceea ce noi, în glumă ziceam: „sapă Mircea”, și care reprezentau în fond calcule matematice stricte, însușite acribiu în liceu cu prof. Nicolae Iacoban, pentru rezistență de poduri, căi ferate și drumuri militare. Mircea Blideran a absolvit Academia Militară, în 1983, în specialitatea geniu, (Școala Superioară de Război, la care au predat vestiții profesori Caracostea, Nicolae Iorga, Ion Antonescu, Gh. Brătianu, ș.a.) pentru a lansa poduri plutitoare în multe aplicații peste Dunăre, de la Giurgiu unde a fost comandant.

Pentru Mircea Blideran universul familiei și al Patriei au însemnat un tot în care și ostașii și copiii i-a educat și dăruit ca Oameni buni pentru societate. Dar a venit clipa fatidică când, pe 11 mai 2022, am primit vestea tristă: Mircea nu mai e printre noi.

Mă duc înapoi în timp, acolo, pe digul Someșului, când ne-am aliniat „valizele”, de care o viață întreagă nu ne-am despărțit. Da. Valiza pentru noi a fost mereu gata ca atunci când sună goarna să fim gata de plecare, acolo unde ni se ordonă! Noi am jurat credință PATRIEI! Și ne-am ținut făgăduința, căci, la dunga orizontului ne-am înfășurat întreaga percepție și acțiune cu mândrul șnur tricolor: roșu, galben și albastru! Am înțeles că măreția testamentară de pe columnă: **NEMURIREA**, ne este dată s-o împlinim! Acesta a fost crezul nostru, al celor care am fost educați pe Muntele Adolescenței, la Liceul Militar din Câmpulung Moldovenesc, absolvenți promoția '72, colegi de clasă sătmăreni Mircea Blideran (Satu Mare), Ioan Hendre (Medieșu Aurit), Tiberiu Tușnea (Carei) – ridicați și înălțați între timp la Domnul – Constantin Moșincat (Carei) și Pavel Onișa (Micula) – în ordine alfabetică, pentru a forma cu alți 32 de puștani, la doar 16 ani, o clasă de excepție în

liceul ce a purtat cu mândrie la absolvire numele de **12 G – diriginte prof. Ana Bejinaru, promoția '72.**

De **Mircea Blideran**, fostul meu coleg de bancă din ultimii trei ani de liceu, pe care atunci și acolo, pe Someș, l-am cunoscut, fiind de aceeași talie, ne-am lipit „valizele”, ne-am dat coate mai apoi, ne-am sfătuit și ne-am impulsionat reciproc spre piscul pe care-l vedeam semeț zilnic „Pietrele Doamnei”. A fost omul care a pus umărul lângă cel de aproape. Și cum o poză exprimă mai mult decât o frază, atașez una foarte sugestivă, imagine din acei frumoși ani de liceu. Dar câte vise n-au fost fantastice, rămase doar proiectele adolescenței noastre, pe care mai apoi le-am depănat în seri de amintiri. La vremea amintirilor, Mircea Blideran îmi este aproape, ca prieten și confident de care ne-a legat adolescența și tinerețea, și iată, de atunci nu ne-a despărțit decât trecerea lui în Oastea Celestă!

M-a bulversat vestea venită de la vecinul meu din Carei, col. r. Radu Olah, cum că Mircea nu mai e printre noi, acela care mijlocea mereu o *dispută istorică*, pe care Mircea împreună cu ceilalți camarazi o aveau „pe scut” în dezbateri, cu un aspect ori altul contradictoriu, când, fie unul, fie altul, mă sunau: *uite vorbim despre cutare subiect..., tu ce zici?* Și câte ceasuri n-am zăbovit pe acest format, ori și pe marginea cărților ce i le-am dăruit, ori altele citite și recenzate. Da. Pentru că Mircea, precum ceilalți, mai sus amintiți camarazi, citeau, se informau, căci n-au uitat orele de istorie predate de prof. Anghel Popa, nici prelegerile susținute la Mănăstirile ctitorite de Ștefan cel Mare, ca de pildă ora astrală când starețul de la Putna, atunci când am călcat pe urmele lui Eminescu (ca și el 1871), la Centenarul manifestărilor românilor congresmeni

bucovineni, în 1971, și când am auzit recitată de prof. Anghel Popa, pentru prima oară poezia **Doina**, „De la Nistru p'ân la Tisa/ Tot român, plânsu-mi-sa// și când am văzut, tot pentru prima oară, harta **României Mari**!

Cu Mircea ne-am intersectat și prin *Aula Magna*, din Academia Militară, audiind bunăoară prelegerile generalului Tutoveanu, fost comandant de mare unitate pe frontul celui de-al doilea război mondial, ori/și al colonelului prof. univ. Dr. Gheorghe Tudor Bihoreanul, despre simfonia motoarelor „în vuit de șenile pe meleaguri basarabene”. Concepția strategică despre apărarea țării, acolo ne-am desăvârșit-o, iar Mircea Blideran s-a întors pe meleaguri natale, la Centrul Militar Județean, pentru a transmite generațiilor de tineri ceea ce a învățat despre Patrie și Patriotism, aplicat la Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageră, al cărei președinte a fost.

Mircea Blideran, Constantin Moșincat, Toni Drăgan, Octavian Ungureanu, la clopotul lui Ștefan de la Putna

Colonelul r. Mircea Blideran a activat pe tărâm cultural-științific fiind implicat în acțiuni educative ale tineretului sătmărean, și după trecerea în rezervă și ca membru al colegiului de

redacție al revistei **Eroii Neamului**. Era acolo mereu lângă cei care promovau valorile, știința și tradițiile militare ale neamului românesc. Promotor al prieteniei și relațiilor de bună vecinătate, al înțelegerii și priceperii trecutului ca un nou început, Mircea Blideran a transmis mereu un mesaj de pace și prietenie. Ca Om, pe Mircea îl vedeai mereu cu zâmbetul larg, răspândind bună dispoziție și speranță molipsitoare

A fost un soț și un tată bun, mereu grijuliu cu cele trebuincioase pentru toți. Așa a deprins din familie, de la tatăl, mama și sora lui mai mare, pe care i-a iubit, respectat și ajutat la nevoie. Cu Pușa, soția care i-a dăruit trei feți frumoși, a avut o preafrumoasă relație și o comunicare perfectă. Dumnezeu să-l ierte pentru cele nevrut făcute! Cei care l-am cunoscut îi vom păstra veșnică amintire.

Când goarna a sunat pentru ultima dată: **LINIȘTE!, pentru colonelul MIRCEA BLIDERAN**, copârșeul cu trupul său neînsuflit, înfășurat în tricolorul, pe care l-a cinstit și slujit, acoperit cu flori și verdeață, camarazii din ultimul schimb al GĂRZII DE ONOARE i-au dat un **ULTIM ONOR!**

Mă fălesc cu un asemenea coleg de bancă. **ADIO DRAG CAMARAD!**

Colonel (rtg.) dr. Constantin MOȘINCAT

In Memoriam

Prof. univ. dr. Ioan Bojan (1928-2022)

Consiliul Director al Asociației Românilor Refugiați, Deportați, Evacuați, Expulzați și Strămutați pe Motive Etnice din Ardealul de Nord 1940-1945 (A.R.D.E.A.N.-2001) Timișoara, cu adâncă durere în suflet, își ia **rămas bun la trecerea în eternitate a Prof. Univ. Dr. Ioan Bojan**, Prim-vicepreședinte al Federației Naționale a Românilor Persecutați Etnic din Ardealul de Nord „Pro-Memoria 1940-1945”, cu sediul în Cluj-Napoca, o uriașă personalitate a **Istoriei și Sociologiei Refugiului Românesc 1940-1945**.

S-a născut la 27 august 1928, în localitatea Tăușeni, județul Cluj. A urmat gimnaziul și liceul la actualul Colegiu Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița și a absolvit Facultatea de Drept din Cluj Napoca. În anii ocupației maghiare a Ardealului de Nord a fost refugiat la Brăila. După eliberare și finalizarea studiilor medicale, a urmat o carieră didactică universitară de peste 30 de ani, ajungând profesor universitar la Universitatea de Medicină și Farmacie din Cluj Napoca, conducător de școală doctorală etc. Este autorul a două cărți-document

Ing. Andrei GORȘCOVOZ

de referință pentru istoria Transilvaniei, respectiv ***Bătălia pentru Ardeal și Un mileniu de rezistență și luptă pentru unitate națională a românilor din Ardeal. Secolele X-XX.***

A decedat la 6 aprilie 2022, la Cluj-Napoca, după o viață cu multe satisfacții și bucurii, dar și cu traume cauzate de refugiu.

Membrii asociației noastre **l-au iubit și stimat încă de la prima participare la Simpozionul Internațional „Ardealul, Pământ Românesc”, ediția a II-a, din 24 octombrie 2009**, când a fost ales în prezidiu. A fost moderator și, ca singur autor, a prezentat lucrarea **„Preliminariile Dictatului de la Viena din 30 august 1940”**, lucrare foarte mult apreciată de participanți. A fost prezent la toate următoarele simpozioane, până la sistarea acestora în anul 2016, ca referent, moderator și membru al prezidiului. **La împlinirea a 20 de ani de la înființarea asociației noastre, în noiembrie 2021, i s-a acordat Diploma și Medalia Aniversară.**

A fost un Simbol, un Om de Aur și un Prieten de o viață al Românilor Refugiați, Deportați, Persecutați, Expulzați și Strămutați pe Motive Etnice din Ardealul de Nord 1940-1945, un profesionist desăvârșit, familist convins și OM de aleasă omenie. Un asemenea OM se naște o dată la 100 de ani.

Pentru toate acestea și pentru constanta dragoste cu care a participat la Timișoara, la simpozioane, **va rămâne veșnic în sufletele noastre, nu îl vom uita niciodată! Dumnezeu să îl odihnească în pace!**

Vine un moment când trebuie să mai întorci o pagină, apoi să închizi cartea și să începi un nou volum. Oricum, oriunde și oricând fii bun de câte ori se poate. Și întotdeauna se poate.

„Trecătorule, pe mormântul de lângă cărare,
Oprește-te, pune o floare și aprinde o lumânare.

Pentru Ioan Bojan care ne-a iubit,
Cu tot sufletul pe rude, pe colegi...”

Amintirea să-i fie binecuvântată din neam în neam!

Simpozionul VASILE LUCACIU – erou al națiunii române

Dr. Ioan GOGOTA

Sâmbătă, 9 aprilie 2022, Sala de
conferințe, arhiplină

Eveniment cultural de excepție organizat de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, în colaborare cu Asociația Generală a Românilor Uniți, cu prilejul Simpozionului **Vasile Lucaci**¹ – **erou al națiunii române**, desfășurat din inițiativa lui Ioan TĂTĂRAN, fiu al satului Potău (jud. Satu Mare) și a Asociației AGRU de la Biserica Greco-Catolică „Sf. Anton” Baia Mare (președinte: Gheorghe Pop). Preotul dr. Vasile Lucaci este cel mai important om politic din Satu Mare venerat și adorat în Satu Mare, Maramureș care, pe lângă înfăptuirile politice de seamă, a fost și un mare om al bisericii², ctitor de edificii spirituale de rezonanță și care, grație personalității sale, a făcut din Șişești un loc de pelerinaj al credincioșilor la toate marile sărbători. Cei care au onorat cu prezența au fost numeroși cercetători științifici, preoți greco-catolici, istorici, oameni de cultură, bibliotecari și alții, care au marcat prin cuvântul lor importanța acestei manifestări.

Despre viața și activitatea marelui om politic ardelean Vasile Lucaci, care, în acest an va fi comemorat la data de 29 noiembrie la 100 de ani de la moarte, au avut intervenții: Preasfinția Sa Vasile Bizău, episcop greco-catolic al Eparhiei Maramureș, prof. Lucia Pop, Muzeul Județean de Arheologie și Istorie Baia Mare, etnolog Janeta Ciocan, Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară Maramureș, dr. Viorel Câmpean – Biblioteca Județeană Satu Mare, Gheorghe Pârja – jurnalist, col.(r) Voicu Șichet – redactor coordonator al revistei „Eroii Neamului” din Satu Mare, prof. Lucian Miclăuș – Colegiul Național „Vasile Lucaci” Baia Mare, preotul greco-catolic Simion Mesaroș, dr. Coriolan Pop – fiu al satului Apa (Satu Mare), col.(r) Gavril Babiciu – președintele Asociației „Renașterea șişeșteană”.

Moderatorul simpozionului, dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, ctitor de limbă și cultură românească, pentru care cultura și acțiunea

publică reprezintă un mod de viață, a apreciat că această întâlnire poate fi „un prilej de meditație, dar și o ocazie de rostire despre concurență foarte loială dintre sătmăreni și maramureșeni, între cine l-a iubit mai mult pe Lucaci, pentru că, atât sătmărenii, cât și maramureșenii își asumă figura „Leului din Șişești”, născut la Apa, în Satu Mare și care și-a lăsat opera mâinilor la Șişești, în Maramureș”. Pentru dr. Teodor Ardelean, adevărat om al cetății, în slujba căreia trudește de aproape jumătate de veac, prezent fiind în viața spirituală a acestuia prin numeroase studii, articole, recenzii, eseuri, cărți etc., această întrecere care „există într-o jertfelnicie pentru a răsplăti jertfa” este binevenită, fiind „o concurență loială și nu au decât să meargă mai departe în competiția cine îl revendică mai mult pe Vasile Lucaci, decât să rătăcim și să uităm, sau să nu cinstim ceea ce e de cinstit”. La finalul simpozionului dr. Teodor Ardelean a făcut cunoscut că Vasile Lucaci este printre puținii politicieni care au vorbit de la tribuna Parlamentului de la Budapesta, iar discursul lui este „cea mai bună lecție de oratorie care există în România. Vasile Lucaci, prin modul în care își construiește toate argumentele în acea cuvântare de 4 ore și 15 minute, întrece orice în materie de retorică”. Ca avid cercetător, dr. Teodor Ardelean a elogiat personalitatea emblematică a lui Vasile Lucaci pe tărâmul culturii și al ideilor umaniste pe care le-a propagat în lupta neîncetată pentru dreptate socială și adevăr și a propus realizarea unei cercetări bibliografice despre Vasile Lucaci, care să fie făcută de către un cercetător cunoscător și pasionat de subiect.

În deschiderea simpozionului a fost invitat la cuvânt PS Vasile Bizău-episcop. Preasfinția Sa „a apreciat că Vasile Lucaci, cel care este astăzi omagiat, a fost omul timpului său. Și el și-a asumat multe riscuri, a fost un mare luptător, care poate în ziua de azi ar fi considerat puțin exagerat. A avut conflict inclusiv cu ierarhul lui. Totul trebuie pus în contextul istoric și este de urmărit care au fost roadele. Fiind o prezență activă în viața spirituală, culturală, socială și

politică, ca slujitor devotat și fidel al credinței greco-catolice, Preasfinția Sa se declară „bucuros că astăzi Vasile Lucaciuc este revendicat de toți, fiind **erou al națiunii române**. Dezbateră «Al cui este Vasile Lucaciuc?» nu ar trebui să creeze conflicte, deoarece Vasile Lucaciuc este un fiu și preot al Bisericii Greco-Catolice, dar este în același timp un fiu al națiunii române”.

Despre importanța acestui simpozion a vorbit și Janeta Ciocan, care a afirmat: „Am spus un „Da” categoric atunci când domnul Tătăran și domnul Costin au propus organizarea acestui simpozion și nici nu se putea altfel pentru că un răspuns negativ l-aș fi simțit ca o ofensă adusă lui Vasile Lucaciuc și Bisericii Greco-Catolice”.

La eveniment a mai luat cuvântul dr. Viorel Câmpean, autorul mai multor studii și cercetări despre Vasile Lucaciuc, în legătură cu care menționează că este un erou al timpului său care nu lasă nimic necercetat. Totodată, avansează ideea că cea care l-a iubit cel mai mult pe Vasile Lucaciuc a fost soția lui, Paulina Șerbac, originară din Potău (Satu Mare). „Fac această aducere în lumină a figurii soției lui Lucaciuc pentru că prea am impresia că soțiile marilor personalități rămân în umbră, pentru că Paulina i-a dăruit 6 copii lui Vasile Lucaciuc, iar întreaga viață alături de marele erou i-a fost presărată cu suferință și a încercat să-l ajute în drumul lui de a-și dedica viața națiunii până când o boală a pus-o la pat și i-a adus moartea, în 1911”.

Onorat să participe la această manifestare, omul de cultură Gheorghe Pârja a vorbit despre starea de spirit pe care o transmite cartea „Constantin Lucaciuc – o figură istorică necunoscută” (autoare, Adriana Zaharia, jurnalistă la Informația Zilei Satu Mare), despre care istoriografia spune că a fost fratele lui Vasile Lucaciuc, un personaj extraordinar, preot greco-catolic de o inteligență asemănătoare cu a „Leului din Șişești”. Iar cartea scrisă de părintele Constantin Lucaciuc, „Biserica, Școala și Armata”, după 100 de ani de la apariție, „este de o prospețime și de o documentare extraordinară, în propunerile pe care le face”. De asemenea, a subliniat nevoia de a scoate la lumină și de a promova astfel de eroi ai neamului.

Prof. Lucica Pop a mărturisit că a vorbit despre modul în care a fost perceput pr. Vasile Lucaciuc în timpul vieții sale și despre nenumăratele încercări de a-i păstra memoria și a-i ridica o statuie încă din 1926 (la 4 ani de la moartea sa), încercări care s-au concretizat în

1936, când i-a fost închinată prima statuie la Satu Mare. Pentru a reda câteva dintre momentele de referință din viața și activitatea pr. dr. Vasile Lucaciuc, în calitate de istoric, a insistat pe anii 1892 și 1914, anii pe care îi consideră de cotitură în demersurile pe care le-a inițiat.

Col. Voicu Șichet a afirmat că „a fost surprinzătoare rapiditatea cu care a trecut Legea 77/2022, pentru declararea lui Vasile Lucaciuc „Erou al Națiunii Române” (lege publicată în monitorul oficial pe 5 aprilie 2022), după ce a fost respinsă în Senat în octombrie 2018, fiind necesari aproape 4 ani pentru a fi repusă în dezbateră parlamentară, de această dată în Camera Deputaților, ca for decizional”. În acest sens, a făcut un scurt istoric al acestei reușite a celor ce-l iubesc pe Vasile Lucaciuc, de la ideea colonelului Gavril Babiciuc, preluată cu entuziasm de dânsul și promovată în rândul politicienilor anilor 2017-2018 (Romeo Nicoară din Satu Mare și Adrian Oros din Cluj Napoca), până la reluarea demersurilor pe lângă politicienii anilor 2020-2022 (Adrian Cozma din Satu Mare și Călin Bota din Baia Mare) și finalizarea cu succes la 8 martie 2022. Și-a exprimat bucuria că și-a adus aportul la această reușită, atât prin documentația pusă la dispoziția parlamentarilor care au inițiat legea, cât și prin scrierile proprii și ale altor istorici, oameni de cultură, profesori, preoți etc. publicate în revista *Eroii Neamului*, materiale care au fost cuprinse în volumul *Părintele dr. Vasile Lucaciuc în paginile revistei „Eroii Neamului”*, apărut la Editura Academiei Române în 2017.

Prof. Lucian Miclăuș a adus în lumină un aspect foarte important legat de localitatea sa natală, Pomi, și de momentul în care această localitate i-a dăruit lui Vasile Lucaciuc, în 1903, Biblia. În acest sens, a afirmat că „Vasile Lucaciuc e contemporan cu noi”, întrucât este serbat în fiecare an prin fel de fel de activități în școală, prin sesiuni de comunicări și lecții cu explicații la clasă, acțiuni materializate în urmă cu 32 de ani (la 60 de ani de la înființare), prin decizia luată cu unanimitate de voturi ca Liceul nr. 3 din Baia Mare să poarte numele lui Vasile Lucaciuc.

Simion Mesaroș, fost preot al parohiei „Sfântul Anton” din Baia Mare, a subliniat însemnătatea scrierilor lui Vasile Lucaciuc în perioada 1881-1884, când publică, editează și redactează lucrări cu caracter religios (*Istoria lui Fotiu, patriarhul Constantinopolului, Urzitorul schismei grecești*), dar și cărți de filozofie (*Instituțiuni filosofice*), lucrări care după cca 100

de ani, pot fi comparate din toate punctele de vedere cu cele din zilele noastre. În paralel, vorbitorul a făcut o incursiune în istorie, prilej de readucere în memorie a unor evenimente, fapte și situații ale acestui cult religios și crede cu obstinție că credincioșii sunt nu numai materie, ci și spirit, fiindcă sufletul acestora este nemuritor, părticică din Dumnezeu. Religia a avut un rol important în păstrarea limbii, culturii și identității noastre spirituale și religioase

Au mai conferențiat dr. Pop Coriolan, originar din localitatea Apa, județul Satu Mare și Gavril Babiciu, ambii, declarându-se onorați de participarea la simpozion, iar în discursurile lor au scos în evidență demnitatea și neabdicarea de la idealurile sale ale lui Vasile Lucaciu, cel care nu a renunțat nicio clipă la credința că i se va face dreptate și a militat pentru „fericitoarea, sfânta și măreața unire a tuturor românilor”. Mai mult, din inițiativa col. (r) Gavril Babiciu, a fost proiectat filmul *În Anul Centenar, la Viena*, când o delegație de maramureșeni au plecat pe urmele memorandiștilor.

Totodată, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare a organizat o expoziție de carte cu titlul „Cu onorul la Vasile Lucaciu”, care a avut menirea de a completa tabloul de imagini al acestui eveniment omagial.

Coincidența fericită face ca, în anul acesta, să aniversăm 170 de ani de la naștere și să comemorăm o sută de ani de la moartea preotului dr. Vasile Lucaciu - simbol al luptei pentru dreptate și adevăr, eminent luptător pentru libertatea și unitatea națională a românilor (unul

dintre cei mai importanți exponenți ai mișcării naționale de emancipare națională a românilor din nord-vestul Transilvaniei în timpul Imperiului Austro-ungar³), artizan al înfăptuirii Unirii de la 1 Decembrie 1918⁴.

Amintirea trecutului este esențială pentru simțul nostru de identitate, pentru că „a cunoaște ceea ce am fost confirmă ceea ce suntem, iar iubirea de țară și de neam este o flacără care arde neîncetat, pentru că unitatea națională și iubirea de țară au legat românii de-a lungul vremii, indiferent de contextul politic, divergențele de opiniei, de situația economică etc. Pentru Vasile Lucaciu⁵, asemeni altor personalități de seamă, eroi care au scris pagini de istorie a neamului românesc, iubirea de neam și de țară s-a materializat odată cu actul unirii de la Blaj, în condițiile în care susținea cauza națiunii române în străinătate pentru că, parafrazându-l pe Miron Costin „a lăsa nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă de scriitori, este inimei durere. Biruit-au gândul să mă apuc de această osteneală, să scriu lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sunt locuitorii țării noastre munteni și români din țările ungurești, că tot de un neam și tot descălecați suntem”. Tiberiu Utan, în prefața la „Iarna maramureșeană” (București, 1981), atrăgea atenția că „multe alte personalități românești și străine, mai demult sau recent, au închinat Maramureșului pagini memorabile, înțelegând că aici, la marginea de sus a țării, românitatea și-a păstrat de-a lungul veacurilor una dintre cele mai vii expresii ale întregii sale spiritualități”.

Note

1. Vasile Lucaciu a fost supranumit „Leul de la Șişești” datorită caracterului său intransigent și puterii de luptă, devenind din timpul vieții un model al luptei naționale a românilor din Transilvania.
2. În comuna Șişești – Maramureș a construit o catedrală în stil bizantin pe frontispiciul căreia scrie „Pro sancta unione omnium romanorum”, iar pe mormântul său – *Pentru Sfânta Unire a Tutoor Românilor*.
3. Vasile Lucaciu a fost autorul moral al Memorandului Românilor și unul dintre cei mai importanți exponenți ai mișcării naționale pe care acest document de importanță covârșitoare a generat-o. În același an a fost suspendat din parohie și judecat la Debrețin (12 noiembrie 1892) într-un proces în care Vasile Lucaciu a apărut cu demnitate, nu persoana lui, ci poporul său nedreptățit. A fost primit la București, în capitala Regatului României, ca un lider național iar în timpul și după procesul memorandiștilor de la Cluj (7-25 mai 1894), când a primit cea mai grea pedeapsă, 5 ani de temniță la Seghedin, a devenit un adevărat simbol al mișcării naționale românești.
4. 1 decembrie 1918 – Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul au confînțit unirea cu vechiul Regat România, proces început la 1859, reluat la 1877-1878, reînviat la Chișinău la 27 martie /9 aprilie 1918, Cernăuți în 15 /28 noiembrie 1918.
5. Pentru serviciile aduse în slujba țării, la înmormântarea sa (28 noiembrie 1922 la Satu Mare), este onorat de prim-ministrul Ionel I.C. Brătianu cu Marele cordon al ordinului „Steaua României”, în grad de Mare Colan ca semn al recunoștinței pentru strădaniile sale în cauza națională a românilor.

Eroul Națiunii Române, Vasile Lucaciu, omagiat la Șişești

Partea I-a. Vizitarea Muzeului memorial dr. Vasile Lucaciu din Șişești

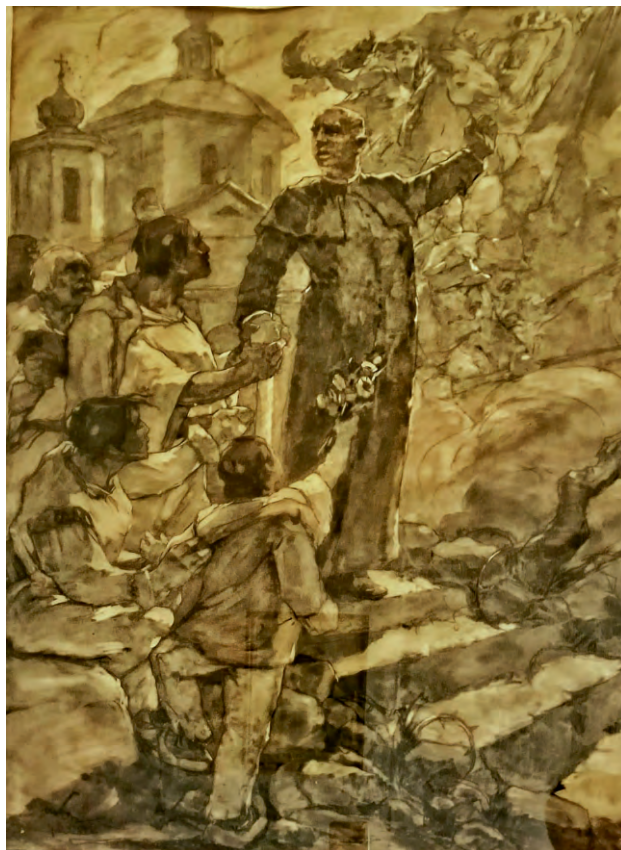
În după masa zilei de Vineri, 17 iunie 2022, Primăria comunei Șişești, primar – Ioan-Mircea Tentiș, și Asociația „Renașterea Șişeșteană” au organizat activități cultural-educative la Muzeul memorial dr. Vasile Lucaciu. Începând cu orele 15.00, participanții au vizitat Casa memorială „Dr. Vasile Lucaciu”, Muzeul, cu minunatele sale exponate din cadrul clădirii fostei Școli confesionale construită la anul 1905, Bustul de bronz al părintelui dr. Vasile Lucaciu și Biserica închinată Sfintei Uniri a tuturor românilor (PRO S. UNIONE OMNIUM ROMANORUM). Explicații pertinente au prezentat: muzeograful Oana Leșiu, din cadrul Muzeului județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Maria Butica, custodele muzeului, Gavril Babiciu și părintele greco-catolic Gabriel Horț. Apoi, în Pavilionul de vară a avut loc Simpozionul omagial: Vasile Lucaciu – „Erou al Națiunii Române”.

Cu mult înainte de ora începerii activităților anunțate din timp prin invitație publică, inclusiv prin mijloacele moderne de socializare, trecătorii au putut observa că la Muzeul memorial dr. Vasile Lucaciu din Șişești ziua de Vineri, 17 iunie 2022, va fi una specială, va fi o zi de sărbătoare. Încet, încet, în parcare din fața Complexului muzeal, recent amenajată, pe noua uliță asfaltată și ea, ce în curând va căpăta nume de stradă (un acces nou, modernizat de la Biserica și Școală la DJ 184, Baia Sprie-Cavnic), se mobilează cu mașini care dau semnalul că numărul celor prezenți la această sărbătoare va fi cu mult peste cel obișnuit. Poarta Maramureșeană este larg deschisă pentru a se putea intra în perimetrul obiectivelor muzeale. În Pavilionul de vară sunt așezate, suplimentar, scaune comode, pentru că numărul locurilor pe băncile existente nu era suficient. Aici, o firmă de publicitate lucrează la instalarea ecranului, pentru a asigura o prezentare corespunzătoare, sub aspect vizual și auditiv, a temelor anunțate în desfășurătorul Simpozionului.

Colonel (r) Gavril BABICIU

Casa memorială, dr. Vasile Lucaciu

Gongul a sunat la orele 15.00. Grupurile de persoane ce veniseră anterior și au făcut o mica plimbare în jurul *Mănăstirii Maicei Domnului din Șişești*, **Biserica Sfintei Uniri a tuturor Românilor**, unii dintre acești participanți la procesiunile ce se făceau odinioară aici, s-au adunat în fața Casei memoriale a dr. Vasile Lucaciu. Custodele muzeului, doamna Maria Butica, a invitat pe trimisa specială a Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, doamna Oana Leșiu, muzeograf specializat, să prezinte asistenței momente din istoria acestui minunat loc de vizită și pelerinaj, atât pentru turiștii din țară cât și din străinătate. Numărul mare de participanți a făcut ca informațiile prezentate despre obiectele de patrimoniu existente în Casa memorială, unele dintre acestea, obiecte de uz personal ale marelui tribun, omagiat acum ca Erou al Națiunii Române, să nu poată fi auzite de către toți. Suntem convinși că

vor reveni să mai viziteze această casă. De asemenea, era greu de urmărit prezentarea colecțiilor de ziare și reviste existente în încăperea cu destinație „Biblioteca”, colecții începute de pe vremea când Vasile Lucaciu locuia aici. Într-un articol din „*România Ilustrată*” (Anul IV, N0. 3, Martie 1906, pag. 68-71), „*De la Românii din Ungaria. Șișeștii, satul părintelui dr. Vasile Lucaciu*” stă scris: „*Intrând în casă, vezi tăiat într'o grindă puternică de stejar, cu litere bătrâne: „Această casă s'a făcut în anul 1800”. (...) Casa e adăpostită de o mică colină. Deasupra acesteia era mai până ieri biserica veche, împrejmuită de morminte vechi. Astăzi plugul și-a făcut loc pe acolo. Ceva mai spre răsărit, pe o ridicătură, stă biserica cea nouă, zidită de vreo 16 ani.*” Din acel loc a fost mutată aici la intrarea în muzeu. Nu putem contesta cele scrise mai sus, dar pe meșter-grinda Casei memoriale actuale, adusă și reamplasată la locul existent, inscripția în litere chirilice este încrustat textul: *Această casă o am făcut noi satul Șișești, ani, preotească, în Anul D[o]mnului 1837 august 24*”.

Școala confesională construită la anul 1905.

Un al doilea obiectiv vizitat a fost clădirea Școlii construită în anul 1905 de către dr. Vasile Lucaciu cu scopul de a da posibilitate copiilor români din Șișești și filiile parohiei, ca într-o școală confesională, să învețe în limba lor maternă. Școlile confesionale funcționau pe lângă parohiile românești din Transilvania, biserica fiind singura instituție care se preocupa de cultivarea limbii, apărând ființa națiunii române. În școlile de stat din Dubla Monarhie, austro-ungară, nu se admitea predare în limba altor națiuni.

Clădirea avea două săli de clasă spațioase, precum și încăperi destinate ca locuință pentru învățător, ulterior folosită și de preotul paroh. Acum, toate încăperile sunt ocupate cu exponate, aspecte din viața și activitatea părintelui dr. Vasile Lucaciu, precum și cu obiecte din perioada respectivă ce au legătură cu viața șișeștenilor.

În sala din stânga a rămas mobilierul unei clase cu bănci solide (de stejar) și lungi. Aici, în banca a II-a, locul al 2-lea din stânga, am început clasa I-a, în anul 1954. Din acea perioadă se mai găsește o tăbliță, pe o bancă, celelalte obiecte, tabla, „socotitorul” etc., sunt mai recente.

Multe și documentate fotomontaje

privind momente importante din istoria șișeștenilor sunt expuse aici. Sunt prezentate portretele unor personalități din cultura și istoria Transilvaniei. Acum există aici un portret donat de renumitul pictor Aurel Dan, „Memorandiștii”, donație facilitată de Asociația „Renașterea Șișeșteană”. Prietenia cu renumitul pictor m-a onorat. Alte două picturi au fost donate de marele pictor băimărean Traian Hrișcă și de către Dumitru Bota, fost șef al Autogării din Baia Mare.

O piesă importantă din acest muzeu este imaginea unui grup statuar privind pe Vasile Lucaciu (propunerea sătmărenilor făcută la concursul ce s-a organizat pentru statuia ce urma să se amplaseze la Satu Mare în anul 1936). A câștigat sculptorul bucureștean Medrea.

Busturile de piatră și bronz.

Odată constituit Muzeul memorial dr. Vasile Lucaciu, Primăria comunei Șișești și Muzeul județean de Istorie și Arheologie Baia Mare au dorit să se ridice aici o statuie a marelui luptător pentru propășirea neamului românesc. În întâmpinarea acestei idei a venit sculptorul Gavril Abrihan, om iutor al locurilor natale, originar din localitatea vecină, Rus, comuna Dumbrăvița. Așa s-a reușit ca, la 26 noiembrie 1978, să aibă loc o frumoasă activitate cultural-patriotică, ocazie cu care s-a dezvelit un bust

cioplit în piatră cu imaginea „Leului de la Șişeşti”.

În timp, același sculptor a realizat un frumos bust din bronz care a fost amplasat în locul bustului de piatră. Vechiul bust de piatră, ce a fost mutat pe un nou amplasament, în fața Bisericii ortodoxe din Șişeşti, fiind degradat, sculptorul Gavril Abrihan a considerat necesar să-i facă o replică.

Placa de marmură votivă

Atracția principală a întregului Complex muzeal este Biserica greco-catolică înălțată în perioada anilor 1886-1890. Numărul mare al celor ce au venit la activitățile planificate, dar mai ales nivelul intelectual ridicat al celor prezenți, m-au determinat să stăruiesc asupra unui aspect care, de multe ori nu este suficient de bine nuanțat.

La 15 august 1890, părintele dr. Vasile Lucaciu a organizat sărbătoarea de sfințire a plăcii de marmură votivă privind închinarea construcției Bisericii din Șişeşti marelui ideal: **Pro S. Unione Omnium Romanorum**. Pentru Vasile Lucaciu calitatea de **român** a fost deasupra oricărui concept. A vrut să spună tuturor și a făcut-o, ca nimeni altul. A separat năzuințele de veacuri, idealul poporului din care și el făcea parte, de universalitatea religioasă. În Șişeşti, la Hramul de Sfântă Mărie Mare, dr. Vasile Lucaciu a organizat sărbătoarea de „dedicațiune a Bisericii” și **NU sfințirea ei** (care se va face peste un an), cu toate că era terminată construcția, adică „scoasă de sub apă”.

Pe frontispiciul Bisericii a fixat o placă de marmură VOTIVĂ. Această placă este unicat în România prin conținut și semnificație. Inscripția de pe placă este în limba latină. Ea va dăinui acolo până la sfârșitul veacurilor.

A. M. D. G.

Ex. Voto

Pro S. Unione Omnium Romanorum

S. P. Q. R.

Sisesciensis Posuit. a. D.

MDCCCXC

Semnificația stricto-sensu a inscripției:

„Întru mărirea lui Dumnezeu (Ad Maiorem Dei Gloriam), (s-a construit) cu legământul, prin făgăduința, prin vot (Ex. Voto), senatului și poporului din Șişeşti, pentru **Sfânta Unire a Tuturor Românilor** (Pro S(ancta) Unione Omnium Romanorum), anul Domnului 1890”.

Ce trebuie să se înțeleagă foarte clar legat

de această placă de marmură? Fiecare lucru, fiecare amănunt, a fost bine calculat, bine fixat, iar mesajul este atotcuprinzător și profetic. Să analizăm împreună conținutul și mesajul acestei inscripții.

Mai întâi, limba folosită: limba latină! Ce altceva decât faptul că noi, şişeștenii, noi românii, întreaga națiune română facem parte din constelația țărilor din GINTA LATINĂ, putem înțelege din acest mesaj? Un lac latin, într-o mare barbară!

Apoi, să vedem exact ce se scrie. Senatul și poporul din Șişeşti au votat și construit această măreață Biserică „întru preamărirea lui Dumnezeu” (Ad Maiorem Dei Gloriam)”, ca RUGĂCIUNE către divinitate, către Preasfânta Treime, pentru îndeplinirea visului de veacuri al națiunii române, adică „**Pentru Sfânta Unire a tuturor românilor**”. Mai simplu: noi şişeștenii am făgăduit, am construit (ne-am îndeplinit făgăduința), acum te rugăm Doamne, ajută-ne; ajută Doamne dorinței și credinței noastre de veacuri, **Sfânta Unire a tuturor românilor**.

În al doilea rând, Vasile Lucaciu o spune prin cuvintele sale: „**Închin această biserică Sfintei Uniri a tuturor românilor. Prin ridicarea acestei biserici, se începe lupta românilor din Ungaria pentru DESROBIREA LOR și UNIREA cu PATRIA MAMĂ. Cum ne-a ajutat Dumnezeu să o ridicăm mândră și impunătoare, așa să ne ajute să ridicăm și sufletele românilor pentru a-i face în stare să se desrobească și să întindă mână frățască cu românii de pretutindeni.**” (Tiron Albani, Vasile Lucaciu, *Leul de la Șişeşti*, Ediție aniversară 100 de ani de la Marea Unire, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2017, p. 87).

Iată deci „**Proclamația de la Șişeşti**”, din 15 august 1890, dată în plină și cruntă asuprire străină, avea un singur punct, UNIREA TUTUROR ROMÂNILOR. Fixarea plăcii de marmură pe această impunătoare Biserică, precum o Catedrală, reprezenta **începutul Revoluției de eliberare socială și națională a românilor din Ungaria**, adică a celor din Banat, Ardeal și Parțium (Părțile Ungurene: Arad, Crișana, Satu Mare, Baia Mare și Maramureș). Cei ce vor rescrie istoria reală a românilor, nu vor putea omite acest adevăr.

De reținut, orice traducere, cuvânt cu cuvânt, nu poate reda întru totul adevăratul mesaj.

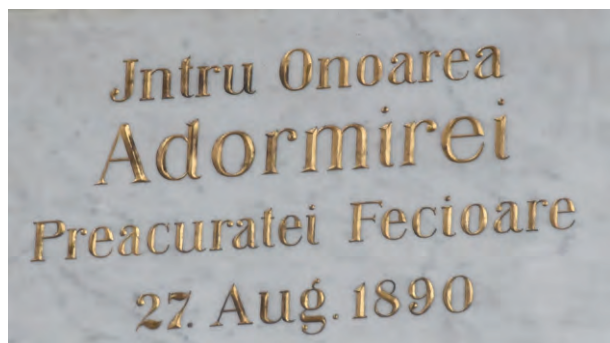

Întotdeauna traducerile „libere” pot fi mult mai lămuritoare. Așa că, pentru mine, placa de marmură, cu o adevărată inscripție VOTIVĂ, adică adresată lui Dumnezeu, este o înștiințare, o aducere la cunoștință, despre modul în care strămoșii mei au muncit și crezut, cum au făgăduit și și-au îndeplinit făgăduința, jurământul, dar mai ales cum s-au rugat. **„Doamne Dumnezeul nostru, noi Senatul și credincioșii șișeșteni am făgăduit și construit acest Sfânt lăcaș întru Preamărirea Ta, pentru Sfânta Unire a tuturor românilor! Ajută Doamne credinței noastre!”**

Așa după cum bine știți, rugăciunile strămoșilor noștri au fost îndeplinite la anul 1918. Acum, noi șișeștenii, noi românii, trebuie să ne rugăm din nou **pentru Sfânta Unire a tuturor românilor! Ajută Doamne credinței noastre!”**

Placa de marmură cu numele Bisericii

La marea sărbătoare organizată de părintele dr. Vasile Lucaciu de Hramul Bisericii nou construite, la 15 august 1890 (stil nou), în fața mulțimii de popor, acesta i-a dat și numele. Știm acest lucru din două surse. Mai întâi, atunci, la 15 august 1890 (stil nou), a fost sfințită o a doua placă de marmură, fixată în Altarul Bisericii.

Apoi, în darea de seamă cu privire la ctitoria sa o denuște: „*Biserica S. Uniri a Tutoor Românilor; Adică Mănăstirea Maicei Românilor*” (vezi *Biserica S. Uniri a Tutoor Românilor; Adică Mănăstirea Maicei Românilor în ȘIȘEȘCI. Schițe istorice și dare de seamă*, Tipografia lui Michail Molnar, Baia-Mare, 1892).

Explicațiile privitoare la multiplele repere de luat în seamă existente în această Meccă a românilor din Ardeal și Parțium, după cum era și firesc, au fost prezentate asistenței de către preotul paroh, părintele greco-catolic Gabriel Horț. Îmi este imposibil să relatez aici mulțimea informațiilor pe care sfinția sa le-a prezentat, precum o face de fiecare dată în cuvântul de învățătură la Sfânta Liturghie. Mă voi limita a

expune telegrafic aspectele esențiale. Alte inscripții ce ne spun: „1886. Tatăl a început – Fiul a săvârșit. 1930”, despre terminarea picturii în anul 1929, „Prin noi înșine”. Fresce privind familia ctitorului, Calea crucii, momentul înmormântării, mormântul etc. Despre icoana făcătoare de minuni, despre icoana comandată la Roma, despre statuia Preacuratei fecioare Maria, Steagul Marianelor etc.

Fotografia cu Biserica veche de lemn

Credincioșii și vizitatorii Bisericii Sfintei Uniri a tuturor românilor din Șișești pot vedea, așezată la baza amvonului, o fotografie înrămată cu imaginea Bisericii vechi de lemn. Custodele și preotul paroh, de regulă, se limitează a spune despre această fotografie că părintele dr. Vasile Lucaciu a găsit pe o grindă din vechea biserică inscripția în litere chirilice „amg” ceea ce ar însemna anul 1043. Informația este discutabilă! Oricum, ar merita verificată. Avem la dispoziție grinzi din vechea biserică. Unii omit să intre în detalii privind istoria acestei fotografii și despre credința șișeștenilor care au construit-o și s-au rugat în ea.

Până la anul 2005, nimeni, nici un șișeștean trăitor la acea vreme, nu cunoștea cum a arătat această Biserică de lemn. Bibliotecara Ioana Dragotă de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare a solicitat colecția Revistei Catolice de la Biblioteca Județeană Cluj. Era în perioada în care se documenta pentru scrierea cărții *Revista Catolică a lui Vasile Lucaciu*. Atunci am studiat cu atenție această revistă a cărui director și editor era părintele dr. Vasile Lucaciu.

La 26.02.1903, la Romont, în Elveția, a avut loc o Instruire Generală a Federațiunei Catolice Romane. Modul de desfășurare a acestei instruii este descrisă într-un amplu articol intitulat „*Un moment practic în mijlocul desbaterilor sociale*”, în Revista Catolică, Anul V, Fascicolul 5, din 1 iulie 1903, pagina 73. Înserat în rândurile acestui articol, am găsit fotografia pe care scria: *Biserica cea veche parochială din Șișești cu Hramul la S. Mărie-Mare*, fără nici o explicație suplimentară. Din acest moment fotografia cu imaginea vechii Biserici de lemn a fost prezentată șișeștenilor și circuitului public în articolul *Mecca românilor din Ardeal!* (I) din Graiul Maramureșului. (vezi Șișești Vatră Străbună, vol. III, p. 64.).

Ba mai mult, cunoscând faptul că directorul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș de la acea vreme, prof. Grigore Man, un bun prieten, avea sub tipar lucrarea „*Biserici de lemn din Maramureș*” (2005), am stăruit să intervină la editură pentru a însera în paginile acestei cărți, ediție bilingvă româno-engleză, și fotografia Bisericii vechi de lemn din Șișești, fapt ce l-a reușit.

Busturile din pridvorul Bisericii

Trecuse de mult ora 16,00, oră la care, conform programului, în Pavilionul de vară trebuia să înceapă Simpozionul propriu-zis. Cu greu, invitații, s-au lăsat convinși că trebuie să părăsească lăcașul de rugăciune. Mulți dintre ei s-au rugat la Icoana făcătoare de minuni, cerându-I Preacuratei Fecioare Maria să reverse Harul Său peste familiile lor.

Oricât de multe informații s-ar oferi vizitatorilor, întotdeauna rămân aspecte asupra cărora nu este timp să se insiste suficient. Așa că voi sublinia existența celor două busturi de marmură înserate în peretele din fațada Bisericii.

Marea sărbătoare națională ținută la Șișești la 15 august 1890 n-a trecut neobservată. Ziarele au solicitat, iar judecătorul de instrucție a trecut la o investigație (cercetare) judiciară. Părintele dr. Vasile Lucaciu s-a apărut subliniind că manifestările de la Șișești au avut caracter religios și că semnificația plăcii de marmură votivă, fixată pe frontispiciul întării în Biserică este: Sfânta Unire a tuturor românilor cu biserica Romei. Azi știm că investigația judiciară nu s-a încheiat cu aducerea lui Vasile Lucaciu pe banca acuzaților. Litera ”S.” a fost salvatoare! Poate că observând pericolul, părintele Vasile Lucaciu a oferit probe materiale în apărarea sa. Astfel că, la sfințirea Bisericii, 15 august 1891 (după un an de la sfințirea plăcii votive), în programul prezentat anunță „desvelirea monumentelor întru onoarea și amintirea glorioșilor bărbați și distinși **eroi ai catolicismului și mari binefăcători ai neamului românesc**: PIU IX. P. R. și ATANASIU ANGHEL, EPISCOPUL s. Uniri. Discursul ocazional de Romul Tit Bud vicariul Marmăției”. Acest aspect este bine explicat șișeștenilor de către Gavriil Lazăr de Purcăreț, protopop de Sanislău, care le spune în ziua de sfințire a Bisericii: „*Lucaciu și Berinde împreună cu șișeștenii ridică Palladiu pentru conservarea în mod virgin a limbei și legii românesci și acest Palladiu îl votează unirii tuturor românilor cu Roma, că cu atât mai ușor să poată paraliza*

atacurile din Sidon! Da, da!”

Se știe, Sfânta tradiție ne arată că episcopul care a pus piatra de temelie sau a sfințit o ctitorie este pictat în interiorul fiecărei Biserici. Părintele Vasile Lucaciu a acordat această onoare unor persoane care, de mult, trecuseră în lumea veșniciei. Credem că acest fapt a declanșat antipatia fără de margini a orgoliosului episcop de Gherla, Ioan Szabo, colaboraționist cu guvernul asupritor, față de părintele dr. Vasile Lucaciu, refuzând să vină la sfințirea Bisericii, ba dimpotrivă dresându-i parohului din Șișești un proces canonic care va dura decenii. „*Nu s-a scris aproape nimic despre marele proces canonic pe care acesta l-a avut cu Ioan Szabó, episcopul său, proces început, deloc întâmplător, concomitent cu Memorandul, dezbătut timp de aproape 12 ani, trecut de pe rolul instanțelor greco-catolice românești pe acela al Congregației de Propaganda Fide, decis aici de mai multe ori prin sentințe definitive, reluat prin repetate acuzații în anulare - de patru ori de către prelat, o dată de către preot - purtat de acesta din urmă de unul singur împotriva unui întreg aparat diecezan. În total au fost pronunțate în această cauză, între 1892 și 1903, nu mai puțin decât 12 verdicte, 3 în Transilvania și 9 la Roma.*” (Simion Retegan, *Luptând pe două fronturi: memorandumul Vasile Lucaciu*, Cluj Napoca, Editura Argonaut, 2016, p. 7).

Izvorul Precistei

În perioada construcției Bisericii Sfintei Uniri, era nevoie de apă atât pentru muncitori cât și pentru lucrările ce s-au efectuat. Iată că „*Izvorul Precistei, după ce s-au derâmat capela deasupra ei, s-au astupat, până ce în anul 1886 s-au descoperit și acum este în folosința publicului credincios, așteptând ca un creștin evlavios, iubitor al Preacuratei, și dăruit cu putere de la D-zeu, se zidească de nou capela deasupra „Izvorului Precistei”.*” (Acest izvor își

așteaptă făcătorul de bine și acum, deoarece vitregiile soartei l-au dăruit. Părintele dr. Vasile Lucaciu i-a mai spus „Izvorul lui Traian”.

Izvorul a căpătat valențe noi. A devenit făcător de minuni, a devenit izvor vindecător. Evident că apa izvorului a fost bună de băut, limpede, dar de la această dată, după amenajarea lui, adică captarea și asigurarea unei ușoare folosiri a apei de izvor, încet, încet, s-a creat convingerea că este vindecător al bolilor de ochi. Nu am putut localiza în timp data de la care această credință despre puterea tămăduitoare a izvorului a intrat în conștiința șiseștenilor, dar pot face câteva precizări lămuritoare. Prin anii '60 ai secolului XX, pe vremea când eram elev la Șisești, această credință se păstra bine în conștiința și atitudinea șiseștenilor. În primul semestru al anului 1954 am avut ca sală de clasă actuala sală din clădirea Școlii din Muzeul Memorial Vasile Lucaciu. Atunci, în pauze, mergeam la izvor, iar primul lucru pe care-l făceam era: mâna făcută căuș, o umpleam cu apă de la „ciurgău”, apoi o duceam succesiv la câte un ochi, țineam ochiul deschis, în apă, până când se scurgea din căușul palmei. Repetam operațiunea pentru celălalt ochi, apoi mă aplecam și îmi astămpăram setea.

La marile sărbători religioase ce aveau loc la Șisești, trei la număr, introduse tot de vrednicul părinte Vasile Lucaciu, și anume: la Sfântă Mărie Mare, hramul „mănăstirii”; la Sfinții Apostoli Petru și Pavel precum și la Sfântă Mărie Mică, cărarea de la Biserică și Izvorul Precistei se prezenta precum un furnicar.

Cu trecerea timpului, pășind pe la acest izvor, am văzut că importanța lui a scăzut, fiind dat uitării. Apoi, construcția s-a prăbușit, iar acum a rămas doar o țeavă de scurgere a unui izvor ce și-a pierdut din mirajul său.

Absida vechii Biserici de lemn

Mărturie a existenței unei Biserici, ce-i drept, neîncăpătoare, dar era Biserica tuturor locuitorilor acestui sat.

Cei care au cutezat să intre de mai multe ori în această Absidă (oricine și oricând poate intra deoarece nu are lacăt, este o „casă fără stăpân”) poate constata că pentru mulți credincioși aceasta reprezintă un „*zid al plângerii*”, precum zidul templului evreiesc de la Ierusalim. Scurte rugăciuni, lipite sau introduse în crăpăturile bânelor, sunt adresate Fecioarei Maria. Ascultă-le Maică Precistă rugăciunile

celor care Te Măresc!

Pe baza unor referate de specialitate, MINISTERUL CULTURII, INSTITUTUL NAȚIONAL AL PATRIMONIULUI, a trecut acest obiectiv pe lista monumentelor din patrimoniul național. MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI, PARTEA I, Nr. 113 bis/15.II.2016 1869 avea mențiunea: **491 MM-II-m-A-04757.02 Absida bisericii de lemn sat ȘISEȘTI; comuna ȘISEȘTI, 250 1675.** (vezi, <https://patrimoniu.ro/images/lmi-2015/LMI-MM.pdf>). **Lista actualizată nu mai conține aceste date**, fapt care demonstrează o modalitate de ascundere a adevărului. Dacă este corect descifrată de către părintele dr. Vasile Lucaciu, inscripția „amg” de pe o grindă a vechii Biserici de lemn, adică anul 1043, atunci această absidă ar constitui mărturia existenței celei mai vechi Biserici românești din spațiul României de azi. Cine dorește să ascundă acest adevăr? Cui nu-i convine să se cunoască faptul că cea mai veche mărturie despre o biserică românească din sațiul Transilvan, este o Biserică de religie „grecească”? Vechimea s-ar putea stabili prin metodele moderne (bombardarea cu C14) de datare a artefactelor.

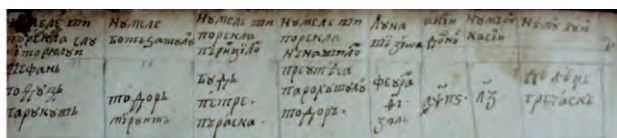
De unde știm că religia, adică legea veche, a stră-strămoșilor șiseștenilor a fost „grecească”, adică ortodoxă?

Mai întâi amintim că în monumentala lucrare a dr. Ioan Mihalyi de Apșa, „Diplomele Maramureșene”, există documente certe referitoare la acest subiect. În **Diploma 62, document de necontestat, se scrie: „1391, 13 August, Constantinopole. Antoniu, patriarchul Constantinopolei, primește și binecuvântă darul făcut prin Balicza vodă și Drag Meșter mănăstirii din Maramureș, fondate în numele St. Archangel Michail. Biserica o ia sub protecțiunea sa, pe egumenul Pachomiu lu-îndreptetește se primească venitele ținuturilor: Selagiu, Medieș, Ugocia, Berșava, Ciceu, Balvanos și Almazigy, se aibă deplină autoritate peste toți preuții și credincioșii de acolo, se-i învețe, se-i judece în cause bisericești și în toate serviciile dumnezeiești se amintească pe patriarchul seu”.**

De asemenea, documentul cel mai vechi care prezintă date certe din fiecare localitate din Transilvania, este un registru ce a căpătat denumirea de Matricolă. La fiecare parohie s-a introdus acest registru, iar preoții aveau obligația

să consemneze în aceasta: nașterile, căsătoriile și decesele din localitatea respectivă. În Șematismele (anuale statistice cuprinzând date despre parohii) editate de către episcopii, pentru fiecare parohie se menționează anul de când aceasta a introdus Matricola. Voi menționa doar că, pe prima pagină din acest deosebit de valoros document pentru istoria REALĂ a Șișeștiului, este înscrisă nașterea lui Todor, fiul lui Bud Petru și Parasca, născut la 19 februarie 1787, în Șișești nr. de casă 13, având ca nașă de botez pe preoteasa Teodora, soția părintelui Poduț Ștefan. În ultima rubrică din registru, ce era denumită „*Neamul lui de lege*”, este scrisă mențiunea „*grecească*”, adică ortodoxă.

Este greu de explicat și de înțeles cum la data de 19 februarie 1787, Todor, fiul unui șișeștean, a fost botezat în religia ortodoxă. Uniația s-a făcut în anii 1896-1700, dar acest lucru a fost valabil pentru Episcopia de Alba și Făgăraș. Parohia Șișeștiului era arondată atunci la Episcopia de *Munkács*, Șișeștiul nu făcea parte din Transilvania acelor vremi. Stavropighia de la Peri și odată cu ea și parohia Șișeștiului, a fost „înghițită” de către Episcopia de la Munkacs sau Muncacevo (azi în Ucraina), până „când în 1853, Papa Pius IX, cu data de 26 Noiembrie, prin bulla „*Eclesia Cristi*” canonizând provincia bisericească de Alba-Iulia și Făgăraș, înființează noua episcopie de Gherla, când cele 94 de parohii cu 60 mii suflete românești, **după 114 ani trec** de la dieceza ruteană a Muncaciului la cea nouă românească a Gherlei” (vezi, Vasile Gavrișiu, *Viața bisericească a Țării Oașului*, în *Afirmarea -Literară-Socială*, Anul IV, No. 1, ianuarie 1939, p. 1). Printre acestea numărându-se și Parohia Șișești.

Când au devenit șișeștenii greco-catolici?

În campania de atragere a parohiilor românești din Maramureș la confesiunea greco-catolică, inițiată de către Episcopia de la Muncaci, la data de 27 ianuarie 1727, au fost convocați la Baia Mare toți preoții din parohiile comitatului Satu Mare, pentru a semna, „*cu propria lor mână*”, trecerea la confesiunea greco-catolică. Comitatul Satu Mare era atunci unitate administrativă cuprinsă în Ungaria Superioară,

din cadrul Imperiului Habsburgic, Regatul ungar fiind desființat ca stat autonom. Din toate satele aparținând zonei Baia Mare au fost prezenți și au semnat adeziunea respectivă câte un singur preot. Din Șișești au fost trei preoți, dintre care unul protopop. Aceștia au fost: „Adm<odum> R<everen>do D<omi>no **Joanne Sztan Archi P<resbytero> Lazfalusiensi, Ioan Iepce paroh de Lațfalu și Gheorghii Kosta paroh din Lațfalu**” (Episcopia Greco-catolică de Munkacevo, Documente, Editura Muzeului Sătmărean, noiembrie 2007, p.237-239, copie fidelă după originalul existent la Arhiva de Stat a regiunii Transcarpatia, fond 151, opis 1, dosar 402, f. 7.).

Ce poziție religioasă a avut părintele dr. Vasile Lucaciu?

Părintele dr. Vasile Lucaciu, om școlit la Propaganda Fide din Roma, care s-a ocupat de istoricul parohiei Șișești, omite în scrierile sale să facă **referiri exprese** la credința veche a șișeștenilor. La 1892, Vasile Lucaciu ne spune clar: „*mi-am pus de idealul vieții mele divisa de: Catholicism și Românism*”. Cu toate acestea, tot atunci, în aceeași lucrare, ne spune tuturor, iar cei care înțeleg, bine, iar cei care se fac că nu înțeleg, iarăși bine: „*Tradițiuni populare însă arată, că în această comună au fost în timpuri foarte depărtate viață culturală și industrială, cum abia ne putem întipui. ...Biserica cea veche de lemn au fost zidită cu ușă laterală către amiază-zi. Cu timpul au devenit mică și poporul o au mărit-o, adaugând un pridvor și tăind ușă de intrare de către apus. „Văleatul” tăiat deasupra ușei celei vechi arată, că aceasta s-au întâmplat în anul 1672. Împodobirea pridvorului, - și probabil și pictarea tindei muierilor, - după cum arată „văleatul” din frontul Bisericei, s-au făcut în anul 1763.*” (Dr. Vasile Lucaciu: *Biserica S. Uniri a tuturor Românilor, Adică Mănăstirea Maicei Românilor în ȘIȘEȘCI, Schițe istorice și dare de seamă, Baia-Mare, 1892, p. 5.*). Mai înainte de a ne relata acest fapt scrie: „*Am aflat însă, că două rele mari și grele bântuie viața poporului nostru. Unul este desbinarea religioasă, altul corupțiunea politică*”. Nu vi se pare că se potrivește cu cea din zilele noastre?

Exprimarea convingerilor religioase în „*Revista Catolică*”, a cărui director și editor era părintele dr. Vasile Lucaciu, au determinat pe superiorul său, episcopul de Gherla, să interzică editarea acestei reviste. Sigur, atitudinea

religioasă a părintelui dr. Vasile Lucaciu a căpătat ulterior noi valențe (Să nu uităm că a făcut parte din Comitetul de conducere al „Association pour l'Union des Eglises”, asociație ce avea sediul la Paris și care milita pentru unitatea creștinismului). Ne referim la co-slujirea la oficierea Sfintei Liturghii cu frații lui ortodocși, dar mai ales demersurile și rolul avut, împreună cu fiul său, părintele greco-catolic dr. Epaminonda în crearea unei uniuni dintre cele două biserici românești din America, care la Youngstown-Ohio, cu ocazia Congresului Bisericii Ortodoxe din 28 februarie 1918, a hotărât „*trecerea acesteia la mitropolia Bucureștilor*”, fiind primul document oficial privitor la unirea Transilvaniei cu România.

Constituția României prevede libertatea religioasă pentru toți cetățenii ei. Indiferent de opțiunea religioasă, creștinii trebuie să se accepte unii pe alții, să respecte credința „aproapelui său”.

Partea a II-a. Simpozionul propriu-zis.

Tema: Vasile Lucaciu – Erou al Națiunii Române.

La început, am prezentat principalele etape ale întregului proces care a avut ca finalitate promulgarea Legii nr. 77/2022 privind declararea lui Vasile Lucaciu ca Erou al Națiunii Române, accentuând că ideea acestui demers s-a născut, aici la Șişești, la umbra Bisericii închinată Sfintei Uniri a tuturor românilor.

Legea nr. 77/2022

VASILE LUCACIU:

„Erou al Națiunii Române”

Întregul proces s-a derulat pe parcursul unei perioade de 5 ani, între 2017 și 2022. De observat că, într-o perioadă identică, între anii 1886-1890, marele luptător pentru propășirea neamului românesc, părintele dr. Vasile Lucaciu a ctitorit marea Biserică, precum o Catedrală, în plin regim asupritor.

A urmat cuvântul primarului comunei Șişești, domnul Ioan-Mircea Tentiş, care a detaliat multiplele activități organizate pentru

omagierea și cinstirea „*Leului de la Șişești*”. S-a subliniat că alături de Asociația „Renașterea Șişeșteană”, Primăria Șişești și Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” – Filiala Maramureș, în susținerea acestei inițiative au fost Filialele din Maramureș ale asociațiilor naționale ale cadrelor militare în rezervă și retragere din MAI „Pintea Viteazu” și „Alexandru Ioan Cuza” din MAPN, precum și Societatea Cultural-Patriotică „Avram Iancu” – Filiala Maramureș.

Rând pe rând, președinții acestor filiale au relatat aspecte din lungul proces ce s-a derulat de la prezentarea publică a acestei idei și până la materializarea ei.

Președintele Filialei Maramureș a ANCERM, colonel în rezervă Ioan Bota s-a referit la faptul că a avut onoarea să prezinte publicului aflat în sala Cercului Militar din Baia Mare, unde s-a lansat cartea „*Un crez, o lume, un destin... VASILE LUCACIU Erou al Națiunii Române*”, autor subsemnatul (în același timp și prim-vicepreședinte al acestei filiale), DECLARAȚIA de susținere a Inițiativei parlamentare privind declararea lui Vasile Lucaciu ca Erou al Națiunii Române.

Colonel în rezervă Ioan Ceterchi, președintele ANCMRR, Filiala „Pintea Viteazu” Maramureș, a insistat pe activitățile organizate de către asociația care o conduce, toate fiind îndreptate spre cinstirea eroilor neamului românesc și în special al celor din județul Maramureș.

Colonel (r) Ionel Corcodel, la acea vreme președinte al Filialei „Alexandru Ioan Cuza” din MAPN, în prezent președinte al Asociației Veteranilor de Război, filiala Maramureș, precum și muzeograful Oana Leșiu de la Muzeul județean de Istorie și Arheologie Maramureș, au relatat momentul petrecut în Duminica de 21 ianuarie 2017, când în comuna Apa din județul Satu Mare, locul de naștere al lui Vasile Lucaciu, au fost organizate manifestări de omagiere a marelui tribun, ocazionate de împlinirea a 165 de ani de la nașterea lui Vasile Lucaciu. La evenimentul organizat de primăria comunei, primar domnul Radu Trandafir având ca amfitrion pe învățătorul pensionar Radu Anton, în fața publicului care a umplut sala Căminului Cultural din localitate, colonel în retragere Gavril Babiciu a spus: „*Noi, Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, Filiala Maramureș, dorim să inițiem emiterea unei Hotărâri de Guvern prin care*

*părintele dr. Vasile Lucaciu să fie declarat, precum Avram Iancu, erou național. La 22 ianuarie 1852, aici la Apa a răsărit o stea care s-a așezat și va rămâne veșnic în cununa eroilor neamului românesc!*¹

Președintele Filialei Maramureș a Societății Naționale în prezent Avram Iancu”, domnul sing. Ioan Tuhuțiu, a subliniat bucuria faptului că a putut contribui, prin acțiunile asociației, la împlinirea unui demers lăudabil și necesar.

Colonel în rezervă Voicu Șichet, președintele Asociației Civice Tempora din Satu Mare, prezentat a fi cea mai puternică verigă din lanțul procesului legislativ, a iterat faptul că, fiind prezent, împreună cu deputatul de Satu Mare, domnul Romeo-Florin Nicoară, la manifestările din 22 ianuarie 2017 de la Apa, a preluat ideea lansată aici și așa s-a ajuns la introducerea unei inițiative parlamentare prin care s-a solicitat Parlamentului României să se pronunțe asupra proiectului de lege privind declararea lui Vasile Lucaciu ca Erou al Națiunii Române.

Invitat să ne prezinte detalii legate de inițiativa legislativă, deputatul de Satu Mare, domnul Romeo-Florin Nicoară ne-a spus cum, împreună cu domnul col (r) Voicu Șichet, au conceput Expunerea de motive, document important și hotărâtor în procesul de emitere a unor legi, apoi s-a referit la faptul că a mers pe acest drum, în prezent *cot la cot*” cu deputatul de Cluj, domnul Adrian-Nichita Oros.

Prezent la această frumoasă manifestare de omagiere a lui Vasile Lucaciu ca Erou al Națiunii Române, în Pavilionul de vară, construit anume de parohul Șişeștiului pentru astfel de activități „mirene”, domnul fost deputat în vechea legislatură, apoi Ministru al Agriculturii, iar în prezent senator de Cluj, domnul Adrian-Nichita Oros, a punctat mai multe aspecte. La început ne-a spus despre rădăcinile şişeștene ale familiei domniei sale. Apoi despre fructuoasa colaborare cu domnul deputat Romeo-Florin Nicoară, insistând asupra atmosferei existente în Parlamentul României privitor la postarea diferitelor grupuri parlamentare atunci când sunt votate legi. Ca amănunt deosebit, am aflat de la domnia sa, cu această ocazie, că cele 60 de cărți în prezent *Un crez, o lume, un destin... VASILE LUCACIU Erou al Națiunii Române*” pe care le-a primit cu ocazia lansării ei, la care a participat la Centru Militar din Baia Mare, au fost folosite ca

argumente pentru cei care au fost rugați să semneze inițiativa legislativă. Au semnat pentru susținerea proiectului de lege 42 de deputați și senatori, unii dintre aceștia aflând abia acum despre marele rol pe care în prezent *Leul de la Șişești*” l-a avut în formarea și consolidarea conștiinței de apartenență la aceeași națiune a tuturor românilor, indiferent de țara în care au locuit provizoriu, și la făurirea României Mari.

Cu toate aceste eforturi, în Ședința de Senat din 24.10.2018, Proiectul privind declararea lui Vasile Lucaciu ca Erou al Națiunii Române a fost RESPINS.

Hotărârea decizională definitivă, pentru astfel de legi, revine Camerei Deputaților. S-a încheiat o legislatură, a început alta. Noi deputați, noi senatori. Procesul legislativ și-a urmat cursul, proiectul fiind așezat pe un raft pe care încet, încet s-a depus colb.

Un nou început, și-au spus cei ce au în prezent supravegheat” din umbră drumul sinuos al ideii lansate. Conjugarea eforturilor dintre oamenii din cele două județe, Maramureș și Satu Mare, au ținut o finalizare pozitivă. Din Maramureș, deputatul Ioan-Călin Bota, iar din Satu Mare, deputatul Adrian Cozma, au repus pe rol proiectul, susținându-l. După cuvântul prezentat în forul decizional al Parlamentului, la discuțiile în prezent pe fond”, am avut onoarea să fiu sunat de către domnul deputat Ioan-Călin Bota care m-a asigurat de trendul pozitiv existent în plenul Camerei Deputaților. Desigur, primul încunoștințat a fost prietenul meu Voicu Șichet. La încheierea votului în Camera Deputaților, domnul deputat Adrian Cozma, a fost cel care a mulțumit colegilor pentru sprijinul acordat. A fost rândul lui Voicu să-mi dea detalii despre împlinirea unui vis purtat în suflet timp de 5 ani. Această repunere în drepturi, această așezare a părintelui dr. Vasile Lucaciu pe soclul care-l merită, abia acum la împlinirea unui secol de la trecerea la cele veșnice a marelui luptător pentru

PI-x 677/2018 - vot final adoptare	
PREZENȚI	285
PENTRU	232
CONTRA	0
ABȚINERE	53
NU VOTEZ	0

9. PI-x nr.775/2011 11:39 Proiect

întregirea neamului românesc, dovedesc fără putință de tăgadă că sătmărenii și maramureșenii cunosc și știu să-și omagieze eroii lor și ai Patriei.

Publicului prezent la manifestarea de la Șişești din 17 iunie 2022 i-au fost prezentate pe ecran digital cuvântările celor doi deputați ce au contribuit esențial la decizia luată de Camera Deputaților, aceștia fiind îndelung aplaudați.

Mai arătăm că au participat și o mare parte din șişeștenii care au constituit grupul forte în excursiile tematice organizate pe itinerariul: Zvolen, Viena, Budapesta, Cernăuți, Chișinău, Iași și Alba Iulia, organizate în anii 2016-2017. Întreg periplul acestor excursii este relatat în lucrarea în prezent în prezent în prezent **„Pe urmele întregitorilor de țară”**, autor, Gavril Babiciu. Despre conținutul cărții, dar mai ales despre activitățile desfășurate în cadrul excursiilor ce au avut un caracter cultural-patriotic, au vorbit dr. în istorie Viorel Câmpean de la Biblioteca Județeană din Satu Mare și profesorul pensionar Ioan Puț din Plopiș.

Cuvântul de încheiere privind concluziile

Simpozionului l-a avut primarul comunei Șişești, domnul Ioan-Mircea Tentiș care a fost aplaudat la scenă deschisă de întreaga asistență. Apoi a rulat pe „marele ecran” un film documentar: Vasile Lucaciu- Erou al Națiunii Române. Activitatea s-a încheiat cu un frumos program artistic și intonarea *Doinei lui Lucaciu* de către toți cei prezenți la această frumoasă omagiere a „Leului de la Șişești”.

Profetul înainte-mergător și vizionar, apostolul luminător, ostașul martir și sfântul părinte al neamului românesc, Vasile Lucaciu, supranumit *„Leul de la Șişești”*, înveșmântat în haină preotească, a avut drept armă cuvântul, un cuvânt *„cu putere multă”*. Acest cuvânt, secondat de atitudinea și faptele sale eroice, a fost îndreptat pentru realizarea a ceea ce are să *„spereze românul”*, spre *„culmea aspirațiilor sale pe acest pământ”*, spre idealul de veacuri visat de tot sufletul de român: *„mărețta, fericitoarea, sfânta unire a tuturor românilor”*. Glorie eternă: „Leului de la Șişești”! „Erou al Națiunii Române”!

Notă

¹Gavril Babiciu, Vasile Lucaciu – erou al națiunii române!, în Graiul Maramureșului, 22 ianuarie 2018.

**Aniversarea a 85 de ani de la construirea
primei biserici ortodoxe din orașul Satu Mare
– Catedrala Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”.
Ridicarea Monumentului Omagial
„Biserica și Armata Română”**

**Dr. Daniela BĂLU
Pr. dr. Cristian BOLOȘ**

Construirea primei biserici ortodoxe din orașul Satu Mare, Catedrala Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”, are o legătură intrinsecă cu Armata Română care, după anul 1919, a contribuit substanțial la reorganizarea ortodoxiei sătmărene.

Instaurarea administrației românești în județul și orașul Satu Mare (eliberat de armata română la 19 aprilie 1919, după 5 luni de la proclamarea Marii Uniri), a generat un amplu proces de unificare statală, dar și de afirmare a identității naționale, autoritățile sătmărene punând un accent deosebit pe introducerea învățământului în limba română, pe dezvoltarea și promovarea valorilor culturale românești^[1], o atenție importantă fiind acordată inclusiv ridicării edificiilor de cult, cu precădere în zonele „deznaționalizate”^[2], fiind construite multe biserici și case parohiale, cu scopul de „a da un cadru de viață demn preotului român”^[3].

Primul preot ortodox în orașul Satu Mare a fost preotul militar Meletie Răutu (Răuțu în unele documente), cel care a înființat prima parohie ortodoxă din municipiul Satu Mare, devenind și primul protopop ortodox. Născut în județul Botoșani, teolog, publicist și om de cultură, în timpul participării României la Primul Război Mondial a fost mobilizat ca preot militar al Brigăzii 3 Roșiori, fiind decorat cu Ordinul „Coroana României”, „Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1918” și Medalia „Răsplata Muncii clasa I pentru biserică”.

Pe timpul participării Brigăzii 3 Roșiori la acțiunile militare postbelice, în aprilie 1919 ajunge la Satu Mare, unde la **25 noiembrie 1920 a primit aprobarea pentru înființarea primei parohii ortodoxe, alături de sigiliul bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”**. Inițial,

parohul Meletie a slujit într-o mică capelă instalată provizoriu într-una din sălile Școlii de Meserii, mutată apoi la Școala Profesională de fete. Această capelă era înzestrată sumar, era pictată în stil ortodox de către pictorul Petre Troteanu și avea circa 2000 de credincioși (funcționari publici, salariați ai statului, ofițeri, subofițeri, militari, cadre didactice, medici, polițiști, vameși, magistrați etc.). Cu trecerea timpului, capela a devenit neîncăpătoare, numărul credincioșilor ortodocși a crescut, aceștia dorindu-și o „**biserică impunătoare, încăpătoare și demnă de credința ortodoxă strămoșească**”, mai ales în aceste laturi mărginașe ale scumpei noastre Patrii, copleșită de străini și înstrăinați”^[4].

Reprezentanții comunității ortodoxe sătmărene încep demersurile necesare demarării lucrărilor de construcție încă din anul 1922, când, în cadrul ședinței consiliului parohial din data de 28 iunie, hotărâsc să apeleze la sprijinul personalităților sătmărene care își puteau aduce contribuția la ridicarea bisericii. Preotul militar, protopopul Meletie Răutu a depus numeroase eforturi **între anii 1922 – 1937** pentru construirea bisericii, sprijinit fiind prin strădania și contribuția bunilor și inimoșilor ei credincioși, în frunte cu preoții slujitori, epitropii și consilierii parohiali, **precum și cu sprijinul Armatei Române, în special a soldaților și ofițerilor din Garnizoana militară cantonată în orașul Satu Mare**.

Dintre numeroasele demersuri și acte oficiale întocmite, amintim aici scrisoarea trimisă avocatului Cezar Pascu, deputat în Parlamentul României, căruia i se cerea „să binevoiască a lucra, a interveni și a ne reprezenta la toate instituțiile de Stat și Particulare, pentru a obține

tot ce este necesar și de trebuință pentru mica noastră închegare creștinească ortodoxă din laturile Sătmărilor”^[5].

Ortodocșii sătmăreni îi solicitau deputatului Cezar Pascu să fie sprijiniți „în greaua luptă ce o duc pentru procurarea mijloacelor materiale necesare la clădirea unei biserici, cu îndoită menire creștinească și românească națională. Avem nevoie absolută de o Biserică în care să ne cultivăm nu numai sentimentul religios, dar și o limbă curat românească. Fericit acel român care ne întinde o mână de ajutor folositoare nu nouă pribegilor trecători, ci întregului neam românesc, căci **o biserică impunătoare în Satu Mare este menită a întruni în sine toate însușirile unui focar de cultură curat românească și va fi sortită a avea un multiplu rol: de lăcaș de închinare, de școală înaltă, de Ateneu și Academie Națională, cultivatoare a tot ceea ce este ortodox în creștinism și a tot ceea ce este ortodox în românism, în simțire și în graiul întregului neam românesc**”^[6].

Dorința ortodocșilor sătmăreni de a avea o catedrală era exprimată și în procesul verbal din data de 25 octombrie 1922, în care se specifica faptul că „românii ortodocși din Satu Mare doresc un plan de Biserică în care nota arhitectonică să fie curat bizantină și care predomină în Țara Noastră. Dorim o biserică cu un plan simplu și cu multă soliditate a construcției, în toate amănuntele. Cupola să fie ca a Mitropoliei din Sibiu, turlele ca a Mitropoliei din Iași, acoperișul ca a Curții de Argeș, exteriorul în genul bisericii <<Sf. Dumitru>> din Craiova... un model care să se impună în aceste locuri din nord-vestul Țării Noastre”^[7].

După alegerea ca protopop de Satu Mare a P.C. Pr. Ioan Rujdea, se intensifică lucrările de construcție, astfel că visul românilor ortodocși din Satu Mare, acela de a avea o biserică impunătoare în centrul urbei, avea să prindă contur **în vara anului 1937 când, la data de 6 august**^[8], **se turna fundația Catedralei ortodoxe cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”**.

Deși în biserică nu a oficiat în mod curent un arhiereu – episcop, totuși sătmărenii au numit-o *Catedrală*, datorită construcției impozante, denumire rămasă în mentalul colectiv până în ziua de azi, utilizată frecvent încă din perioada

construcției: „Catedrala monumentală din orașul Satu Mare”^[9].

Piatra de temelie a fost sfințită la data de 26 octombrie 1937, în ziua de Sfântul Dimitrie, de către P.S. Dr. Nicolae Popovici, Episcopul Oradiei, în prezența părintelui protopop Ioan Rujdea, a preoților ortodocși din municipiu, dar și din alte părți ale României Mari (Maramureș, Oradea, Bucovina, Hotin), a d-lui dr. Octavian Ardelean, prefectul județului, a d-lui dr. Ștefan Benea, primarul municipiului, a unui numeros grup de intelectuali din Satu Mare și „mulți reprezentanți ai comunelor învecinate, veniți în procesiune cu drapele și prapore”^[10], la ceremonie luând parte și **o companie din Regimentul 86 Infanterie, precum și generalul C. Papadopol, comandantul garnizoanei militare din Satu Mare**.

P.S. Episcopul Nicolae, în fruntea unui impresionant sobor format din 36 de preoți, a săvârșit serviciul religios, **urmat de sfințirea temeliei primei biserici ortodoxe din orașul Satu Mare**. Înainte de ceremonialul sfințirii pietrei de temelie, P.S. Dr. Nicolae Popovici a săvârșit rânduiala numirii și prezentării părintelui protopop profesor Ioan Rujdea.

Părintele protopop Ioan Rujdea a dat citire actului de fondare a bisericii, semnat de cei prezenți, ce a fost „pus apoi într-un tub de sticlă și sigilat, apoi într-un tub metalic”^[11], așezat în fundația bisericii. P.S. Dr. Nicolae Popovici „a pus prima piatră fundamentală”, urmat de domnul prefect dr. Octavian Ardelean, dl. dr. Ștefan Benea, primarul orașului, generalul C. Papadopol, comandantul garnizoanei, Fr. Erdos, Emil Tișcă, I. Cocea, membri ai consiliului parohial, preotul Meletie Răutu, prof. Groza și preotul Mihail Doboși (precizăm că acesta era preot greco-catolic în orașul Satu Mare, prezența sa având menirea de a simboliza unitatea românească).

Mesajul dorinței de unitate, omagiul sacrificiului străbunilor ce și-au jertfit viața pentru înfăptuirea mărețului ideal al neamului – făurirea României Mari - au fost transmise prin cuvintele rostite la finalul ceremoniei de către P.S. Dr. Nicolae Popovici: „Bunul Dumnezeu a rânduit pentru sufletele noastre creștinești și românești din această parte de țară a ne hărăzi o sărbătoare înălțătoare, plină de soarele bucuriilor, zi de toamnă târzie cu lumină și căldură care

adumbrește praznicul nostru de azi.

Sărbătoarea de azi este aceea a părinților și moșilor noștri care au adormit mereu cu dorința să vadă ziua pe care noi o trăim. Azi este sărbătoarea la care participă pământul prin noi și cerul prin cei ce au plecat dintre noi. Este sărbătoarea unui neam care își ia deplină libertate de viață și activitate după 1000 de ani. Ea marchează însemnătatea poporului român din această parte, un stâlp de hotar ce desparte o epocă de robie și deschide o măreață formă plină de nădejde pentru neamul românesc.

Este ziua de azi un focar spiritual în care Dumnezeu a conceput cu puterea sa toată spiritualitatea neamului nostru. Este o zi de nespusă intensitate spirituală pe care o slăvim mai bine prin tăcere, decât prin graiu neîndemânat.

Cât sacrificiu a trebuit să fie risipit aici la graniță ca să ne putem păstra ființa românească și să putem ajunge la praznicul de azi. Dumnezeu a voit să binecuvânteze îmbelșugata jertfă a părinților noștri și să ne aleagă multe care să săvârșească această lucrare care se ridică din pământ. Ne-am adunat să punem pentru Iisus Hristos piatra de temelie neclintită și să facem începutul unei lucrări care nu înseamnă decât coborârea unui colț de raiu și de cer, în acest municipiu. Acest nou Sion are o menire împătrită în viața neamului din aceste părți. Biserica trebuie să devină o catedrală a lui Iisus Hristos pentru veacurile ce vor veni și această catedrală este cea mai înaltă și va rămâne de-a pururea.

Iar acum, nu pot spune decât atât: **Sus inimile români creștini din părțile Sătmăruului și Maramureșului, că Domnul a făcut această zi de praznic pentru voi, pe care să n-o uitați în veacul acesta și nici în cel ce va veni.** Exprim în numele bisericii ce servesc, așa cum s-au exprimat în actul pe care l-au zidit, mulțumind tuturor celor ce au dat ce au putut pentru ridicarea acestor ziduri. Dumnezeu cel ce vede în adâncurile inimilor, să răsplătească cu bucurii cerești, cu pază și har în viața lor și a urmașilor și în cea din veacul ce va să fie”^[12].

Susținerea unității spiritului național de către cele două biserici românești, ortodoxă și greco-catolică, s-a evidențiat și în cadrul festivității ce a avut loc la Primăria orașului Satu Mare, după slujba de sfințire a temeliei bisericii ortodoxe. La festivitate a participat și preotul greco-catolic sătmărean Mihail Doboși,

Episcopul ortodox Nicolae Popovici adresându-i mulțumiri în mod special, precum și cuvinte elogioase despre marele patriot român, preotul greco-catolic dr. Vasile Lucaciu, născut pe plaiurile sătmărene, în comuna Apa: „Mulțumesc părintelui Doboși care a vorbit în numele bisericii surori și a amintit de prima mea vizită când am venit cu sufletul curat să slujesc la două altare: sfințirea noului Palat Administrativ și în al doilea rând la praznicul aceluia care a fost Vasile Lucaciu, care n-a cunoscut granițele atunci când ele existau, care cu suflet mare a străbătut toate drumurile care aveau să ducă la lupta de dezrobire a neamului românesc”^[13].

Episcopul Nicolae Popovici se referea la ceremoniile de sfințire ce au avut loc în ziua de 13 decembrie 1936, ale clădirii noii Prefecturi sătmărene (azi sediul Muzeului Județean Satu Mare) și a statuii dr. Vasile Lucaciu^[14], cea mai importantă personalitate a românilor sătmăreni, cel ce a militat întreaga viață pentru drepturile naționale și pentru realizarea Unirii tuturor românilor. În acest an, 2022, dr. Vasile Lucaciu (născut în comuna Apa, județul Satu Mare) a fost declarat prin lege **Erou al Națiunii Române**, în urma demersurilor inițiate și susținute inclusiv de către redactorul coordonator al revistei *Eroii neamului*, domnul colonel (r) Voicu Șichet.

Revenind la construirea catedralei, între 27 octombrie și 11 noiembrie 1937 a fost deja finalizată zidirea parterului bisericii, a etajului II și betonarea balcoanelor. **La finele anului 1938 „Biserica a fost pusă sub acoperiș”,** conform datelor consemnate în Registrul de activitate a șantierului pentru construcția bisericii.

Clădirea a fost construită într-un ritm rapid, între anii 1937 – 1938, după planurile și sub supravegherea arhitectului G.P. Liteanu (cel care a construit și clădirea fostei Prefecturi, azi Muzeul Județean Satu Mare, precum și Catedrala greco-catolică „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Satu Mare, conform proiectului realizat de arhitectul Victor Smigelschi), edificiul îmbinând armonios stilul bizantin cu elemente specifice arhitecturii tradiționale românești. **Catedrala a preluat stilul arhitectural brâncovenesc al bisericii voievodale de la Mănăstirea „Curtea de Argeș”, prin cupole și prin brâul median care îi înconjoară zidul exterior.**

Biserica a fost dată în folosință în anul

1940, la data de 28 iulie, săvârșindu-se Sfânta Liturghie și slujba de sfințire de către părintele consilier eparhial Ioan Rujdea, în prezența prefectului col. Hașieganu, a autorităților locale, ctitorilor, binefăcătorilor și credincioșilor sătmăreni.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, după pronunțarea dramaticului Dictat de la Viena din 30 august 1940, biserica s-a aflat într-un permanent pericol de a fi dărâmată de autoritățile horthyste, sau transformată în sală de sport, fiind deseori profanată, iar preoții amenințați, umiliți sau siliți să se refugieze.

După eliberarea de sub ocupația horthystă s-au reluat lucrările la clădirea catedralei, **între anii 1953 – 1954 fiind realizată pictura în tempera, de către artiștii Eremia și Eugen Profeta.**

Târnosirea Catedralei - la care a participat și mitropolitul Moldovei I.P.S. Sebastian Rusan, fost preot paroh și protopop de Satu Mare - s-a săvârșit de către Episcopul Valerian Zaharia, în ziua de **28 noiembrie 1954. În perioada 1956-1957** a fost construit gardul catedralei, de către meșterul Iuliu Satmari, după planul celebrului artist sătmărean Aurel Popp.

Istoricul detaliat al catedralei, dar și al vieții parohiale, îl vom publica în curând, în monografia dedicată împlinirii a 85 de ani de la construirea bisericii.

Clădirea este înscrisă pe „Lista națională a monumentelor istorice” - cod SM-II-m-B-05226.

Printr-un program cofinanțat de Uniunea Europeană, în perioada 2017-2019 au fost efectuate ample lucrări de restaurare și reabilitare, proiect realizat și coordonat de preotul paroh dr. Cristian Boloș, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Dr. Iustin - Episcopul Maramureșului și Sătmăruului - și a P.S. Timotei Sătmăreanul, Arhiepiscopul Vicar.

În anul 2020 a fost organizat Muzeul Justinian Arhiepiscopul (de către dr. Daniela Bălu, cu sprijinul Diane Kinces de la Muzeul Județean Satu Mare), în cadrul căruia a fost expusă colecția patrimonială a catedralei, inaugurat la data de 16 august 2020, cu prilejul ceremoniei de sfințire a bisericii, gătită și îmbrăcată în straie noi.

Astăzi, Catedrala ortodoxă este unul din

cele mai impunătoare monumente ale orașului Satu Mare – „**Regina bisericilor din Sătmăr**” - așa cum atât de frumos a numit-o Preasfinția Sa Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului.

În anul 2022, când se împlinesc 85 de ani de la ridicarea acestei impozante biserici, comunitatea ortodoxă, preoții slujitori, consiliul parohial și-au exprimat dorința de a ridica un monument omagial, numit *Biserica și Armata Română*, în semn de recunoștință și grațitudine pentru jertfa Armatei române, ce a contribuit definitiv la construirea Catedralei și la înflorirea valorilor bisericii ortodoxe strămoșești în orașul Satu Mare.

Monumentul, de o frumusețe impresionantă, realizat de către sculptorul Radu Ciobanu (executat din bronz, cu deosebită măiestrie, la firma SC FăurarArt SRL, Baia Mare) va fi ridicat în vecinătatea Catedralei, reprezentând o Cruce brâncovenească ce simbolizează legătura firească cu stilul arhitectural al catedralei, stilul brâncovenesc, având implicit și o legătură directă cu cel de-al doilea Hram al catedralei, *Sfinții Martiri Brâncoveni*.

Monumentul va reflecta astfel, într-un tot unitar, într-o SFÂNTĂ TRINITATE, cele 3 elemente care au constituit și constituie istoria îngemănată a Catedralei: Armata Română, hramul Sfinților Martiri Brâncoveni și stilul arhitectural brâncovenesc.

Prezența unui monument în forma Crucii Brâncovenești va completa ambiental dar și artistic perimetrul urban din vecinătatea catedralei, la fel cum, și în vecinătatea celorlalte biserici din oraș, sunt ridicate diferite busturi, împreună întregind și îmbogățind patrimoniul monumentelor de for public, artă monumentală și zestrea edilitar – artistică a orașului Satu Mare.

În data de 28 august 2022, după Sfânta Liturghie, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, alături de Preasfințitul Părinte Timotei Sătmăreanul, Arhiepiscopul Vicar al Episcopiei noastre vor sfinți și inaugural monumental *Biserica și Armata Română*, marcându-se astfel, printr-un ceremonial istoric și religios somptuos, un eveniment deosebit de important din viața comunității ortodoxe sătmărene.

Credincioșii care doresc să contribuie

financiar la realizarea Crucii brâncovenești, o pot face prin donații în contul catedralei, sau direct la domnul Voicu Șichet, prim-curator.

Adresăm mulțumiri și pe această cale tuturor celor ce, cu generozitate și suflet creștin

au donat diferite sume de bani, pentru realizarea monumentului. **Bunul Dumnezeu să le răsplătească jertfa!**

„Crucii Tale ne închinăm, Stăpâne, și Sfânt Învierea Ta o lăudăm și o slăvim!”

Note

¹ Daniela Bălu, Cristian Boloș, *Catedrala Ortodoxă "Adormirea Maicii Domnului" – Prima biserică ortodoxă construită în Satu Mare după Marea Unire*, în *Satu Mare. Studii și comunicări*, nr. XXXIV/II, 2018, pp.221.

² Octavian Ardelean, *În serviciul patriei 1933-1937. Dare de seamă asupra realizărilor îndeplinite în județul Satu Mare*, Satu Mare, 1938, p. 169.

³ *Ibidem*, p. 170.

⁴ Parohia Ortodoxă Română Satu Mare I, Protopopiatul Satu Mare (în continuare PORSM), *Istoricul Parohiei Ortodoxe Române Satu Mare I*, p. 4. Adresăm mulțumiri părintelui protopop Ioan Socoloan și preotului Florin Orășteanu, pentru facilitarea accesului la arhiva protopopiatului.

⁵ PORSM, *Istoricul Parohiei Ortodoxe Române Satu Mare I*, p. 4.

⁶ *Ibidem*, p.5.

⁷ *Ibidem*.

⁸ PORSM, *Istoricul Parohiei Ortodoxe Române Satu Mare I*, p. 5.

⁹ Octavian Ardelean, *op.cit.*, p. 171.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Gazeta*, Anul III, nr. 355/23 martie, Satu Mare, 1937, p.1.

¹² *Ibidem*, p.5.

¹³ *Gazeta*, Anul III, nr. 530/28 octombrie, Satu Mare, 1937, p. 3.

¹⁴ Daniela Bălu, *Vasile Lucaciu sau istoria sa în bronz*, în "Eroii Neamului", anul XIX, nr. 1 (30), martie, Satu Mare, 2017, pp. 21-27.

Părintele Traian Pilca, 100 de ani de la naștere

Dr. Viorel CÂMPEAN

S-au împlinit, în 20 iunie, 100 de ani de la nașterea părintelui Traian Pilca. Putem spune, fără teama de a greși, că a fost unul dintre cei mai iubiți preoți români care au slujit în a doua jumătate a secolului al XX-lea la Satu Mare. Între ortodocși, și îl avem în imagine cu doi alți vrednici slujitori ai altarului sătmărean, protopopul Alexandru Tincu și părintele Viorel Lostun. Oamenii aceștia au ținut poporul lângă Biserică, deși această instituție nu era foarte iubită de către forurile conducătoare ale vremii.

Iar părintele Traian Pilca a realizat un lucru mare pentru acea perioadă: catehizarea copiilor, pionieri, în imensa lor majoritate. Aici, o grupă compactă de „absolvenți de religie”, coordonați de către părintele Pilca și părintele Ioan Știru, de frumoasă amintire și el. Mulțumesc pentru această fotografie unuia dintre copiii absolvenți, prietenul Doru Murg din București!

Traian Pilca s-a născut în 20 iunie 1922 la Vezendiu, în familia, cu șapte copii, a lui Ioan Pilca și a Mariei Pataki^[1]. Ambele familii erau de vază, într-un sat cu oameni harnici, în care s-au născut ori au slujit la altar multe personalități ale vieții culturale și spirituale românești^[2]. Îndeosebi preoți, și vom aminti aici doar numele lui Dimitrie Sfura, Ioan-Silviu Sălăgeanu ori Nicolae Bota.

Traian era al doilea preot din familia Pilca. Fratele său mai în vârstă, Teodor, născut în 1 august 1905, tot la Vezendiu, a început studiile gimnaziale la Beiuș. A absolvit apoi, în 1924, Școala Normală din Oradea. A studiat după aceea teologia, iar după căsătoria cu Florica Pop a fost hirotonit ca preot greco-catolic în 24 februarie 1929. Prima parohie în care a slujit a fost Derna de Sus (jud. Bihor). A slujit apoi la Racova între anii 1930-1938. În acești ani a fost cumpărat clopotul mic al bisericii din localitatea aflată în Codrul Sătmăruului. A avut de suferit în timpul ocupației horthyste. A funcționat după aceea ani îndelungați la Supuru de Sus, cel puțin până în 1964. A trecut la cele veșnice la Năsăud, unde a locuit la fiica sa^[3].

Traian a studiat la Oradea, începând cu școala primară, Liceul, Academia de Teologie Greco-Catolică, apoi Școala de confesori militari, ai cărei absolvenți erau încadrați în armată cu grad de căpitan. Putem lesne bănuî că toți acești pași ai instrucției școlare s-au făcut sub atenta supraveghere a fratelui Teodor. S-a căsătorit cu Eftimia, fiica plutonierului major Ion M. Simion.

Furtuna adusă de anul 1948, cu interzicerea practicării cultului greco-catolic, l-a împiedicat să intre în rândurile preoților militari, obligându-l să treacă la ortodoxie, astfel că a ajuns în parohia Valcăul de Sus, slujind acolo vreme de 1 an^[4].

A trecut apoi în parohia Cosniciul de Jos.

Aici va fi condamnat la 3 ani de închisoare, acuzat fiind că a răspândit manifeste ostile regimului, socotită a fi „uneltire”. Negăsindu-i-se nici o vină, recursul i-a fost acceptat, astfel că a fost eliberat în același an în care a fost arestat, pe 7 decembrie 1953. Din altă sursă aflăm că părintele a stat în temniță doi ani. În orice caz, la statura sa, fiind un om înalt, la cei 1,92m ai săi, s-a întors din Gulag cu doar 42 de kg! Primul lucru pe care l-a făcut după eliberare a fost să dea de știre familiilor camarazilor rămași în temniță că apropiatii acestora mai trăiesc^[5].

Va sluji multă vreme apoi la Satu Mare. Mai întâi, între 1969-1972 în parohia Curtuius^[6], apoi la catedrala „Sfinții Arhangheli”, după aceea la capela familiei Popp și, în cele din urmă, la catedrala „Adormirea Maicii Domnului”.

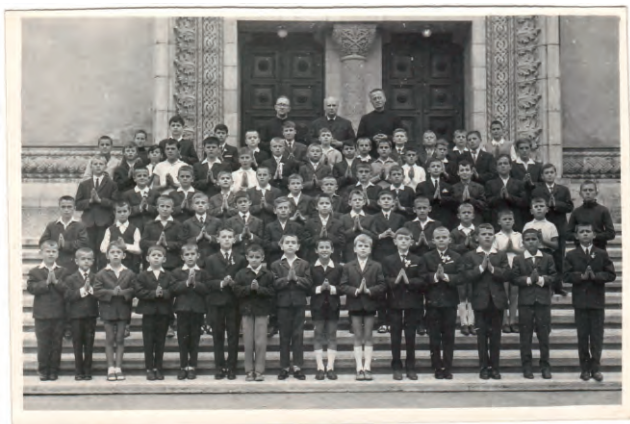
Un eveniment deosebit s-a întâmplat în 26 decembrie 1975, la vizita episcopului Vasile Coman, când un grup de credincioși i-au prezentat ierarhului un grupaj de colinde, la unison, sub conducerea părintelui Traian^[7].

În tot timpul slujirii la Satu Mare a catehizat sute, poate mii de copii, într-o vreme în care, după cum deja am precizat, apropierea de

Biserica nu era văzută cu ochi buni de către autorități. Mă bucur că am avut privilegiul de a mă număra printre cateheții părintelui Traian Pilca!

Ar mai fi de spus despre părintele Traian Pilca faptul că, adeseori veneau la el pentru mărturisire, dar și pentru a primi sfaturi, oameni căzuți în necazuri, aparținători ai altor confesiuni din orașul și județul Satu Mare.

Dumnezeu a vrut ca părintele să trăiască trei sferturi de veac. Acum, la împlinirea centenarului nașterii, observăm că deja au trecut 25 de ani fără părintele Traian Pilca. A repausat în decembrie 1997, fiind înmormântat la Satu Mare. Fie-i memoria și jertfelnicia binecuvântate!

Note

¹ Biroul Județean Satu Mare al Arhivelor Naționale, *Colecția Registrelor parohiale și de stare civilă*, Dosar 1743, ff. 55 v.-56.

² Vezi Viorel Câmpean, *Vezendiu – 750 de ani de atestare documentară*, Satu Mare, Editura Citadela, 2012.

³ Biroul Județean Satu Mare al Arhivelor Naționale, *Colecția Registrelor parohiale și de stare civilă*, Dosar 1742, ff. 134 r.-135 v.; *Anuarul Gimnaziului Superior Greco-Catolic și al Școlii Elementare Greco-Catolice din Belényes-Beiuș pe anul școlar 1916-1917*, p. 67; *Anuarul Gimnaziului Superior Greco-Catolic și al Școlii Populare Elementare Greco-Catolice din Belényes-Beiuș pe anul școlar 1917-1918*, Beiuș, 1918, p. 67; V. Bolca, *Școala Normală Română Unită din Oradea*, Oradea, 1934, p. 240; Daniela Bălu, *Biserica românească din județul Satu Mare în anii Dictatului de la Viena. Tristețe și speranță*, Arad, 2010, p. 74.

⁴ Sergiu Soica, *Eparhia Greco-Catolică de Oradea și Securitatea în anul 1948*, Cluj-Napoca, 2014, p. 245.

⁵ Florian Oprea, *Acuzat că a difuzat manifeste împotriva regimului, părintele ortodox Traian Pilca a suferit prigoana comunistă*, „Informația de duminică”, Satu Mare, 3 octombrie 2004, p. 5.

⁶ Vasile Popa, *Istoricul parohiei Satu Mare V (Curtuius)*, 1973, p. 3.

⁷ „Telegraful român”, Sibiu, an 124, nr. 6-7, 15 februarie 1976, p. 2.

Cei doi câini ciobănești

Dan PURIC

Acum mulți ani, ajuns fiind în Elveția într-o zonă rurală, frumoasă, îngrijită cum este de fapt toată această țară, am rămas surprins să văd peste gardul verde, ce separa curtea vecină de casa unde cu generozitate eram găzduit, un câine mare ciobănesc elvețian, un exemplar superb, dar care, culmea, nu putea să latre! Bietul de el m-a văzut, a deschis imensul bot, dar de acolo, în loc de lătratul profund la care m-aș fi așteptat, s-a auzit un tragic și sinistru răgușit abia sesizabil, dar care umplea aerul de o imperceptibilă tristețe. Mirat am întrebat: „Ce se întâmplă?”... dacă nu cumva este răcit sau suferă de vreo boală. Mi s-a răspuns că este perfect sănătos, numai că i-au fost operate corzile vocale.

- De ce?, am întrebat cutremurat, simțind cum mi se strânge inima în piept.

- Ca să nu deranjeze vecinii când latră!, mi s-a răspuns.

Timpul a trecut de-atunci, lăsând în sufletul meu lătratul acela fără voce, ca pe o rană deschisă, mereu sângărândă.

Prin anii '80, apăruse un minunat film artistic georgian făcut numai cu animale. Dacă ar fi să-i facem rezumatul montajului sufletească simbolic, dat pe repede înainte, ar fi cam acesta. Primul cadru: prin imensa taiga, în urma unui călăreț, alerga liber un câine mare ciobănesc, urmându-și în goană, cu fidelitate, stăpânul. Știu că aerul respira de frumusețea unei iubiri aparte, tăcută, dar atât de nezdrușcinată între cei doi.

Cadrul doi: o cruntă tăietură sufletească. Pe marginea unei gropi proaspăt săpate vedem chipul deznădăjduit al câinelui care privește neputincios la înmormântarea celui pe care el îl slujise cu atâta credință. Cu ochii tulburați de durere, nu simte cum o mână străină de om îi pune cu mișcări lente și viclene o zgardă, ca apoi să-l smucească de pe marginea gropii, trăgându-l cu un lanț. Și de aici Golgota! Îl vedem înlănțuit pentru prima oară tocmai pe cel ce-și respirase libertatea ca pe propria sa viață, care nu cunoscuse decât întinderea nesfârșită a taigalei și mângâierile stăpânului său.

Cadrul trei: de-acolo de sus, de pe dealul unde fusese legat în lanț de un piron gros de metal, el, câinele ciobănesc, vedea în vale o

realitate cumplită: un țarc plin cu oi, pe care cineva, un om căruia nu i se vedeau decât picioarele, căuta din ce în ce mai agitat să le mâne către o poartă deschisă pe care ele, oile cele speriate, zăpăcite și confuze, o evitau instinctiv. Nereușind să le îndrume către poarta cu pricina, omul acela căruia nu i se vedeau decât picioarele găsește un truc ca să le păcălească și să le ademenească spre locul acela ce parcă striga către cer întreaga-i ispită înșelătoare.

Cadrul patru: de-acolo, de sus, din singurătatea tragică a prizonieratului său, câinele nostru ciobănesc vede cum în locul omului, în țarc, apare un țap înalt, frumos și semeț. Oile l-au privit încremenite de admirație, căci țapul le fixase din ochi, uitându-se la ele cu autoritatea și certitudinea unui adevărat stăpân. Apoi, încet, încet, câinele nostru ciobănesc vede cum el, țapul, se îndreaptă singur spre poarta nefastă pe care oile, dintr-un instinct atavic de autoapărare a speciei, o refuzaseră. Vede cum din cadrul porții, țapul acela semeț și sigur pe sine le mai privește o dată, apoi pășește de unul singur prin ea. Atunci, câteva oi se desprind din grup și îl urmează, poarta închizându-se în urma lor cu o lentoare prevestitoare de rele. De-acolo de sus, câinele nostru ciobănesc vede cum după poarta închisă acele oi sunt prinse una câte una, sacrificate, iar țapul scos pe altă poartă și plasat de către omul acela necunoscut din nou în țarc. De pe deal, câinele ciobănesc latră cu disperare, încercând să avertizeze stâna. Îl vedem cum trage din răsputeri să rupă lanțul, cum vrea parcă să intervină ca să le păzească pe bietele oi neștiutoare. Apoi scena se repetă cu țapul acela ademenitor, aducător de moarte. Și totuși, în final, vedem cum, ca printr-o minune, câinele ciobănesc reușește să-și rupă zgarda, coboară în goană de pe deal, sare gardul țarcului și, cu o mișcare fulgerătoare, sfășie beregata țapului sinistru ce-și momea victimele atât de sigur pe sine.

Cât de tulburător e cadrul final al filmului! Vedem câinele nostru ciobănesc alergând din nou liber în taiga, ca și cum ar vrea să-și regăsească stăpânul. Undeva, în spatele acestei sublime libertăți se aud focuri de armă trase în urma lui. Dar câinele se pierde în

depărtare nevătămat, cu sfânta-i misiune îndeplinită. Pe ecran, în plan apropiat, apar două perechi de picioare ale unor oameni și țeava unei puști fumegânde care cobora încet spre sol.

- Nu mai trage!, se aude un glas. S-ar putea ca zgomotul să atragă pe cineva și să-și dea seama ce facem. Și n-am niciun chef să fim descoperiți!

Timpul a trecut. Și nu știu de ce, pentru mine, câinele acela ciobănesc, operat pe corzile vocale ca nu cumva să deranjeze „vecinii”, cel schilodit sinistru în sfânta lui vocație de-a păzi,

este intelectualul român de azi, cel care arată bine, dar nu poate spune nimic. În schimb, în minunea aceea de câine ciobănesc, ce s-a zbatut până la capăt ca să-și salveze oile de la sinistrul ABATOR, eu îl văd pe Nicolae Dabija, căci el și-a rupt zgarda sinistrei istorii ce-l înlănțuia, ca să sară apoi în țarcul stupidei și criminalei ideologii ce-i ademenea semenii spre pieire și ucigând minciuna ispititoare, să alerge apoi din nou liber către zarea cea nepângărită a STRĂMOȘILOR săi.

România mea

de Iulian Barbu

De la mare până la munte
Patria mea e un Rai
la gură de dor și la vale de vis.
Veselia oamenilor urcă până la Dumnezeu
ducându-i șoptite rugăciuni.

România e zi de primăvară
pe chipuri de copii
în timp ce cu o măreție solemnă trece prin frumusețe dincolo
de oceanul orizonturilor imprecise
până la mamele ce se roagă
cu mâinile împreunate
să-i ceară Lui
Dumnezeu să transforme viața amară
în zi cu soare
și sarea în zahăr.

Țara mea e
timpul ce vine din istorie
în mare viitor
la braț cu doina și dragostea
de pământ a eroilor.

România e floarea din grădina Raiului.
Aici speranța crește
ca pâinea din cuptor
atunci când Iisus plânge cu lacrimi de bucurie
la pieptul Tatălui.

Eroi au fost... Eroi sunt încă...

Prof. Simina Ana POP

Manager Casa de Cultură „Dr. Augustin Mircea”, Ardud

Au luptat cu neînfricare și îndârjire pentru țara lor, și-au dat viața pentru ca urmașii lor să se bucure azi de libertate, o libertate pe care eroii jertfiți pe altarul patriei și-ar fi dorit-o altfel. Cu toate acestea, jertfa lor mântuitoare ne restituie un strop din demnitatea pierdută a poporului român, de-a lungul timpului. Ne insuflă un sentiment de mândrie națională și ne dă imboldul de a ridica fruntea parcă tot mai plecată de povara unui contemporan sufocat de globalizare.

România de ieri există datorită unor eroi. România de azi aparține unor eroi, iar cea de mâine are nevoie de eroi, eroi vrednici, repere de curaj, integritate și patriotism, eroi cu fapte fabuloase, care întrec și cele mai extraordinare scenarii de film. Contemplăm anual și cinstim memoria eroilor de care românii știu tot mai puțin, eroi care au construit România modernă prin sacrificiul lor și ne dăm seama că suntem în punctul în care avem, din nou, nevoie de eroi ai neamului românesc.

Programul multianual „Comemorarea Eroilor Neamului”, un proiect apărut la inițiativa asociațiilor județene din Satu Mare ale cadrelor militare în rezervă și retragere din Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul Român de Informații, s-a desfășurat pe raza UAT Ardud în data de 9 mai 2022, conform Hotărârii Consiliului local, dată ce a fost inclusă în calendarul organizatorilor. Proiectul aduce, anual, în atenția autorităților locale și a cetățenilor, meritul netăgăduit al adevăraților eroi ai României. Mulți s-au stins departe de familii, fără ca istoria să le fie justă, dar faptele mărețe rămân dovezi netăgăduite ale vitejiei.

Sub patronajul Instituției Prefectului Județului Satu Mare, în parteneriat cu Consiliul Județean Satu Mare, Direcția Județeană pentru Cultură, Inspectoratul Școlar Satu Mare, cu autoritățile locale din orașul Ardud, Casa de Cultură „Dr. Augustin Mircea” Ardud, unitățile din sistemul de apărare națională, ordine publică și siguranță națională și din Ministerul de Justiției, în localitățile Mădăras, Gerăușa și Ardud au avut loc manifestări de comemorare a militarilor români căzuți în cel de al Doilea Război Mondial.

Manifestarea a debutat în localitatea Mădăras, cu intonarea Imnului de Stat al României, în prezența domnului prefect Radu Roca, a șefului de cancelarie Radu Iancu, a domnului director al Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare, Zamfir Danciu, a domnului primar al orașului Ardud, Ovidiu Duma, și a altor reprezentanți ai autorităților publice județene și locale, precum și ai asociațiilor de rezerviști din Satu Mare. După intonarea imnului, a fost ridicat și un parastas de pomenire a eroilor neamului care își dorm somnul de veci la Mădăras, moment de binecuvântare al părintelui paroh Farcaș Bogdan.

Apoi a luat cuvântul domnul director Zamfir Danciu, care a vorbit despre eroii neamului românesc ca și modele de devenire și inspirație pentru contemporani. Domnul primar Ovidiu Duma a continuat seria alocuțiunilor de la Mădăras și a precizat că dorința noastră trebuie să fie aceea de a menține vie memoria celor ce s-au jertfit pentru neam, să cinstim la rândul nostru această jertfă și să aducem elogiul celor căzuți pe câmpurile de luptă, prin momente comemorative la monumentele ridicate de înaintașii noștri în orașul Ardud.

A urmat un moment de poezii și cântece patriotice susținut de către elevii Școlii Gimnaziale Mădăras, sub îndrumarea doamnei profesoare Lavinia Silaghi și depunere de jerbe de flori în memoria celor ce au fost, și vor fi în veci, eroi.

Manifestarea a continuat la Gerăușa, unde își dorm somnul de veci 53 de eroi cunoscuți. Pe lângă acești 53 de soldați români identificați, sunt și 16 morminte ale unor eroi necunoscuți. Și tot

aici, în Cimitirul Eroilor din Gerăușa sunt îngropați și soldați germani, inamici ai neamului românesc, dar față de care se manifestă aceeași grijă și interes ca și în cazul mormintelor eroilor români.

Și la Gerăușa festivitățile s-au deschis prin intonarea Imnului de Stat al României, urmat de momentul religios, părăstasul și slujba de pomenire, moment religios susținut de părintele paroh Ioan Bârsan. Aici, domnul prefect Radu Roca a luat cuvântul și a accentuat importanța unor astfel de proiecte care se focusează pe moștenirea neamului românesc, un neam de luptători viteji, patrioți și capabili de sacrificiu suprem în numele patriei.

Festivitățile s-au încheiat la Ardud, unde ritualul părăstasului și al pomenirii a fost săvârșit de preotul paroh Ploscariu Stelian. Aici s-a intonat imnul țării, iar momentul artistic care a cuprins cântece și versuri patriotice a fost susținut

de către elevii Liceului Tehnologic Ardud, coordonați de către profesoarele Gabriela Rehman, Liliana Martin și Aurica Crișan. Cuvintele de final au aparținut asociațiilor inițitoare care au înmănat primarului orașului Ardud un *HRISOV DE MULȚĂMIRE* pentru consecvența și dăruirea de care dă dovadă în păstrarea și promovarea memoriei eroilor români căzuți pe câmpurile de luptă în țară și în străinătate. La finalul Ceremoniei au fost depuse coroane și jerbe de flori.

Ne mișcăm într-o lume sucită, unde valorile patriei zac uitate în cărțile de istorie sau prin colțuri întunecate. Avem nevoie de eroii patriei pentru a nu cădea în tentația eroismului superficial care ne ademenește mai mult decât cununa muceniciei eroilor de altădată.

La Ardud, și pretutindeni de altfel, se cuvine să-i cinstim pe eroi, azi și în fiecare clipă a vieții noastre, tocmai pentru că ne identificăm cu fiecare dintre ei. În fiecare din noi bate o inimă de Ion, de Gheorghe, Mihai, Mircea sau Ștefan, o inimă de domn ori una de soldat, unul care pare că și-a pus țara la păvază în raniță, ca să nu i-o mai fure nimeni niciodată...

N.R.: Doamna Simina este modestă și nu a amintit în articol despre contribuția dănei prin pregătirea câtorva elevi pentru a prezenta scurte scenete/dialoguri între mamă și fiul plecat pe front, sau între acesta și iubita rămasă „acasă cu dorul”!

„COMEMORAREA EROILOR NEAMULUI” BELTIUG-ACÂȘ 31 MAI 2022

Ing. Claudiu Florian GĂZDAC
Coordonator proiect „Comemorarea Eroilor Neamului”
județul Satu Mare

La sfârșit de „Florar” caravana „Programul Comemorarea eroilor neamului în județul Satu Mare” și-a continuat periplul, ajungând pe dealurile bogate în vii și ape termale ale Beltiugului. Aici, unde „Frăția Vinului” aduce plus valoare comunității locale prin diversitatea soiurilor cultivate și a licorilor rezultate în urma prelucrării acestora, fiind totodată un exemplu de conviețuire multiculturală și etnică, s-au desfășurat activități de cinstire a memoriei celor ce au făcut sacrificiul suprem pentru țară și neamul românesc. După cum s-a prezentat în articolele precedente, ineditul acestui proiect, inițiat de asociațiile de rezerviști militari din județul Satu Mare și Consiliul județean, aflat sub coordonarea Instituției Prefectului, constă în faptul că, se organizează manifestări de comemorare a militarilor români, ce au căzut pe câmpurile de luptă de pe teritoriul județului nostru, în perioada celor Două Războaie Mondiale, chiar la locurile lor de înhumare, aflate în diverse locuri, cum ar fi: la margine de drum, mijloc de pădure, curți de biserici ale diferitelor culte religioase, cimitire etc.

Particularitatea proiectului constă și în faptul că datele de desfășurare a activităților au fost stabilite prin hotărâri ale consiliilor locale din unitățile administrativ-teritoriale, pe teritoriul cărora există și sunt identificate morminte de război ale militarilor români, comune sau

individuale, precum și că s-a întocmit un Program oficial, semnat de către conducerile tuturor instituțiilor partenere și aprobat de către Prefectul județului Satu Mare.

Comuna Beltiug are pe teritoriul său administrativ două morminte de război, în localitățile **Beltiug și Sandra**.

În acea zi frumoasă, dată la care se aniversează și „Ziua Rezervistului”, prima activitate s-a organizat în **cimitirul ortodox din Beltiug** unde își dorm somnul de veci **doi eroi**, militari români, care nu au mai putut să vadă cum ultimul petec de pământ strămoșesc a fost eliberat de către Armata Română în ultimele bătălii ce au avut loc în octombrie 1944. Sacrificiul acestora nu a fost uitat de către localnici, drept urmare, după cum au putut observa toți cei prezenți, mormântul lor este întreținut și cinstit.

Au participat la manifestare: prefectul Radu Tiberiu Roca, subprefectul Romeo Pop, vicepreședintele Consiliului județean Satu Mare, Valer Beșeni, viceprimarul comunei Beltiug Funkenhauser Jozsef Edmond, reprezentanți ai asociațiilor de rezerviști militari, asociațiilor de pensionari, Centrului Militar Satu Mare, Inspectoratului de Poliție județean, Inspectoratului județean de Jandarmi, Poliției de Frontieră, Inspectoratului pentru Situații de Urgență, Serviciului Teritorial pentru probleme Speciale, Serviciului de Telecomunicații Speciale, Serviciului Român de Informații, Penitenciarului Satu Mare, Muzeului Județean, Inspectoratului Școlar Județean, asociații civice, femei și bărbați din localitate, precum și elevi și cadre didactice de la Școala gimnazială din Beltiug.

Garda la mormânt a fost asigurată de către doi jandarmi echipați cu armament, ce au încadrat un rezervist militar care a purtat frumosul drapel național, devenit un simbol al Programului nostru.

Activitatea a debutat cu intonarea imnului

de stat al României și a continuat cu oficierea serviciului religios de către un sobor de preoți civili, alcătuit din preoți de la parohiile din comună, precum și de către preoți militari din Garnizoana Satu Mare. După ce domnul viceprimar a rostit un cuvânt de bun venit, scuzând lipsa primarului care a fost plecat cu probleme de importanță pentru comunitatea locală (proiect cu finanțare europeană), au rostit alocuțiuni: prefectul, vicepreședintele Consiliului Județean și Directorul Direcției județene pentru Cultură. Totodată, un grup de elevi ai Școlii Gimnaziale din Belțu au prezentat auditoriului un program artistic cultural-patriotic de poezie și cântece, iar doamna Angela Munteanu a produs momente emoționante prin cântecele ei de suflet.

Pe acordurile Imnului Eroilor, au fost depuse coroane de flori din partea Primăriei și Consiliului local Belțu, precum și a Instituției Prefectului-județ Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, asociațiilor de rezerviști militari din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I., unităților din sistemul de ordine publică, apărare și siguranță națională, Muzeului Județean, Direcției Județene pentru cultură și asociațiilor civice prezente la eveniment. Au depus flori și elevii prezenți, iar pe parcursul manifestării au mai fost ascultate de auditoriu cântecele: „Drum bun” în două versiuni, iar la final, în acorduri de trompetă, „Silenzio”.

Al doilea moment comemorativ, a avut loc la **„Mormântul comun de război din satul Șandra”**, unde sunt înhumați ostași români, alături de militari sovietici și germani, pentru care localnicii au respectat același ritual creștinesc după trecerea la cele veșnice.

Protocolul a fost respectat și aici.

De menționat faptul că muzeograful Mihai Mocan a prezentat contextul istorico-militar în care s-au desfășurat evenimentele din urmă cu 78 de ani din zonă și că elevii au prezentat un program diferit față de cel anterior. Totodată, este de menționat și că, în ambele doamne Angela Munteanu a încântat asistența cu cântecele ei de suflet care au produs momente patriotice emoționante,

Cu privire la particularitatea locului în fața căruia s-au desfășurat activitățile de la Șandra, redau câteva din cuvintele rostite de Prefect:

„Un exemplu grăitor despre cum poporul nostru cinstește eroii, este și mormântul comun de război ce se află în cimitirul Romano-Catolic din

satul ȘANDRA. Acolo sunt înhumați împreună 19 soldați care au luptat pe același front, dar în tabere diferite. Atât românii, cât și sovieticii ori germanii care se odihnesc în acest loc și au fost îngropați creștinește, au fost protagoniști ai celui mai mare conflict militar la nivel mondial, în urma căruia milioane de familii și-au pierdut fii, iar lumea a suferit o dramatică schimbare.

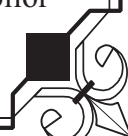
La 21 octombrie 1944 acestor eroi li s-a curmat aici viața, udând cu sângele lor aceste bogate meleaguri sătmărene, însă sacrificiul lor a rămas în memoria noastră și depinde de noi ca și generațiile următoare să-i cinstească așa cum se cuvine.”

În aceeași zi, coloana venită de la Satu Mare s-a deplasat în comuna **ACÂȘ**, unde o mare adunare de localnici ne-a așteptat în curtea Bisericii ortodoxe, nerăbdătoare să participe la manifestarea despre care au auzit că încântă sufletele românești.

În localitatea cu cea mai veche construcție bisericească din județ, așezământ ce aparține cultului Reformat, unde ponderea locuitorilor este de etnie maghiară, am fost încântați să vedem modul în care este întreținut mormântul comun de război unde își dorm somnul de veci 6 militari români cunoscuți: lt. Ioan Radu, srg. Ioan Ciuntu, fr. Dumitru Bărbuțanu, sld. Leonte Andone, sld. Gheorghe Mitaca, sld. Constantin Rusu și 2 eroi necunoscuți.

Conform Protocolului „Programului”, după intonarea imnului de Stat și oficierea serviciului religios, a luat cuvântul primarul comunei Acâș, domnul Balogh Tibor, care a rostit un cuvânt de bun venit, insistând asupra însemnătății acestui moment. Edilul a adresat mulțumiri pentru faptul că acest proiect a prins viață în județul nostru și că a fost cuprinsă și comuna pe care o reprezintă, deoarece comunitatea locală cinstește memoria eroilor

neamului, ceea ce se remarcă prin faptul că și cele 3 monumente din comună sunt bine întreținute.

Au mai prezentat alocuțiuni: viceprimarul, subprefectul, vicepreședintele Consiliului Județean Satu Mare, Inspectorul general al Inspectoratului Școlar județean și Directorul Direcției județene pentru Cultură.

În alocuțiunea adresată auditoriului, în calitate de coordonator al Programului, am mulțumit autorităților locale pentru implicare în organizarea acestui eveniment și pentru modul în care este întreținut mormântul și monumentele comemorative de război din comună și am precizat scopul acestui demers, care este întreținerea locurilor de veci ale eroilor înhumați pe teritoriul județului Satu Mare, chiar punerea în valoare a altora ce se vor identifica, eventual în viitor și păstrarea memoriei sacrificiului acestora în mentalul colectiv, ca o datorie a tuturor generațiilor următoare. De asemenea, am evidențiat modul în care a evoluat Programul nostru, în sensul că de la stadiul de proiect pilot, s-a ajuns la un protocol stabilit riguros în 8 puncte, ce dă o notă de organizare și prezentare superioară. Am mulțumit elevilor și cadrelor didactice, prezenți în număr atât de mare, îndrumându-i să nu uite despre sacrificiul pe care poporul român l-a făcut pentru ca noi toți să trăim azi în pace, într-o țară liberă și democratică.

Au urmat depuneri de coroane din partea Primăriei și Consiliului local Acâș, precum și a

Instituției Prefectului-județul Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, asociațiilor de rezerviști militari din M.Ap.N, M.A.I. și S.R.I., unităților din sistemul de ordine publică, apărare și siguranță națională, Muzeului Județean, Direcției Județene pentru cultură și asociațiilor civice prezente la eveniment. Au mai depus flori Formațiunea civilă locală de Pompieri, Poliția comunei Acâș, reprezentanți ai P.S.D. și P.N.L. și elevii prezenți, iar pe parcursul manifestării au mai fost ascultate de asistență cântecele: „Drum bun ” în două versiuni, iar la final, în acorduri de trompetă, „Silenzio”. Bineînțeles, doamna Angela Munteanu ne-a uns sufletele și ne-a făcut să vibrăm patriotic prin cântecele sale.

În finalul acestor rânduri, doresc să menționez faptul că „prezentatorul” și „DJ-ul” fiecărui moment ce s-a desfășurat în cadrul manifestărilor din 31 mai 2022 a fost domnul col.(r) ing. Ștefan Coșarca precum și că din partea asociațiilor de rezerviști militari s-a înmănat câte un „HRISOV DE MULȚĂMIRE” fiecărui primar ce a primit caravana Programului, ca recunoștință pentru dovezile de cinstire a memoriei eroilor neamului românesc.

Activitățile Programului nostru au continuitate și în luna iunie, iar ulterior, reîncep în luna septembrie.

GLORIE ETERNĂ EROILOR NEAMULUI!

O carte eveniment: Eugenia Bulat, Călărașii și renașterea națională Mărturii-Evocări-Imagini

Dr. Viorel CIUBOTĂ

Am citit cu mare interes recenta carte a Eugeniei Bulat intitulată „Călărașii și Renașterea Națională - Mărturii • Evocări • Imagini”, apărută la Editura UNU din Chișinău, în anul 2021, - o carte-eveniment care, folosindu-se de metodele istoriei orale, reconstituie cei trei ani glorioși din istoria Basarabiei, 1989-1991, când acest străvechi pământ românesc s-a trezit la viață națională și independentă după lunga epocă de dominație și letargie sovietică. Cartea are 640 pagini și a apărut în condiții grafice impecabile, ilustrată cu 280 de documente, fotografii și alte imagini care-i întregesc veridicitatea și autenticitatea.

Eugenia Bulat este o veche prietenă a orașului și județului Satu Mare, pe care l-a onorat prin neuitate întâlniri cu lansări de carte, inclusiv prin publicarea a două volume de poezie

sponsorizate de mulți oameni de omenie din acea epocă, dintre care voi aminti doar numele lui Vasile Moiş și Sever Șter, care au constituit *nomina odiosa* pentru mulți dintre sătmărenii din acea perioadă. Volumele au apărut în același an (1994), la Editura „Vatra Românească”, intitulându-se „Silabisind în tainele iubirii” și „Poeme de pe Valea Plângerii”. În plus, întâmplarea face că distinsa poetă din Basarabia și-a legat destinul de Sătmăr într-un mod și mai intim, și mai durabil, prin faptul că fiica ei, Doina, care apare și în volum (la 1989, la 6 ani, cânta pe scenă cântecele patriotice ale vremii), s-a căsătorit cu un sătmărean, Adrian Ferent, locuind în Baia Mare și având doi feciori.

Revenind la carte, vom remarca că autoarea face o incursiune aprofundată atât în trecutul mai îndepărtat, căutând originile aversiunii unei bune părți a populației românești basarabene față de românism și care s-a lăsat sedusă de deșănțata propagandă sovietică, dar și în epoca *perestroikăi* lui Mihail Gorbaciov care, fără discuție, a constituit un punct extrem de important în procesul de recâștigare a propriei identități pentru multele popoare care locuiau vastul imperiu sovietic. Prin *glasnost*, care a ajuns politică de stat, au apărut dezvăluiri cutremurătoare despre ororile și crimele regimului sovietic care, așa cum spune autoarea, „dorea să facă din noi niște generații de roboți, de oameni-tabula rasa, într-un cuvânt, *mancurți* (oameni care, în urma unor teribile torturi, își uită trecutul și devin total dependenți de stăpânii lor, termen preluat din proza lui Cinghiz Aitmatov — n.n.)”. M-am întrebat de multe ori cum de au rămas așa de puțini români în Bucovina și în Basarabia, iar răspunsul l-am primit din cartea doamnei Bulat: ei trebuiesc căutați în Siberia, în zecile de mii de morminte comune sau individuale, răspândite nu numai în Basarabia, dar pe întreg cuprinsul uriașului și maleficului imperiu sovietic. Fără îndoială că și regimul comunist din România se face vinovat de

nenumărate tragedii și crime, dar ele nu se pot compara cu cele suportate de frații noștri din Basarabia, foarte mulți din ei trecând prin ororile Gulagurilor sovietice.

Cartea se bazează pe însemnările făcute de autoare din goana condeiului (p. 49-52 ne arată cum erau acele însemnări), care dau un aer de mare veridicitate textului, ori, implicată profund fiind în Mișcarea de Eliberare Națională, poeta vorbește în cunoștință de cauză, din miezul lucrurilor despre primele alegeri parțial democratice, marile adunări naționale, zilele puciului comunist de la Moscova, împărțirea pământului, fentată de agrarii etc., dar și pe o serie de interviuri cu oamenii din zona Călărașilor — camarazi de luptă implicați direct în cele mai importante evenimente: Ștefan Maimescu, Nicolae Pârțac, Alexandru Trifan, Gheorghe Pruteanu, Valerian Grosu, Inga Druță, Valeriu Bulat, Valentina Cușnir ș.a.

Trebuie remarcat faptul că, încă de la început, Mișcarea de Renaștere Națională a basarabenilor, care începe încă din anii 1986, a fost declanșată și condusă de către oamenii de litere din Basarabia, ținut care nu a dus lipsă niciodată de o elită scriitoricească extrem de dezvoltată. Amintim doar câteva nume care pot figura în orice istorie a literaturii române: Ion Vatamanu, Grigore Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovschi, Ion Hadârcă ș.a. Vom cita doar câteva versuri scrise de Dumitru Matcovschi, din poezia *Basarabia*, care în acei ani de început a devenit imnul Mișcării de Renaștere Națională, fiind pusă pe muzică de compozitorul Mihai Dolgan: „*Basarabia, Basarabia, / Scumpă icoană, în inimi / purtată, Basarabia. // Trecută prin foc și prin sabie, / furată, trădată mereu, / ești floare de dor, Basarabie, / ești lacrima neamului meu.*”

Vom creiona câteva date care marchează lupta basarabenilor pentru independența Basarabiei:

— 3 iunie 1988, s-a constituit un grup de inițiativă pentru democratizarea țării și pentru oficializarea limbii române, revenirea la alfabetul latin, descentralizarea economiei controlată de nomenclatura Partidului Comunist;

— 20 mai 1989, Congresul de constituire a Mișcării Democratice, la care participă delegații din 30 de raioane și orașe din Moldova, care avea acum un partid de opoziție în fața dominației Partidului Comunist;

— 27 august 1989, prima Mare Adunare

Națională de la Chișinău, la care autoarea a participat împreună cu alte sute de locuitori din zona Călărași, alături de alți un milion de oameni din toată Basarabia, care au adoptat o rezoluție cu principalele revendicări ale românilor: identitatea românească, limba română ca limbă oficială, alfabetul latin, adoptarea tricolorului ca drapel de stat;

— 27 august 1991, după puciul de la Moscova, se organizează a III-a Mare Adunare Națională, care impune Parlamentului votarea Declarației de Independență a Republicii Moldova, adoptarea imnului național „Deșteaptă-te, Române”: „*Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul fără nici un amestec din afară, în conformitate cu idealurile și năzuințele sfinte ale poporului în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale.*”

Autoarea s-a implicat cu toate puterile în transformările revoluționare prin care trecea Basarabia, câștigându-și respectul și prețuirea oamenilor din zonă și nu numai, fiind primul primar ales în mod democratic în comuna sa de baștină, satul Sadova din raionul Călărași, de unde, la scurt timp după puci, a demisionat din cauza opoziției revanșarde a comuniștilor deveniți și mai înverșunați, și mai sabotori după puciul de la Moscova, dezmembrarea URSS-ului ducând la mari greutăți economice și derutând, în plus, populația. În volum, autoarea va preciza că „*din cloaca acestor forțe tenebroase s-a clonat pe la noi, precum „matrioșka” (păpușarusească), mutația genetică numită „Dodon”*, care a umilit în ultimul hal Basarabia pornită pe calea Europei civilizate și a reunirii cu propriul neam, făcând corp comun cu tot străinul, cu tot românofobul, cu tot „găgăuțul” separatist, în ideea de a ține, într-o formă sau alta, Basarabia în sfera de influență a Rusiei revanșarde, etern militarizate și lacome la înghițit popoare și teritorii străine.*” (p. 24).

Transferată în capitală, Eugenia Bulat a continuat lupta sa, fiind un timp angajată Secției Administrare publică a Guvernului, corespondent special pentru Parlament la Agenția Moldpres, dar cade Guvernul Druc, Mișcarea de Eliberare Națională intră în recesiune, astfel că cei cu convingeri românești sunt continuu marginalizați. În atare condiții, poetei nu-i rămâne la îndemână decât scrisul și pedagogia. Aceste două devin armele ei de luptă. Cu sprijinul ICR București, va înființa Revista „Clipa Siderală” (Premiul de Stat pentru Tineret în

domeniul literaturii, 2009) — o pepinieră de talente și tineri patrioți, iar cărțile sale vor fi și ele reflecția noilor stări de lucruri din Moldova „independentă”, cu armata a 14-a, rusească, în coastă. Voi aminti doar câteva din volumele sale, scrise după ce s-a retras din politică, cărți încărcate de sentimente de românism și de dorința de unire cu Țara-Mamă: „La Putna mi-e drumul” (1994), „De dor de voi” (2000), „Scrisori de dragoste din Orașul Libertății” (2002) ș.a.

Revenind la volumul prezentat, vom remarca în el un număr de 20 de ample mărturii ale participanților la transformările prin care a trecut Moldova în anii 1987-1991, o serie de documente oficiale foarte importante, cum ar fi, de exemplu, *Declarația de Independență*, curajoasele luări de cuvânt ale deputaților din Moldova la ultimul congres al popoarelor URSS, numele eroilor care și-au pierdut viața în luptele cu separatiștii transnistreni, precum și listele participanților din raionul Călărași la războiul impus Basarabiei de ruși în anul 1992. Aproximativa independență a Basarabiei a fost spălată cu sânge. Despre importanța volumului au vorbit, în cadrul lansărilor din Basarabia, nenumărate personalități. În posesia unora dintre aprecierile enunțate am intrat prin bunăvoința autoarei și le voi insera aici** pentru a întregi astfel tabloul intrării în lume a *primei cărți de istorie orală* din istoria recentă a Basarabiei, care descrie acei ani de neimăginat avânt.

În final, trebuie să subliniez încă odată că ne aflăm în fața unei cărți deosebit de valoroase, care ar trebui să fie citită de noi toți, doar așa vom reuși să înțelegem pe adevăratele nu doar *ceea ce a fost*, ci și *ce se petrece astăzi* la răsărit de România și cât de vitală este existența Ucrainei și Moldovei între noi și noul imperiu rus care și-a început din nou marșul de expansiune spre vest.

* Ex-președintele neavenit, comunistul Igor Dodon, vasal fidel al Kremlinului, fiind și el originar din Sadova, Călărași, ca și autoarea.

** „Cartea doamnei Eugenia Bulat, colegei noastre dragi, este o carte-eveniment, o carte-poem, o carte-document, o carte-analiză și o carte-recviem. De ce poem? Pentru că este însoțită și acompaniată de o serie întreagă de versuri, de poeme, scrise atunci, la începutul Renașterii noastre Naționale, sau mai târziu. De ce document? Pentru că în carte apar documente pe care eu nu le-am cunoscut, între care, inclusiv, alocuțiunile deputaților noștri, scriitori care au fost delegați la Congresul popoarelor de la

Moscova în anul 1990. Asta nu se ia așa ușor, asta se caută. De ce *analiză*? Pentru că este o lucrare, un text care încearcă să pătrundă: ce s-a întâmplat cu noi?... Și *recviem* de ce? Pentru că sunt amintiți cei care nu mai sunt printre noi, cei plecați, precum Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, Gheorghe Ghimpu, Ion Ungureanu și, deloc în ultimul rând, militanții de frunte ai Renașterii din raionul Călărași.

Vladimir Beșleagă, scriitor

„Este, într-un fel, o carte de unicat. Noi nu avem asemenea cărți. Eugenia Bulat este prima care scrie astfel despre Mișcarea de Renaștere și Eliberare Națională. Autoarea arată, pornind din teritoriu, din raionul Călărași, cum au fost adâncurile Mișcării de Eliberare Națională. Ea scrie foarte călduros despre intelectualii noștri, despre scriitorii, istoricii noștri care au mers întotdeauna în teritoriu atunci când au fost invitați.”

Anatol Petrencu, istoric

„Vorbim despre o carte răvășitoare, o carte uluitoare sub toate aspectele. Ea pune oglinda în fața noastră: cum am fost noi atunci, cu 30, cu 30 și ceva de ani în urmă... și nu poți doar așa, pur și simplu, să o răsfoiești. (...)”

Cartea Eugeniei Bulat, „Călărașii și Renașterea Națională”, este una a demnității trezite, redeșteptate, a demnității înălțătoare și care ne înalță. Nu cred că a fost și este un alt mod de sărbătorire a celor 30 de ani de Independență, — așa cum este ea, cum am votat-o noi, față de imperiul rus, — decât această carte.”

Ion Hadârcă, scriitor, om politic

„Ceea ce a realizat Eugenia Bulat, această istorie, este absolut necesară, este cea care vine să ne pună în lumină adevărata istorie, — *istoria vie*, — pe care ați văzut-o aici și pe ecran, or, așa cum spunea Nicolae Iorga, marea istorie se face pe baza micilor istorii, în baza istoriei satelor, localităților.”

Acad. Mihai Cimpoi

„Istoricii au scris despre această perioadă din punct de vedere politic, social, din punct de vedere istoric, dar Eugenia aduce prin această carte emoția, simțirea și trăirea, de fapt, din acele vremi, a oamenilor de jos, implicați în *Mișcarea de Eliberare Națională*. (...) Opu Eugeniei Bulat este foarte consistent, vine cu amănunte, cu detalii pe care nu le găsești în altă parte. Mai

mult, prin acest volum, Eugenia Bulat *reabilitează noțiunea de patriotism*, care tare a mai fost terfelită toți anii aceștia.”

Maria Bulat Saharneanu, jurnalist

„Poliția din raionul Călărași nici nu a putut să se comporte altfel de cum s-a comportat în mediul care a fost creat de acești oameni deosebiți, revoluționari, patrioți, oameni care au declanșat în zona noastră lupta pentru dreptate, pentru restabilirea adevărului istoric. Acest lucru ne-a marcat pe noi, cei care eram atunci în paza ordinii publice și, în pofida faptului că asupra noastră se făceau presiuni enorme (poliția era atunci compusă din rămășițele *miliției sovietice*, încă plină de intruși care aveau alte interese) și era foarte greu ca noi să-i ajutăm pe cei care luptau pentru dreptate.(...)”

Această carte a dnei Eugenia Bulat nu este una întâmplătoare, ea este o lucrare impusă de forțe de sus, așa zice eu, *deoarece prin ea s-au micșorat posibilitățile de a se fura din adevăr*, fiindcă Eugenia a relatat în ea cum și ce au făcut

oameni concreți, a estimat despre rolul raionului Călărași, care a fost unul foarte important în Mișcarea de Eliberare Națională.”

General Valeriu Troenco

„Lansarea volumului Eugeniei Bulat este un eveniment deosebit pentru noi, în primul rând, pentru că aduce în prim-plan Călărașii, raionul Călărași. (...) Am ținut dintotdeauna să păstrez acest element de *centru de românism* la Călărași și sunt mândru pentru faptul că am reușit să dau identitate clară acestui teritoriu. Dvs. dna Eugenia Bulat, — prin volumul „Călărașii și Renașterea Națională. Mărturii, evocări, imagini”, — completați cu brio acest lucru, or, putem spune, noi ne-am completat unii pe alții pentru a contura, a fixa bogata istorie a Călărașilor, păstrându-i statutul de pământ românesc. Pentru această carte, care, de aici încolo, va face parte din viața noastră, vă aducem sincere mulțumiri.”

Sergiu Artene, vicepreședinte al Consiliului Raional Călărași

Basarabia

Dumitru Matcovschi

La margine de lume,
venit din vremi bătrâne,
un plai cu dulce nume
înălțător rămâne.

Aici o vatră sfântă
la sânul ei ne strânge
și doina când se cântă
o lume toată plânge.

Ne încălzește lutul,
ne-alină două ape,
pătimitor, trecutul
într-un oftat încape;
o iarbă-nrourată
ascunde veche rana,
ni-i soarta zbuciumată,
oricând basarabeană.

Avem un nuc și-i verde,
și-n pragul casei crește,
cu nucul nu ne pierdem,
de moarte ne păzește;
la prunci suntem cu gândul
și nu dorim războaie,
noi semănăm pământul
și așteptăm o ploaie.

Basarabia, Basarabia
Frate și sora, mamă și tată
Basarabia, Basarabia
Scumpă icoană, în inimi purtată
Trecută prin foc și prin sabie,
furată, trădată mereu,
ești floare de dor, Basarabie,
ești lacrima neamului meu.

***Aloisiu Vlad de Săliște – 200 de ani de la naștere
(n. 24 februarie 1822, Abramul de Jos, comitatul Bihor –
m. 29 martie 1893, Bocșa Montană)***

O necesară corecție!

Dr. Marta CORDEA

La 200 de ani de la nașterea acestui strălucit „anteluptător național” pentru idealurile românilor, se impune, în primul rând, o corecție referitoare la data morții sale. În mod regretabil, ca an al morții lui Aloisiu Vlad, în mai multe volume de prestigiu (Corneliu Diaconovich, *op. cit.*, tom III, *Kemet-Zymotic*, Editura și tiparul lui W. Krafft, Sibiu, 1904, p. 1253; *Dicționarul enciclopedic român*, Editura Politică, București, v. IV, Q-Z, 1966, p. 877, Vasile Iuga de Săliște, *Aloisiu Vlad de Săliște*), dar și pe diferite site-uri, inclusiv Wikipedia, este consemnat anul 1888 și localitatea Budapesta. Cercetarea a început, când, lucrând la teza mea de doctorat, am descoperit aceste neconcordanțe legate de evenimentul morții lui Aloisiu Vlad. Ca bibliotecari și cercetători ai secției Colecții speciale din cadrul Bibliotecii Județene Satu Mare (subsemnata și dr. Viorel Câmpean), am dorit să elucidăm inadvertența survenită și, ca primă sursă, ne-am folosit de publicația

„Vasárnapi Ujság”, aflată în colecțiile noastre. După acest prim pas, am aflat că Aloisiu Vlad a murit înainte de 9 aprilie 1893, la Bocșa Montană, dată preluată și de colectivul redacțional al Almanahului Dietei din 1848-1849, apărut în 2002 la Budapesta. Informația exactă referitoare la data morții avocatului Aloisiu Vlad am găsit-o însă în revista „Familia” din 1893. Prin urmare, data corectă a morții lui Aloisiu Vlad este 29 martie 1893, și a survenit la Bocșa Montană (cf. „Familia”, Oradea, an XXIX, nr. 14, 4/16 aprilie 1893, p. 180).

Considerăm important ca măcar acum, la 200 de ani de la nașterea acestui ilustru avocat, deputat și om politic român să facem această corecție.

Din noianul de informații care există despre Aloisiu Vlad, se cuvine acum să subliniem, alături de succinte date biografice, activitatea sa pusă în slujba neamului românesc, îndeosebi cea pentru recunoașterea națiunii române.

Studiile juridice le urmează la Facultatea de Drept din Oradea, apoi urmează Seminarul greco-catolic Oradea, Seminarul Teologic din Budapesta, iar în 1844 devine jurist în Bratislava.

A fost căsătorit cu Ana Strain în 1847, cu care are un copil născut în 25 decembrie 1849. Cu a doua soție, Karácsonyi Mária, a avut șase copii.

În 27 februarie 1848 se mută la Lugoj. Este membru al „Ligii egalității”.

Câștigă alegerile pentru Dieta de la Pesta din 1848 (prima dietă cu reprezentare națională, unde au fost prezenți și deputați români), la alegerile ținute în 24 iunie, reprezentând Comitatul Caraș, Cercul Zorlențul Mare, cu 507 voturi și avându-i contracandidați pe Eftimie Murgu (244 voturi), pe Teodor Petrovici și Balogh László.

Fiind unul dintre cei mai activi deputați români, a urmat Dieta și la Debrețin, luând cuvântul împotriva tribunalelor statariale în 9 și

10 februarie 1849.

Pe parcursul lucrărilor Dietei din 1848-1849, a avut numeroase activități pentru cauza națională, având atât acțiuni personale, cât și conlucrând, de pildă, cu Sigismund Popovici, la trei Proiecte de lege foarte importante pentru neamul românesc. Unul, privind chestiunea națională, cerându-se recunoașterea națiunii române și a celorlalte nemaghiare din Ungaria, drept egal îndreptățite, precum și alte două, care se refereau la problema bisericilor ortodoxe române, respectiv a școlilor românești.

A devenit deputat și în 1861, 1865, 1868, 1869, 1872, fiind un liberal moderat și continuând să lupte mult în problema națională românească.

Între anii 1874-1889 a deținut funcția de judecător al Tablei Regești din Pesta, din 1867 fiind subprefect al Carașului, președinte al tribunalului.

În 1861 este numit consilier la Tribunalul din Caraș, președinte al secției penale, notar principal al comitatului Caraș. La 5 noiembrie 1861, la constituirea „Asociației Astra” Sibiu,

este sărbătorit de tineri. În ianuarie 1861 este protonotar al Carașului, susținând ca limba română să fie limba oficială a Carașului.

La 6 iulie 1861, Reuniunea femeilor române din Ardeal îi trimite o scrisoare de mulțumire pentru activitatea sa în Dietă.

În 26 iunie 1867, la cererea sa, Francisc Iosif a întărit cu pecete regală blazonul familiei Vlad de Săliște. Între anii 1871-1872 este cojude al Tablei Regești, jude suplinitor la Tribunalul suprem din Budapesta.

A avut o bogată activitate publicistică, publicând articole în „Concordia”, „Federațiunea”, „Albina”, „Gazeta de Transilvania”, „Telegraful român”, „Jelenkor”, „Kossuth hirlapja”, „Figyelmező”, „Pesti Napló”, semnând cu pseudonimele: Vederemo, Bănățeanu, Adio, Lugoși, Morion, W. A. Képvisező etc. În „Sürgöny” publică articole referitoare la folosirea limbii române.

Este autorul mai multor volume, pe care le-am redat la finalul acestui text, dintre care un exemplar al celui apărut în 1861 face parte și din fondul de carte veche al Bibliotecii Județene Satu Mare: *Wlad Alajos Krassó megye, nagy-zorlenczi képviselő beszédei, a képviselőház 1861. évi június 1-én, 8-án és 11-én tartott ülésiben*, Emich Gusztáv Magyar Akad. nyomdász, Pest, 1861. Publică în aceste volume Discursurile sale din Dietă la 1, 8 și 11 iunie 1861.

Interesant de menționat este că, în *Genealogia familiei Vlad*, apărută în primă ediție la Lugoj, în 1865, deputatul își motivează în prefață demersul de a realiza o descriere a originii familiei sale românești, tocmai pentru a da un răspuns celor care, la alegerea sa în Dieta de la Pesta, l-au calomniat, spunând că este „vinitură”, „magiaron” și greco-catolic.

La Ședința de constituire a ASTRA Arad, 13 mai 1861, fiind ales în Consiliul de conducere, ține un emoționant discurs, fiind recunoscător că a fost ales într-un comitet al cărui președinte și director general este Anton Mocioni, iar director adjunct, avocatul Sigismund Popovici, fostul său tovarăș din Dieta pestană.

Imaginile reprezentându-l pe Aloisiu Vlad sunt preluate din „Vasárnapi Ujság” și <http://galeriaporetrelor.ro/item/aloisiu-vlad/> (Muzeul Național de Istorie a României).

94 ani. — *Aloisiu Wlad de Săliște*, unul din foștii anteluptători naționali, fost deputat la 1848, precum și prin anii 1861—1867, care a luat cuvântul mai de multe ori pentru a susține cauza națională, iar în timpul din urmă a trăit ca jude de tabla reg. în pensiune, a încetat din viață la Boeșa-montană, în 29 martie, în etate de 73 ani. — *Lazar Ionescu*, protofișc al comitatului Arad,

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: KROTKY József, esztergomi kanonok, a Bakács-kápolna plébános, 72 éves korában. — Zelistyei Wlad Alajos, Krassó megye volt alispánja. 1848-as országgyűlési képviselő és nyug. kir. táblabíró, életének 73-dik évében. Német-Bogánban. — ADLER NÁNDOR, kis-

Note

Bibliografie selectivă

Marta Cordea, „Deputații români în Dieta de la Pesta 1848-1849 și 1861” (Teză de doctorat susținută la Academia Română, Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca, Îndrumători științifici: CȘ I dr. Gelu Neamțu, CȘ I dr. Dumitru Suciu).

„Familia”, Oradea, an XXIX, nr. 14, 4/16 aprilie 1893, p. 180.

„Familia”, Pesta, 7, 5/17 martie, 1866, p. 74.

„Albina”, Sibiu, VII, nr. 21 din 2/21 martie 1872.

Vasile Iuga de Săliște, *Aloisiu Vlad de Săliște. Viața și activitatea*, Editura Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2003.

Az 1848–1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja, Red. Pálmány Béla, Magyar Országgyűlés, Budapest, 2002.

Országgyűlési Arczképcsarnok. Pest, 1867.

„Vasárnapi Ujság”, Budapest, an 40, nr. 15, 9 aprilie 1893.

Bibliografia operei:

Aloisiu Vlad, *Cuvântări dietale*, Cu tipariulu lui Traufellner-Vencely, Lugoj, 1865.

Aloisiu Vlad, *Genealogia familiei Vlad*, Lugoj, 1865; Editura Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2003.

Aloisiu Vlad, *Originea familiei Vlad nobilă de Săliște*, Ediția a II-a, Ediție completată de Vasile Iuga de Săliște, Editura Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă, 2003.

Aloisiu Vlad, *A roman népés ügyvédelmezve a Magyar idő szakasajtótérén s az ország gyűlési szószerén*, A Traufellner-Venzely könyvnyomdabetüivel, Lugoj, 1863.

Aloisiu Vlad, *Wlad Alajos Krassó megye, nagy-zorlenczi képviselő beszédei, a képviselőház 1861. évi június 1-én, 8-án és 11-én tartott üléseiben*, Emich Gusztáv Magyar Akad. nyomdász, Pest, 1861.

150 de ani de la moartea lui Avram Iancu. Clipe de aducere aminte.

Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU

Cu tricolorul în mână, de la Vidra de Sus, locul unde în 1824 s-a născut Avram Iancu, la Câmpeni, la Brad, la Țebea, localități emblematice pentru lupta românilor ardeleni pentru recunoaștere și libertate națională, începând de la Revoluția populară a lui Horea, Cloșca și Crișan din 1784, până la Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania, putem comemora 150 de ani de la trecerea la cele veșnice a lui Avram Iancu.

Avram Iancu și-a petrecut copilăria alături de copiii și oamenii locului nașterii sale, căutând a înțelege și a birui, de mic, strângând din dinți, toate nevoirile vieții, sperând că, odată și odată, mereu înrobitorul și atât de întristatului său neam moșesc va răzbi la lumină și va gusta și el, fie și numai pentru o scurtă clipă de trăire, din mierea vieții. Se poate ca acesta să fi fost atunci crezul său, ca și al altora ca el, aflați la începutul vieții, de-atunci de când a putut vedea, pricepe și înțelege lumea din locul în care Bunul Dumnezeu l-a pus spre a se naște.

La vârsta de 10 ani a plecat de acasă să se înobileze prin învățătură, sorbind cu râvnă din cărțile școlilor pe care le-a urmat la Câmpeni, Zlatna, și mai apoi la Cluj, taine neprețuite pentru viață. Pentru a-și desăvârși studiile, la terminarea Facultății de Drept din Cluj, s-a angajat „cancelist” la Tabla Regească din Târgu-Mureș. Șederea lui aici i-a dat prilejul de a intra în contact cu tinerimea română și cea maghiară, care începeau să simtă deja „mirosul” revoluției ce avea să vină foarte curând. Ideile revoluției în desfășurare deja în Europa erau pe placul tuturor

prietenilor săi aflați la studii odată cu el la Târgu-Mureș: Petru Dobra, Vasile Fodor, Iosif Hodoș, Al. Papiu Ilarian, Ioan Oros, și atâția alții care îi vor sta aproape în vremea cea grea. Dar, spre regretul său, nu peste mult timp și-a dat seama că ideile și țelurile revoluției, pe care și-o doreau cu atâta ardoare și ei, erau înțelese diferit de tinerimea maghiară.

Tânărul Iancu a fost omul de care și-au legat speranțele moții implicați în acțiunile politice și în luptele de apărare a comunităților de români din Transilvania în anii mișcărilor revoluționare.

Când Iancu și-a dat seama că diferențele de înțelegere erau evidente și prea mari între ei, simțind că libertatea nu poate fi cucerită decât prin luptă, cu „lancea lui Horia” în mână, și că foarte curând ar putea să vină acea vreme norocoasă, așteptată de tot neamul său, care să-i scape pe români din strânsoarea jugului străin, el a purces de îndată spre Apusenii lui dragi, pentru a-i lămuri și a-i ridica la luptă pe obidiții săi moți. Știind că nimic nu se obține fără luptă și jertfă, și că hotărârile luate de el și de alții ca el, acolo, pe Câmpia Blajului, trebuiesc apărute chiar cu prețul vieții, a înființat Legiunea „Auraria Gemina” și a numit prefecti din rândul oamenilor săi cei mai de încredere.

Avram Iancu a încercat să apere ființa națională cu arma în mână, atunci când nu a putut convinge rivalii de justetea drepturilor noastre naționale.

Avram Iancu a fost un excelent orator. El a avut o abilitate extraordinară de a crea strategia de apărare a Apusenilor, care au devenit o adevărată cetate. A știut să își apropie oamenii, să creeze o administrație românească revoluționară performantă și să organizeze militar formațiunile românești, pe care le-a numit legiuni, după modelul antic al armatei Imperiului Roman. A creat o elită de comandanți militari și civili numiți prefecti, ajutați de tribuni. Legiunile erau formate din decurii (10 oameni), comandate de un decurion sau sergent, centurii (100 oameni), centuriile având în frunte un centurion. Zece centurii (1000 oameni) formau un tribunat, condus de un tribun (maior). Legiunea avea 10 000 oameni, fiind condusă de un prefect. Avram

Iancu a planificat ca oastea de 150 000 revoluționari să fie grupată în 15 legiuni conduse de prefecți. A creat o rețea de tabere militare la Câmpeni, Gura Râurilor, Bistra, Bucium, Cacova, Măgina, Ocoliș, Sâncrai, Cricău. Este de apreciat modul în care Avram Iancu a înarmat populația civilă. Cum a reușit să suplinească lipsa armelor de foc militare și a artileriei. Puținele arme individuale primite de la austrieci au fost într-o stare proastă: decalibrate, ruginite. Mulți români au venit înarmați cu arme transformate din unelte, au fabricat tunuri din lemn de cireș sau din metal obținut din topirea clopotelor bisericilor. O parte din tunuri au fost capturate de la trupele maghiare de represiune.

Cu siguranță, Avram Iancu ar fi ajuns un foarte bun administrator civil și reformator militar, dacă revoluția ar fi triumfat. Sau dacă românii ar fi obținut drepturile pentru care el luptase.

Faima câștigată cu jertfă și onoare l-a făcut cunoscut și, mai apoi, temut chiar de aliații săi. Parte din ei l-au părăsit, l-au trădat, l-au mințit, fiindcă prea era mare și ascultat de ai săi, și prea stătea în calea unor planuri și înțelegeri urzite în cancelariile imperiilor vecine. Încercuit de trupele vrăjmașe, a rezistat în cetatea lui de piatră, ba a mai și împușcat și îngrozit pe vremelnicii stăpâni, care îl doreau prins și ridicat în ștreang. Soarta a vrut să fie altfel, așa că, după terminarea războiului, Iancu a luat de câteva ori drumul Vienei, pentru a cere împăratului drepturi și dreptate, nu pentru el, ci pentru neamul său. A refuzat cu demnitate onorurile personale ce i s-au acordat, considerând că ele se cuvin a fi în totalitate date doar nației sale, fapt ce a iritat măririle imperiale. A primit, în schimb, promisiuni deșarte, iluzorii, care i-au amărât sufletul mare și bun. Înșelat în crezul său, dezamăgit și dezgustat de viață, trist și umilit, se retrage în locurile obârșiei sale.

Soarta celui supranumit Crăișorul Munților a fost tragică.

Cu dorul arzător la ai lui, pierdut în nemărginirea gândului și a sufletului său, neputând să vadă liberă și fericită nația română, după ce a mai colindat odată Ardealul său drag, Iancu se stinge din viață la 10 septembrie 1872. Țebea îl veșnicește, gorunul îi cântă amarul în tremurul frunzei, iar noi îl ținem în inimi ca icoană făcătoare de minuni, pentru că minuni a săvârșit în scurta sa viață.

Această fotografie din ultimii ani de viață ai lui Avram Iancu nu mi se pare a fi a unui om nebun. Este imaginea unui om dezamăgit de toți și toate, un om cu idealurile spulberate.

Să nu uitați, voi, cei răbdători, că va mai veni odată vremea Iancului, când se va face dreptatea cea de mult timp așteptată pentru toți și pentru toate câte a pățimit, de-a lungul milostivului timp, jertfelnicul nostru Ardeal, cu toți cei care viețuiesc aici, în leagănul veșniciei noastre, locul cel sfânt care este, din timpuri vechi, Grădina Maicii Domnului. Suntem încredințați că de aici va renaște, nu peste mult timp, lumea cea nouă, care va fi mai bună și mai frumoasă, mai umană și mai plină de bucurii, cea care va fi cu adevărat veșnicia lumii noastre ce va să vină.

Toate relele se revărsă pe capul bietului și răbdătorului popor român, care nu mai are de niciunde a căpăta o rază de speranță, deoarece trăim vremuri grele, încărcate de obidă, de griji, de negre silnicii, de lașități și trădări, de insulte și jigniri din partea vecinilor. S-a întinat sufletul neamului acestuia, bun, cinstit și milostiv, că s-a îndulcit cu tot felul de păcate, iar de o bună bucată de vreme, toți cei de deasupra noastră, fără deosebire, s-au depărtat de Norod, făcându-și mai degrabă aici, pe pământ, raiul lor cel păcătos. Așadar, ne rugăm Ție, Doamne, să strângi laolaltă sufletul și vrednicia bărbaților noștri celor mari făcători de înflăcărată și adevărată istorie: Mircea, Ștefan, Mihai, Cuza, și pune din sufletul lor pe sufletele noastre tărie și speranță, ca să nădăjduim că vom ajunge la limanul suferințelor celor de pe urmă. Și nu-l uita,

Doamne, pe Avrămuț, fără de care pătititul nostru Ardeal ar fi searbăd și fără de speranță. El, nemuritorul nostru cel drag, și-a tras tăria din tăria moșilor și strămoșilor săi scoborători până în timpurile cele vechi, bătrâne și glorioase. Și bine-ai făcut, Doamne, că l-ai pus atunci pe el, cel cu suflet mare, bun și răbdător, să stea în vâltoarea unor vremi nenorocoase, pentru a ne încerca încă o dată tăria și credința câtă ne-a rămas. Datori suntem, așadar, pentru toate vremile de acum înainte, a nu-i uita pe ei, cei pomeniți mai sus și a-i

ține mereu minte ca icoane de suflet pe tâmpla țării, iar în cerurile Tale, ca sfinte troițe de veghe a conștiinței neamului românesc.

Câte nenorociri vor mai lovi România? Cât vor mai putea răbda românii? În două milenii, cotropitorii României n-au înțeles „că sufletul pe cruce recâștigă adevărata libertate, că toate metodele lor de tortură, toate metodele de reeducare psihică au făcut mai mulți sfinți decât robi, au sfințit pământul țării cu sânge” (Iustin Pârvu)

Marșul lui Iancu

Veniți cu bucurie românilor veniți,
Pe Iancul în câmpie cu toți să-l însoțiți,
Spălați armele voastre, degrabă s-alergăm,
Din locurile noastre pe dușman s-alungăm.

R:
Iancule mare, bravule, tare.
Cu noi să fii,
Tu însoțește și însuflețește,
Pe ai tăi fii.

Optzeci de oi despoaie și prin frigări le pun,
De fluier și cimpoaie pădurile răsun.
Românii se așază pe lângă un mare foc,
Și Iancu ospătează cu dâșii la un loc.

R:
Sunt gata, stau cu toții, să se coboare-n văi,
Să izgonească hoții și-ai neamului călăi.
Iancu mergea înainte, pe-un cal cu ager curs,
Și peste mbrăcăminte purta piele de urs.

Cine stă-n cale, Iancule mare,
Și brav român,
Fulger și trăznet peste a lui creștet,
De la români.

Bibliografie

Dragomir Silviu (1968), Avram Iancu, ediția a II-a, București: Editura Științifică
Dudaș Florian (1993), Avram Iancu, eroul românilor, Oradea: Editura Lumina
Dudaș Florian (1998), Avram Iancu în tradiția românilor, Timișoara: Editura de Vest
Tucă Florian; Ucrain Constantin (1988), Locuri și monumente pașoptiste, București
Ranca Ion; Nițu Valeriu (1974), Avram Iancu: Documente și bibliografie, București: Editura Științifică
Ciolan Ioan N.; Racovițan Mihai; Voicu, Constantin (1994), Transilvania - istorie și dăinuire românească, București: Editura Sirius
Maior Liviu (1998), 1848-1849. Români și unguri în revoluție, Timișoara: Editura Enciclopedică

Eroinele României.

Ana Petco – Erudiție și viziune

Ing. Dariana GROZA

Scriind despre Ana Petco, am reușit să adun laolaltă, fără să vreau, câte un strop din familia mea. Amintesc de Șomcuta Mare, unde tatăl meu și-a făcut studiile de liceu și unde unchiul meu drag Ioan Zorel Ghita (unchiu' Nelu) trăiește de foarte mulți ani. Amintirile mele de copil, iar apoi de adult, se leagă strâns de Șomcuta; de oriunde aș pleca, când ajung la Șomcuta sunt acasă!

Ana Petco, n.Șandor (1844-1916)

Apoi, vorbind de Ana Petco vorbim de Hunedoara, unde s-a născut fiul meu cel mare. Și apoi amintesc și de Brașov, unde s-a născut fiul meu cel mic. Ce mică e lumea!

Am ținut să scriu în acest articol despre discursul lui George Barițiu, din 1869, din cadrul reuniunii ASTRA desfășurate la Șomcuta Mare în zilele de 10 și 11 august ale aceluiași an. L-am descoperit de curând, dar l-am considerat esențial pentru toate acțiunile de mai târziu ale femeilor

din Transilvania. De ce? Pentru că acolo cred că a fost unul din momentele cruciale în care un bărbat a recunoscut că femeia ar trebui să joace un rol tot atât de important în istorie ca și bărbatul.

Vorbind despre cei opt ani scurși de la întemeierea ASTREI, el spune că au fost suficienți ca să fie clar pentru toți care sunt obiectivele asociației: promovarea literaturii și a culturii poporului român. Dar apoi face o declarație uimitoare pentru acele timpuri: s-a tot vorbit și se tot vorbește în cei opt ani despre „jumătatea tare” a lumii, dar nici o vorbă despre cealaltă jumătate, adică despre femei! „Într'aceea nu știu cum s'a întâmplat, că în restempu de optu ani, oricând s'au cercetat mișcările ducătoare la scopu, mai totdeauna discuțiile noastre se redusă totu numai la un'a diumatate a poporului, la partea cea mai tare, era cealaltă diumatate s'a trecut cu vederea într'atata, încatu eu unu nu m'asiiu mira, decât în acestu respectu ni s'ar inpuța séu nepasarea, séu chiaru egoismu, séu și una și alta. Voiescu se dîcu cu acesta, cumu unu popor oricare nu consta numai din bărbați, ci elu consta pe diumatate și din femei, adica din mamele, fiicele și sororile noastre”.

Mi s-a părut remarcabil cât de vizionar a fost marele George Barițiu, cât de înaintat a fost timpului său, dacă ținem cont că au trebuit să mai treacă șaptezeci de ani până când femeile din România să aibă drept de vot!

Și apoi continuă pe același ton „onorea noastră națională ne impun datoriți'a absolută, dela care nu este dispensațiune, că se confaptuim din totu cugetulu, din totu sufletulu și din tôte puterile noastre pentru înaintarea unei culture raționabile la femeile noastre”. Minunat îndemn! Cu siguranță a stârnit multe controverse, dar cu siguranță a găsit ecou în sufletul unor tați, soți sau frați, chiar la acea adunare, iar mai apoi și din alte locuri, după ce discursul a fost publicat în numărul 17 al revistei Transilvania din Brașov, anul II.(1).

În momentul acestui discurs, eroina noastră avea 25 de ani. Cu 7 ani în urmă se

măritase cu Lazăr Petco, tânăr avocat din Deva, cu studii strălucite la Pesta, făcute în același timp cu Dr. Ioan Rațiu, viitorul președinte al Memorandiștilor și cu viitorul Academician Atanasie Marian Marienescu. De altfel, Marienescu, verișor al Anei, fusese cel care îi prezentase pe cei doi viitori soți, la un bal în Arad, pe când Ana avea doar șaisprezece ani. Ca un detaliu romantic, Ana fusese îndrăgostită de verișorul ei, dar în cele din urmă, după doi ani de logodnă, după moda timpului, s-a căsătorit cu Lazăr.(2)

Nunta avusese loc în ziua de 18/30 septembrie 1862, în biserica cu hramul Sf. Ioan Botezătorul din Arad. Mireasa era ortodoxă, dintr-o familie de vază din Arad, bunicul dinspre mamă al Anei, Petru Frușa, aromân, fusese primar al Aradului.

Ana s-a născut în acele timpuri în care „cealaltă jumătate” nu era vizibilă, în care rolul femeii era doar cel de fiică, soție și mamă. Acele timpuri în care nu i se permitea să aibă nici un alt cuvânt de spus decât cel legat de deciziile domestice – și nici acelea în totalitate. Dar ea avut norocul să se nască într-o familie intelectuală și, datorită acestui fapt, a reușit mai târziu să aibă un cuvânt de spus. A primit o educație aleasă, în spirit umanist, educație pe care a îmbogățit-o toată viața ei. În afară de limba română, limba ei maternă, vorbea fluent germana, franceza și maghiara. Tatăl ei, medicul Atanasie Șandor, a fost o figură remarcabilă a intelectualității arădene. Își luase doctoratul în medicină la Pesta, în anul 1836, iar ulterior se stabilise la Arad. Era medic, dar avea și preocupări în domeniul istoriei și filologiei. A fost chiar și profesor la Preparandia din Arad. Atanasie Șandru s-a implicat în viața politică și socială a Aradului, fiind ales, în 1850, membru al Sinodului eparhial, cel care a deschis calea pentru luptele politice din acele părți. A scris diverse lucrări, iar o parte din vasta lui corespondență se păstrează în arhivele Academiei Române. A corespondat cu George Barițiu și cu alți membri de frunte ai intelectualității române ai timpului său.(3) Iată, deci, și relevanța discursului marelui patriot în viața Anei; cu siguranță că și tatăl ei avea astfel de idei moderne, și în spiritul lor și-a educat fiica.

În anul 1869 o găsim deci pe Ana Petco la casa ei, la Deva, în plină efervescență naționalistă. Cuplul avea deja 3 fiice, Aurelia, Olivia și Vilma. Aurelia se va căsători mai târziu cu Alexandru Hossu-Longin, fratele marelui

luptător român pentru unire, avocatul Francisc Hossu-Longin.

Trecuseră 2 ani de la anexarea Transilvaniei la Ungaria și acest lucru provocase reacții puternice din partea tuturor românilor. Românii din Transilvania începuseră drumul către recunoașterea lor ca națiune. Acei bărbați despre care vorbea Barițiu în discursul său de la Șomcuta se mobilizau; dar alături de ei se mobilizau și mamele, soțiile, fiicele și surorile lor. Lazăr Petco a fost unul dintre luptătorii de seamă ai românilor din comitatul Hunedoarei. În casa familiei Petco s-au făcut multe întâlniri timp de cincisprezece ani, cât familia a locuit la Deva, înainte să se mute la Arad.

În 1865, soțul ei candidase și fusese ales deputat în dieta de la Cluj, numărându-se printre puținii români care reușiseră să câștige în alegeri. Lazăr Petco intrase încă de la începutul căsătoriei în cercul episcopilor de la Sibiu, unde activa și socrul său. Fusese o decizie luată în multe ore de sfătuiri cu episcopul Andrei Șaguna, după cum își amintește mai târziu o nepoată a lui, Eva, fiica Vilmei.(4)

Dar statutul lui de deputat nu durează mult pentru că, în decembrie 1865, împăratul dizolvă Dieta de la Cluj. În ianuarie anul următor se organizează alegeri pentru parlamentul din Pesta, unde Lazăr Petco obține cu ușurință un loc din partea românilor din comitat Hunedoarei.

Soția deputatului Petco este foarte tânără, are în acel moment 21 de ani; dar cu siguranță începuse deja să se implice în diversele acțiuni culturale din Deva și din împrejurimi, ca de altfel mai toate soțiile celor implicați în lupta națională.

Nu am găsit însemnări despre activitatea concretă a Anei Petco în acei ani. Mai întâi de toate, a fost, însă, cu siguranță, mamă de familie, în 1876 avea 6 copii, trei fete și trei băieți. În 1877 o găsim implicată în strângerea de fonduri pentru ajutorarea soldaților români răniți care luptau pentru independență, prima femeie din Deva care face o colectă. „Ea strânge cu multă dăruire de la 25 de locuitori suma de 60 de lei și 59 de florini”.(5)

Nu știm exact în ce an familia se mută la Arad. Victor Șuiagă menționează anul 1877 (6). Dan Demșea ne vorbește de anul 1888 (7). Se pare că Atanasie Șandor este cel care a provocat această mutare oferindu-i ginerelui său posibilitatea de a face parte din proaspăta bancă Victoria care tocmai se înființa la Arad. Lazăr Petco a fost președintele ei până la moartea sa

prematură în 1895. Dar adevăratul motiv se pare că a fost boala mamei Anei, care moare la puțin timp după mutarea lor.(8).

Lazăr fusese implicat în mișcarea națională arădeană încă de la începuturile ei, deci familia Petco continuă să fie activă pe teren politic și social și acolo.

În lumina evenimentelor despre care avem date certe, mi se pare totuși mai veridic pentru mutare anul 1888. Pentru că în 1886 Ana Petco este cea care impulsionează crearea Reuniunii Femeilor Române din comitatul Hunedoarei. Trecuseră 36 de ani de la constituirea primei Reuniuni ale Femeilor Române, la Brașov. În toți acei ani, femeile începuseră să fie conștiente de puterea lor, de faptul că o mare schimbare în spiritul unei națiuni nu se poate face fără aportul lor. Până în acel moment se înființaseră deja Reuniunile Femeilor Române de la Lugoj (1863), Abrud (1865), Mediaș (1870), Făgăraș (1876), Sălaj (1880), Gherla (1881), Sibiu (1881) și Arad (1884). Așa încât, doamnele se întâlnesc pe 8 septembrie 1886, se organizează, iar pe 30 octombrie are loc întâlnirea de constituire a Reuniunii. Președintă este aleasă, nu întâmplător, Ana Petco. Ea fusese sufletul acelei Reuniuni!(9)

În 1895, Lazăr Petco moare, iar Ana, soția lui, se întoarce să trăiască la Deva, împreună cu una din fiicele ei, Aurelia. Tatăl ei murise în 1892 și probabil că se simțea însingurată în Arad. (10) Sau poate că păstrase ținuturilor Hunedoarei o dragoste specială, acolo trăise primii ani ai

căsătoriei și acolo își născuse copiii.

Continuă să activeze la Deva, cu siguranță în cadrul Reuniunii Femeilor de acolo, dar nu numai. Este cunoscută și ca o bună pianistă, fiind invitată să cânte la pian în diverse ocazii. Este remarcată în cadrul concertului ASTRA de la Deva din 1899.(11)

Pe 21 februarie 1904 o găsim la Radna, ca participantă la Adunarea Despărțământului Lipova. Adunarea s-a desfășurat în termeni oarecum pesimiști, vorbitorii au accentuat lipsa resurselor materiale pentru a desfășura mai multe acțiuni culturale naționale. Dar lipsa de orizont de la adunare a fost compensată de însuflețirea de la balul organizat în vederea strângerii de fonduri „Aci a ars cu îmbelșugare focul sacru al însuflețirii naționale”. (12) Cunoscând spiritul Anei, este foarte probabil să fi avut un cuvânt de spus în organizarea aceluia bal.

Ana Petco se stinge din viață pe 3 martie 1916. Avea 72 de ani. (13) Nu a mai apucat să vadă înfăptuit visul pentru care luptase de-a lungul întregii vieți. Dar o mică parte din Marea Unire i se datorează și ei!

În numărul 46 al Gazetei Transilvaniei din 28 februarie/12 martie 1916 apare un anunț al Mariei Baiulescu, președinta Uniunii Femeilor Române din Ungaria, în care anunță donarea sumei de 212 coroane din partea Reuniunii Femeilor Române din comitatul Hunedoarei către Orfelinatul Uniunii. Donația s-a făcut în amintirea primei președinte a Reuniunii, Ana Petco.(14) Tovarășele ei de luptă nu o uitaseră!

Note

- (1) Revista Transilvania din Brașov, anul II, pag.200.
- (2) Dan Demșea - Avocatul Lazăr Petco în mișcarea națională românească din părțile Băii de Criș, ale Devei și ale Aradului (1835-1895), Contribuții, Revista Sargeția, 35-36
- (3) Victor Șuiagă - O figură marcantă a mișcării feministe hunedorene: Ana Petco, Revista Sargeția, XIII, 1977
- (4) Avocatul Lazăr Petco în mișcarea națională....
- (5) Victor Șuiagă, op.cit.
- (6) Victor Șuiagă, op.cit.
- (7) Dan Demșea op.cit.
- (8) Ibidem
- (9) Ibidem
- (10) Idem
- (11) Idem
- (12) Tribuna, nr.31 din 11/24 februarie 1904, anul VIII.
- (13) Gazeta Transilvaniei nr.41, 23 februarie/7 martie 1916
- (14) Gazeta Transilvaniei nr.46, 28 februarie/12 martie 1916

Tinerețea senectuții (autoportret)

Ing. Vasile POP

A defini starea existențială într-o lume a confuziilor de valori, cu ciocniri dintre răbufniri dictatoriale și speranțe ale unei democrații presupunând respectul față de lege, atitudine etică, libertatea spiritului riscă o cădere în pâcla heideggeriană, dacă nu am avea modelul suprem al jertfei lui Hristos. Învățăm că nu putem coborî de două ori la același râu, dar și că nu murim de tot, asumându-ne limitele ființei simultan cu darul de a fi perfectibili.

Puntea dintre limite și aspirația spre a ne perfecta o stabilește păstrarea măsurii în toate, așadar excluderea extremismelor, văzând și azi ce se întâmplă nu departe de noi. Pe această punte ne așezăm faptele, felul în care ne orânduim zilele spre a înțelege rostul existenței noastre pămâtenes și pentru a lăsa ceva în urmă.

Așa mi-am gândit rostul faptelor și în cărțile scrise de-a lungul anilor, de la biografia romanțată „Frumusețea vieții de pe un pat de spital”, trecând prin „veșmintele poematice” ale unor iubiri din tinerețe (romanele: „Doar o seară?”, „Întoarcerea”, „Chemarea iederei”), pentru a pătrunde în interiorul existențial din comunitatea natală (monografia subiectivă „Santău, vatră creștină pe rugul istoriei” și romanul „Mustul mărcinilor”), apoi pentru a pătrunde în specificul localității în care mi-am desfășurat activitatea ca inginer agronom: un sat de excepție, „Drăguș - satul care a născut o bibliotecă” („Jurnalul Național”, nr. 4513, din 24 noiembrie 2007), începând cu scriitorul descendent al Școlii Ardelene, pașoptistul Ion Codru Drăgușanu, continuând cu monografiile Școlii Sociologice de la București, care inaugurează în 1929 cercetarea monografică a satului Drăguș (Făgăraș), realizându-se atunci și primul film sociologic din lume: „Drăguș. Viața unui sat românesc din Țara Oltului (Făgăraș)”.

De menționat că drumul cercetărilor echipei de monografiști conduse de prof. Dimitrie Gusti este continuat astăzi de tineri sociologi de la Universitatea „Transilvania”, din Brașov, coordonați de conf. univ. dr. Codrina Csesznek, autoare a mai multor cărți și studii despre Drăguș, inclusiv a unei monografii în imagini, cu explicații în română, engleză și italiană, la care am fost colaborator.

Proiecția sinelui scriitoricesc în comunitatea natală s-a concretizat cu cărțile menționate despre Santău, iar în oglindă am conceput romanul „Și eu am fost primar”, valorificând documente și trăiri personale din anii imediat de după Revoluția din 1989, când, în comunitatea în care-mi desfășuram activitatea, foștii lingăi ai unicului partid și-au arătat colții cameleonici, împărțind clientele întreaga avere obștească.

Lor li se opun adevărații eroi, cum sunt cei din ultimul roman „Hățișuri”, inspirat din lupta partizanilor din Munții Făgărașului, cu trimitere la întreaga rezistență anticomunistă. Dârzenia celor plecați în munți să apere rânduiala creștină, datina în împrejurări nesigure, este, într-adevăr, fapt de eroism, ei asumându-și moartea, destinul tragic, așa cum o face protagonistul Remus Sofonea din Drăguș, elev strălucit al Liceului „Radu Negru” din Făgăraș. Și-a riscat viitoarea carieră, a riscat soarta familiei crezând în iubire, adevăr, dreptate – adevăratele virtuți ale unui erou. Gestul său de a-și pune capăt zilelor, în urma unei suferințe de neîndurat, ca urmare a luptei dintre forțele securității comuniste și partizani, are o măreție tragică, fapt consemnat de mărturisirile profesorului Olimpiu Borzea și ale luptătorului Vasile Bucelea, în cartea document: „Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc”, vol. III, paginile 22-23 și 428-436, autori: Ion Gavrilă Ogoranu și Lucia Baki Nicoară. Le contrazic ideea că Remus Sofonea și Laurean Hașu s-ar fi împușcat reciproc, cum prezintă filmul „Portretul luptătorului la tinerețe” și înscrisul de la Muzeul Holocaustului din Sighetul Marmăției.

„În eventualitatea că un cititor grăbit al zilelor noastre – afirmă scriitoarea Viorica Pop - s-ar opri o clipă la motto-ul cărții „Hățișuri”, inspirat din Augustin Buzura și la inscripția autorului de pe ultima copertă, tot și-ar putea imagina drumul conștiinței artistice, acela că eroii nu pornesc la întâmplare să înfrunte spaima, singurătatea și moartea prin hățișurile vieții, drumul lor e al faptelor care dovedesc înțelegerea sacrificiului pentru libertatea de a spune ce cred și ce simt.”

Modelul suprem al jertfei lui Iisus și l-au asumat eroii prin faptele lor.

George Pop de Băsești, 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni (1935), o carte a lui Ioan Georgescu

**Ing. Mircea PÎRLEA
Prof. Dr. Ioan CORNEANU**

Din Sărăuad e unul din cei mai populari vlădici, Grigorie Maior. Din Bocșa e Simion Bărnăuțiu. Bădăcin e leagănul familiei Maniu.

Între nobilele comune sălăjene, cea mai veche este Băsești. Documentele din 1424 o numesc Elyefalva și Bazsafalva, mai târziu, în 1569, Illyefalva.

Epocalul act al unirii religioase cu Biserica Romei din 1700 este semnat, între alți protopopi, și de Simion de Băsești. Acesta reprezenta 40 de preoți. Din această nobilă familie Pop este protopopul Grigorie Pop de Băsești.

Tatăl lui George Pop de Băsești a fost Petru Pop de Băsești cel Tânăr (1814 – 1869), iar mama sa era Susana Pop din Turț.

Tânărul George Pop de Băsești vede lumina zilei la 1 august 1835. Începe studiile în comuna natală. Clasele secundare le urmează la Baia Mare și la Oradea. Primele 6 clase în Baia Mare, iar clasa a șaptea și a opta de liceu, precum și studiile de drept la Academia, acum, din nenorocire, desființată, din Oradea.

La Oradea urmează Liceul chezaro-crăiesc al călugărilor premonstreni. Academia de drept o urmează între 1854-1855. În anul 1859 îl găsim în uniformă de ostaș austro-ungar.

Tânărul George Pop de Băsești ia parte la lucrările județului său. El e ales prim-pretor, apoi judecător la scaunul orfanal, apoi la cel județean sau „comitatens”.

În anul 1860 se căsătorește cu Maria Loșonți, o femeie caritativă și credincioasă. Are două fiice: Maria (Carolina) și Elena (Gheorghina). Cea dintâi moare la vârsta de un an.

La Băsești, George Pop primește frunțași din mari depărtări: Maramureș, Sibiu, Oradea, București. După dualismul austro-ungar,

maghiarii încep, prin violenții și teroare, prigonirile împotriva neamurilor nemaghiare.

La 22 iunie 1872, George Pop de Băsești e ales deputat în parlamentul maghiar în circumscripția electorală Cehu Silvaniei. Are să fie reales încă de două ori, în 1875 și în 1878. Mai mult nu. Vom vedea de ce.

George Pop de Băsești se ridică împotriva legii școlare din 1879 și a politicii de maghiarizare și îi avertizează pe unguri că vremurile se pot schimba. Îi răspunde lui Tisza Kálmán: „De mi-ați da toată Ungaria și tot n-aș trăda cauza cea dreaptă a sârmanului și nenorocitului meu popor”. Străinii în față ne ling, iar în dos ne frig.

La conferința de la Turda participă 6 frunțași: George Barițiu, Iacob Bologa, P. Cosma, I. Rațiu, V. Roman și inițiatorul George Pop de Băsești.

La Conferința națională din 1881 de la Sibiu, participă 153 de inși. Aici, Barițiu prezintă un temeinic memoriu istoric. George Pop de Băsești critică politica îngrununcherii în fața ungarilor.

Între cei 25 de membri ai Comitetului central al P.N.R., urmăriți pentru tipărirea și răspândirea memoriului prezentat împăratului la Viena, al doilea este George Pop de Băsești. El e vicepreședintele Comitetului. Tribunalul osândește pe Ioan Rațiu la doi ani temniță de Stat; pe George Pop de Băsești la un an, pe Vasile Lucaciu la 5 ani, Iuliu

Coroianu la 2 ani și 8 luni etc.

George Pop de Băsești este întemnițat un an la Vác, unde regimul este mai aspru decât la Seghedin. George Pop de Băsești îi scrie din temniță avocatului Dr. Ioan Maniu, tatăl lui Iuliu Maniu. Trimite scrisori și către episcopul Sabo, deputatul maghiar Pázmándy Dénes și către președintele Consiliului Județean al Sălajului, Szikszai Lajos, cumătrul său. Le spune că iobagul

român știe să se apere nu numai cu jalba, dar și cu arma în mână.

George Pop de Băsești primește scrisori de admirație, de adevărat și de încurajare de la români. O scrisoare importantă primește de la vicarul episcopesc unit din Șimleul Silvaniei, Alimpie Barbolovici.

În timpul detenției, el nu e lăsat acasă decât pe zece zile, la înmormântarea soției sale, Maria Loșonți. După un an, osânditul se întoarce sănătos în mijlocul familiei și al conaționalilor cu mai mare dragoste și alipire.

În carte, sunt prezentate aspecte din epoca frământărilor naționale, printre care desființarea P.N.R. – ului. Ministrul de interne al Ungariei, Hieronymi Károly, publică în Monitorul Oficial (Hivatalos Közlöny) din data de 6 ianuarie 1895, ordinul prin care desființează Partidul Național Român. Urmează o sumedenie de proteste ale memorandiștilor.

George Pop de Băsești se ridică împotriva sărbătorilor milenare ale maghiarilor.

La mormântul lui Ioan Rațiu (decedat la 7 decembrie 1902) din Sibiu, George Pop de Băsești făgăduiește solemn de a nu lăsa steagul din mână până la izbânda finală.

O mare cotitură în dezvoltarea politicii românești o reprezintă Conferința națională din 1905 de la Sibiu, prezidată de George Pop de Băsești. Impresionant este apelul către alegătorii români.

Ungurii au grijă în anul 1905 ca George Pop de Băsești să nu ajungă deputat. A fost lovit și i s-a spart capul cu un par. La fel au pățit peste 30 de români. Autorii? Oamenii baronului Bornemisza. George Pop de Băsești înaintează mai multe proteste împotriva diferitelor abuzuri.

Aradul devine centrul politic al românilor ardeleni. Apar tot mai des numele lui Vasile Lucaciu, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voievod, Coriolan Brediceanu, Vasile Goldiș, Ștefan Ciceo Pop, Ioan Suciu etc.

La începutul anului 1909, moare fruntașul bănățean Coriolan Brediceanu. În mormântarea lui de la Lugoj e o splendidă manifestație națională.

Din timpul lui Mircea cel Mare și Mihai Viteazul, neamul românesc nu mai avusese zile de mărire ca acestea, anii 1913, după pacea de la București, și 1918.

Contele Tisza István respinge toate cererile de dreptate ale românilor din Transilvania. Sub presiune externă, el este nevoit să înceapă tratative cu românii.

Declarația de la Oradea din 18 octombrie

1918 a lui Alexandru Vaida Voievod arată că politica contelui Tisza a făcut cauzei naționale române cele mai excelente servicii. A exclus orice putință de înțelegere. Ea stă, pe aceleași temelii șubrede de șovinism intolerant, ca și aceea a înaintașilor săi: contele Apponyi, baronul Bánffy și tatăl său, Tisza Kálmán.

Contele Tisza cade la 31 octombrie 1918, prăbușit de gloanțele propriilor săi conaționali. Moare ce-i rău. Se naște ce-i bine: libertatea națională a atâtor neamuri asuprite.

La Băsești, în revoluția din 1918, un rol important l-a avut preotul luptător Alexandru Achim.

La 7 noiembrie 1918, George Pop de Băsești cheamă la sine pe toți consătenii săi, în frunte cu parohul – protopop. Atunci se constituie cel dintâi Consiliu Național. Băseștenii apără comuna de atacurile bolșevicilor lui Kun Béla. Se organizează consilii și gărzii naționale în multe comune.

Au loc lupte crâncene între gărzile naționale românești, care s-au alăturat armatei române, și bolșevicii unguri la Cehu-Silvaniei, Supur, Hodod etc. Se ridică la Hodod un monument în memoria celor 18 eroi căzuți în lupta cu bolșevicii. El a fost sfințit în anul 1931 de ziua Eroilor, de părintele canonic, Dr. Gheorghe Bob de la Baia Mare.

Adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Acte și documente

La Alba Iulia au vorbit Dr. Ștefan Cicio Pop, Dr. Ioan Suciu, George Pop de Băsești, Dr. Silviu Dragomir, Vasile Goldiș.

Un citat interesant: „Basarabeanul care-și adapă calul în valurile întunecate ale Nistrului se înțelege desăvârșit la graiu cu Crișanul din apropierea blondelor ape ale Tisei.”

Simion Bărnuțiu (1848): „Dacă nu-și poate închipui cineva greutatea, ce le sufereau Iudeii de la Faraoni, să se uite la Faraonii din Ardeal”.

Urmează la cuvânt Domnul Iuliu Maniu, social-democratul Iosif Jumanca, domnul Alexandru Vaida Voievod, episcopul dr. Demetriu Radu al Orăzii Mari, episcopul Ioan I. Papp al Aradului, episcopul Miron Cristea al Caransebeșului, episcopul Iuliu Hossu de la Gherla (care citește proiectul de rezoluție), părintele Ștefan Roșianu din Blaj.

Marele Sfat Național alege ca membri ai Consiliului Dirigent pe: Dr. Iuliu Maniu (președinte), Dr. Ștefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Dr. Alexandru Vaida Voievod, Dr. Ioan Suciu, Dr. Aurel Vlad, Dr. Aurel Lazăr, Dr. Victor Bontescu,

Dr. Vasile Lucaciu, Dr. Valer Braniște, Octavian Goga, Dr. Emil Hațiegan, Dr. Romul Boilă, Ioan Flueraș, Iosif Jumanca.

Este prezentată telegrama lui George Pop de Băsești către Maiestatea sa Regele Ferdinand I și răspunsul M.M. L.L. Regele și Regina.

Ungurii trag asupra trenului care-i ducea pe români la Alba Iulia și-l omoară pe Ion Arion, un tânăr moț.

George Pop de Băsești zice: „Voi, care veți trăi, munciiți din toate puterile pentru consolidarea României Mari. Părerea mea este că ar fi bună o dictatură militară, cel puțin 10 ani, fiindcă bietul român, oprimat de atâtea veacuri, poate nu se va și folosi de libertățile cetățenești.”

La moartea lui George Pop de Băsești, sătenii îl duc pe brațele lor vânjoase în Casa Domnului, Pavăza milenară a tuturor celor oropsiți.

George Pop de Băsești și presa românească

Dacă Sfântul Pavel, apostolul neamurilor, ar trăi astăzi, de bună seamă s-ar face director de ziar.

George Pop de Băsești are legături cu Alexandru Roman, profesor universitar, membru al Academiei Române, directorul ziarului **Federațiunea** din Budapesta.

Acesta se ridică împotriva constituției dualiste austro-ungare și va fi osândit la robie de un an și amendă de 500 de floreni.

Legături duioase are George Pop de Băsești cu întemeietorul presei române din Ardeal, nemuritorul George Barițiu. Are legături și cu Dr. Vasile Lucaciu și cu „tribuniștii”.

George Pop de Băsești colaborează cu cei de la **Lupta** din Budapesta. Are legături interesante cu **Gazeta Transilvaniei** de la Brașov, cea mai veche publicație românească, în speță cu Dr. Aurel Mureșianu, director proprietar al acesteia, cu **Românul** din Arad și cu **Fondația ziariștilor**.

Din viața religioasă a lui George Pop de Băsești

El cercetează vechea școală românească de la Mănăstirea Strâmba, de lângă Hida, județul Cluj.

O binefăcătoare înrâurire românească asupra lui o are și vechiul seminar român unit din Oradea.

El duce adevărate lupte pentru apărarea bisericii. George Pop de Băsești are legături cu episcopii Vasile Hossu și Dimitrie Radu și cu

mitropoliții Vasile Suciu și V. Mihalyi.

Se simte întărit în credință după pelerinajul de la Roma, din anul 1908.

Episcopia maghiară de Hajdu-Dorogh dă lovituri împotriva Bisericii Române Unite. George Pop de Băsești arată că ce se întemeiază pe violență și silnicie nu poate dăinui.

În temnița din Satu Mare, cei 15 martiri din Moftinul Mic (care s-au ridicat împotriva Episcopiei greco-catolice maghiare) îndură enorm de mult. Cei 15 martiri vor fi apărați de șapte avocați în procesul de la Satu Mare intentat acestora.

Adevărate lupte naționale se dau la Sanislău, Resighea și Culciul Mare.

Jaczkovics nu e singurul zbîr al Hajdu-Doroghului. La Satu Mare, e Gönczy Antal, rutean renegat, numit de Papp Antal protopop (el vine la Culciul Mare).

Din legăturile lui George Pop de Băsești cu fruntașii români și străini

George Pop de Băsești are legături cu Mihail Kogălniceanu, Nicolae Filipescu, prinții Mișu și Grigorie Cantacuzino, Alexandru Florescu, Mocsáry Lajos, Szikszai Lajos, Ugron Gábor, părintele Andrei Illinka și cu prof. Ioan Urban Jarnik din Praga.

George Pop de Băsești, gospodar și filantrop

George Pop de Băsești este econom în familie și darnic în viața publică. Este prezentată în carte și în testamentul lui George Pop de Băsești și al fiicei sale, doamna Elena Hossu Longin.

A avut legături puternice cu „Astra”, cea mai veche și mai binemeritată asociație pentru cultura maselor noastre populare.

George Pop de Băsești, până la apariția acestei cărți, este comemorat de trei ori.

Sunt prezentate: **Imn** de Alexandru Gușianu, **La mormântul lui George Pop de Băsești** de Petre Dulfu (6 Mai 1923), **Închinare** de I.U. Soricu, dar și **Cântec popular**:

„Din Sisești pân' la Băsești,
Numai cete voinicești :
Lucăcești și Popenești,
Fala Țării Românești ;
Să te-nchini, să-i pomeniști !

Bibliografie

1. Pîrlea, Mircea – *Caiet de recenzii, note, comentarii*, Volumul al XXXV - lea

Procesul de la Satu Mare (III)

Prof. Carol C. KOKA

26 aprilie. Procesul pentru libertatea credinței – pentru libertatea legii românești se apropie către sfârșit. Doi apărători, două puncte de vedere, și-au spus cuvântul. Și, dacă prezidentul Dr. Némethy, a cărui tact și imparțialitate a relevat-o de altfel și d. dr. Ștefan Pop în presa străină – nu ar fi un impacient și jumătate, astăzi s-ar fi putut termina dezbaterile. Dar el e un impacient și jumătate. Pare a fi nervos, deși își stăpânește nervozitatea pe deplin. Nu e chip însă ca să stea la dezbateri mai mult decât de la 9-12 înainte și de la 3-5 după amiază. Ieri, sâmbătă, a suspendat ședința la orele 11, imediat după vorbirea procurorului, și după amiază începu – cu vorbirea de apărare a dlui dr. Iuliu Pordea – la orele 2. Pe la 5 voia să termine, și numai la multe insistențe acordă cuvântul încă la doi apărători, care făgăduiau să spună pe scurt, ce au de spus. Totuși pe la orele 6 fără un sfert, când încheie d. dr. Boilă, nu mai voi să asculte și pe al treilea apărător.

Umblam să aflăm amănunte asupra acestei firi curioase, omul nervos, care se știe stăpâni cu atâta putere, ce este prezidentul dr. Némethy. Mi-ar fi plăcut să aflăm mai cu seamă părerile lui politice. Fără ispravă. Nu știe să-mi spună nimenea, în care partid politic e înrolat: în cel guvernamental sau în cele opozițional? E un burlac cam de 35-40 ani, figură zdravănă, bine făcut, pururi cu flori pe masă în camera de lucru, zâmbitor, - judecător cu frumoasă pregătire. Știe puțin românește, și mi s-au servit.

Nu e pozeur, e aici rigid. Dă fiecăruia ce i se cuvine. Intitulează la fel, domnul părinte Mureșan (bineînțeles numele românilor stălcite toate pe ungurește: Marosán, Donka – Dunca, etc.), domnul pretore Madarassy. Jandarmilor le zice „fiam”- fătul meu – dar tot așa le zice și plugarilor români, cu toate că poate nițel mai rar. „Martiriul” de la Debrecen e pomenit simplu, vicarul Jaczkovics.

Mă opresc puțin la Jaczkovics.

Se credea – apărătorii credeau, și cu ei și noi – că amintirea vicarului sfâșiat de bomba rusească va provoca momente penibile, și îi va pune pe apărători în fața unei dileme, greu de rezolvat. Rolul lui Jaczkovics, căpetenia acestui proces, nu se putea cruța. Dar cum să te atingi de

acela, căruia orașul Debrecen i-a înălțat pe monument de onoare, și căruia biserica sa i-a făcut ceremonii de îngropare ca unui „martir național?”. În treacăt fie zis, martiriul lui nu s-a săvârșit la Debrecen, ci la Moftin, și Doba, și Sanislău...

Dilema s-a rezolvat de la sine.

Împrecinații citați... și martorii, bravii noștri țărani din Moftin nu-i zic nici cum lui Jaczkovics. „El – cam așa vine vorba despre vicarul renegat parcă s-ar feri să-i zică pe nume. Românul se ferește să zică că, dracu, zice, ucigă-l toaca, sau nu zice nimic... sau, ici – colea, popa de la Dorog, popa rutean, fără pic de emoție! Însăși prezidentul și Madarassy îl pomenesc, a vikárius.

Părintele Mureșianu și ceilalți întemnițați din Moftinul-mic (arestați pentru că ar fi „agitat” împotriva episcopiei gr.-cat. ungurești de Hajdudorog), liberați mai în urmă.

O singură dată, s-a auzit de pe buzele procurorului – a boldogult vikárius, iar d. dr. Pordea a mai adăugat vikárius – sărmanul, fericitul întru Domnul, vicar!

Revin la prezident. Trebuie să însemn aici câteva momente de jovialitate ale lui.

Odată unul dintre acuzați, făcând jalbă pentru bătăile primite de la jandarmi, grăiește: „Au mai fost schingiuiți și alții, dar aceștia s-au plâns la judele de instrucție, și de aceea nu i-au mai citat pe astăzi, nici ca martori, nici ca acuzați”.

Va să zică tot ei o duc mai bine! – îl oprește din vorbă prezidentul, spre hazul tuturor din sală. Altă dată Iacob Moldovan, bravul dulgher,

îmbrăcat în redingotă, sufletul „revoluției” din Moftin, se ridică de pe bancă, să rectifice pe nu știu care martor, și începe cu patosul obișnuit: „D. pretor-pretoriu...”.

- Pe scurt Moldovane ! - îl întrerupe prezidentul, pe ungurește. – Lasă discursurile pe când te vei întoarce la Moftin!

Bineînțeles, că avertismentele acestea nu-l tulbură pe nenea Iacob Moldovan să declare că cel mai mare agitator este Bula Christifideles!!!

De pe redingota lui Moldovan îmi vine în minte, uitasem să vă dau o mică descriere a acuzaților. Nu vă mirați. Trimisul d-voastră a fost rău ales. Reporterul trebuie să aibă și el senzația noutății, iar cine a făcut o anchetă minuțioasă, cu toată dragostea – are senzația cunoștințelor vechi, și are groaza frazelor înșirate odată.

Rectific o neglijență deci, prin aceste impresii. Ei, redingota lui Moldovan... Numai nenea Moldovan are redingotă. Ceilalți sunt cu toții îmbrăcați așa, ca prin Ardeal sașii, ca plugarii din Germania peste tot. Par mai mult orășeni decât săteni. Cu toții știu carte, sunt oameni deștepți, îndrăzneți, nu se ploconesc înaintea ori și cui. Stau drept înaintea judecătorului, răspund, răspund scurt, repede, fără șovăială. Se întâmplă de se scapă câte unul și o dă pe ungurește. S-aude un murmur ușor de pe băncile acuzaților, și cel ce greșise tresare. Oare ce-l așteaptă acasă? Graiul sătmărean e întotdeauna împestrițat cu vorbe ungurești. Iată un specimen, ”D. fibirou, când a văzut că atâta nip (popor) a fost de față la ghiliș (adunare) a dat poruncă să-i zăvărgăluiească (împrăstie).”

Dr. Boilă apărătorul îi ia pe unul la o parte: „Da parcă azi amestecați și mai multe cuvinte străine decât altădată!”

Sătmăreanul însă de acolo: „Apoi las să mai înțeleagă și domnii judecători câte un cuvânt din ce spunem, că noi înțelegem câte ceva.. din ce spune ei!”.

Mai e vorbă, înțeleg perfect ungurește, fiecare, dar vreau să arate maghiarilor, că li-e mai dragă vorba românească. N-a trebuit să-i convingă nimeni, că în cursul procesului sunt datori să vorbească numai românește. Ei înșiși ne-au întâmpinat cu vorba, nu putem să vorbim altfel, numai românește la proces.

Interpretul, părintele Titus Damian, care deși catehet la școala comercială maghiară, ia parte cu noi la masa mare românească, numai așteaptă să înceapă vorba acuzații sau martorii. Întreabă numaidecât dânsul românește... „ai

înțeles cauza?” Cel întrebat răspunde tot românește, „înțeles”!

Abilitățile de-a traduce ale tânărului părinte Damian sunt a fi mulțumitoare, că desbaterile nu întârzie cu tălmăcirea. Dar pentru a curăța limba românească de frazele străine, e ora a unsprezecea ca să răspândim cu grămada ziarele românești, în acest ținut. Mă întreabă tot mereu oamenii, „când vine „Românul”? De ce nu vine „Românul”?..”

Acuzații stau pe băncile – trei rânduri – unde altădată stau jurații, în dreapta senatului. De câte ori nu se vor fi înțeles aceste bănci, cu catedra senatului! Acum cu siguranță nu se vor înțelege.

Este și o ordine fixă, fizică între acuzați. Întâi venerabila, îmbujorata, și purtarea senină față a părintelui George Mureșanu. Stă nemișcat și ascultă cu multă atențiune. Al doilea e bătrânul Ion Ceghi, iar al treilea Iacob Moldovan. Ei doi cică au purtat „coala” de îndemn la revoluție, din casă în casă – ceea ce tăgăduiesc și nu se adeverește – ei doi au purtat și pe vicarul în calea-i triumfală de la altar până la ușa bisericei – ceea ce nu tăgăduiesc de loc, și deci nu e lipsă să se adeverească. Le urmează Petru Tarța, clopotarul „ocazional” – meșter în a trage clopotele după un sistem propriu, despre care nu s-a putut constata până la sfârșit, dacă e „ca altădată”, sau e „în dungă”...

Apoi alții, 34 la număr. Ți se opresc ochii asupra lui Ioan Ceghi tânărul, cel mai vesel dintre ei, și asupra soției lui Tarța Vasilie, cea mai tristă între acuzați, deoarece își jelește copila. Este și un acuzat, care numai într-un picior poate umbla. În toată seara, acuzații și martorii pleacă acasă cu trenul, și dimineața iarăși se întorc. Vin cu ei și alții din sat. Frunțașii noștri de la conducerea partidului, și apărătorii evită intenționat convenirile cu acuzații, ca să nu se poată arunca bănuiala „punerii la cale”.

Ciudat, procurorul tot nu s-a putut răbda să nu facă aluzie, la cei ce privesc din „loja ascultătorilor” consecvențele „nefastе” ale operei lor. Procurorul mai amintea că locul de unde privesc adevărații autori ai „crimei” e un „loc sigur”. Cei din jurul dlui Dr. Teodor Mihali puteau auzi atunci o exclamație ușoară, „N-o fi tocmai așa de sigur!...”.

Sătmărul îmbracă de altfel în aceste zile a procesului haină românească. Hotelul „Victoria” e cartierul statului major. Omen in nomen? În restaurant, la hotel, românii au o masă mare,

așternută pe jumătatea sălii. Întotdeauna sunt în jurul mesei până la 50 de persoane, dame și domni, cu deosebire preoți, unii veniți din Maramureș. Numai seara se micșorează numărul oaspeților cu d. și dna Murășan, (doamna e acum veselă și mai tare la suflet, pe când părintele zăcea în închisoare) și cu dna Aurelia Pap, protopopeasa din Sanislău, a cărei energică atitudine față de Jaczkovics - și firește, față de oricare dușman al neamului românesc – o cunoașteți din ancheta noastră. Nu este zi în care stimata doamnă, împreună cu bărbatul ei, să nu apară pe galerie, drept în față cu judecătorii, ascultând cu mare interes.

Părintele Ciurdariu din Doba, neînfrânt nici cât de puțin de temnițele Seghedinului, părintele Șuta din Borlești, părintele Băliban din Băsești, părintele Constantin Lucaciu din Dorolț, sunt zi de zi de față. Se fac grupuri în jurul conducătorilor noștri, Dr. Teodor Mihali, Dr. Ștefan C. Pop, și Dr. Iuliu Maniu, se aprind discuții vii, și se petrece în cea mai frățească armonie. Lăutarii dezmoțesc cântecele românești adormite pe strune, cine știe de când, și „Deșteaptă-te Române” răsună fără frică în restaurantul plin de tot felul de neamuri. Aseară Dr. Teodor Mihali a ridicat paharul în sănătatea românismului sătmărean, care ne-a surprins, iar d. Dr. Ștefan Pop închinând paharul pentru d. și dna Doboși, o familie care cultivă cu

dragoste cultura română.

Un episod nostim. Vineri dimineața băiatul mi-a servit ziarele la cafenea. Pofțiți „Ziua” sau „Țara Ungurească”? – adică „A Nap” sau „Magyarország”. Astăzi oberkellnerul de la cafenea mi-a cerut adresa „Românului” și numaidecât a trimis abonamentul. Alt chelner îmi destăinuie că el abonează „Libertatea”, dar până azi n-a îndrăznit s-o pună la îndemâna publicului din cafenea.

În general, orașul nu face impresia unui oraș șovinist. Povesteam cu un maghiar și acesta îmi spunea că urmările crizei financiare i-a împlânzit pe oameni. Cum stam așa în cafenea, îmi arată pe stradă trecătorii. „Uite cutare înalt magistrat, odinioară milionar, astăzi cu 400.000 coroane datorie...sau acela, politician de frunte, falimentul declarat tocmai azi e săptămâna... Nu mai sunt șoviniști, în schimb devin antisemiți. Jumătate din locuitorii (40.000) orașului sunt evrei, comerțul e în mâna noastră. Scot din oficiile publice pe evrei”...Da, da” Și știi cum ne răzbunăm noi? Punem tot greco-catolici în locul celor scoși... În diferite rânduri și de la mulți maghiari am auzit, că de acum ei vor avea cu totul alte păreri despre români. Ziarele locale scriu de-a dreptul cu simpatie despre bărbații noștri conducători, care au stat de vorbă cu gazetarii. O fi și un aer de sănătate, răspândit de conferința lui Jászi Oszkár, din duminica trecută.

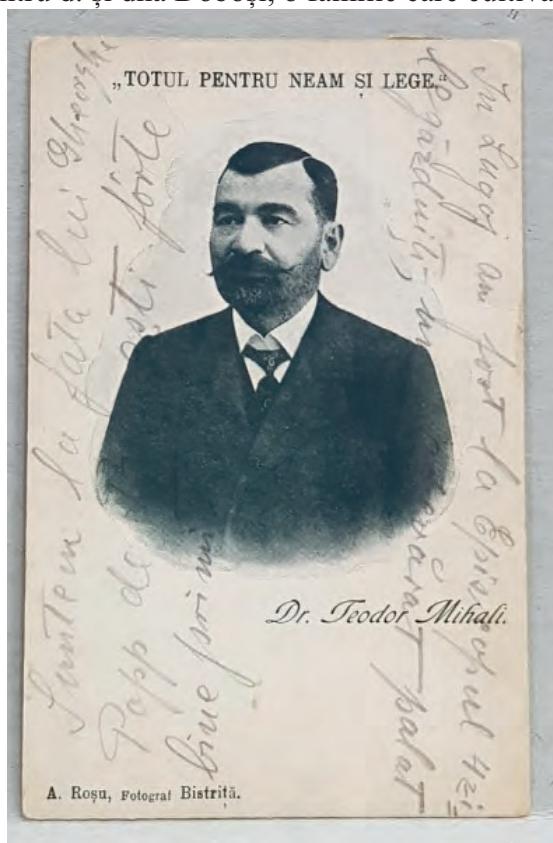
Câteva impresii și despre presă..

E o datorie de pietate să amintim în frunte pe seniorii condeiului, pe Silvestru Moldovan pe Roberto Fava, reprezentanți ai presei și la procesul Memorandului. Le surprind, cum stau împreună cu venerabilul nostru prezident, Dr. Mihali, amintindu-și zilele petrecute împreună mai de mult, „Nu mai suntem tineri!”.

Roberto Fava a venit din Sicilia, din orașelul Parma. Întrebare telegrafic, dacă va fi bine să vie, i s-a răspuns, miercuri, că da. Joi dimineața s-a urcat în tren, și vineri noaptea a fost aici. Vorbește încă binișor românește, ungurește de loc.

„Reichspost” din Viena avea un redactor la debateri care știe ungurește. A doua zi a plecat acasă. Nu putem lipsi mult de acasă – spunea – boala împăratului...avem gata articolele, și datele biografice...

D. Paukerov este trimis din partea „Adevărului” și „Dimineții” din București. Are mult necaz la poștă, nu știe ungurește și domnișoara de la ghișeu scrisorilor expres nu

vrea să-i lipească mărcile, ca la alții... Mi se pare că poșta ne șicanează.

Telefonul meu nu funcționează... al altora fără pricină! Dau depeșă la Arad înainte de prânz, sosește numai noaptea. Cronica celei dintâi zile o dădusem la poștă, expres-recomandat, înainte de orele 5, ca să plece cu trenul de seara, și am fost asigurat că va pleca, când acolo raportul meu original nu a sosit decât altă zi noaptea!!!

Într-un rând cu presa trebuie să-l pomenesc pe d. Dr. Alexandru Rákoczy, avocat din loc, care a făcut mai multe fotografii în sală. Am să le trimit revistelor noastre. Și să nu uit nici pe cei doi stenografi, unul angajat de d. Dr. Pordea, celălalt trimis de „Ujság” din Cluj.

Astăzi, duminică, orașul iar îmbracă haina lui de toate zilele. Oaspeții au plecat, apărătorii s-au răslețit și ei care încotro, pe la preteni sau rudenii. Dominăm terenul noi, presa și d. Dr. Ștefan Pop, rămas aici de veghe. Discursul de apărare al avocatului Dr. Pordea și prorocirile cum va fi sentința, sunt temele care pasionează.

Prezidentul a declarat ieri la încheiere: „Rog pe d-nii apărători să termine luni, ca în aceeași zi seara, să putem publica sentința, căci marți suntem ocupați în altă parte, și nu am putea continua decât miercuri”. Oare prezidentul are sentința gata? I s-au dat instrucții din Budapesta?? Duelul Tisza-Vaida ce influență va avea asupra sentinței? D. Dr. Teodor Mihali e pesimist. Dar în atitudinea prezidentului nu se simte schimbare, e zorit, dar tolerant și prevenitor în cea mai mare măsură, ca înainte. Felul cum făcea interogatoriile – abia 4-5 întrebări către martori, nu insistă asupra amănuntelor importante, nu caută să scoată contradicții – te lasă într-adevăr să bănuiești, că sentința e gata, și că e în favoarea acuzaților. Ne întărește în această credință scoaterea învățătorilor de sub acuză. Un sugubăț observă: „Trebuie să zorească, căci s-ar putea să răposeze monarhul, și atunci nu poate publica sentința în numele Majestății Sale!”.

Termin cu impresiile și relatez despre dezbaterile de ieri, sâmbătă. S-au început la orele 9, cu ascultarea lui Ioan Dunca, școlar de 8 ani. Nu știe nimic din cele adunate în cauză. Ba, spune, părintele Mureșanu ne-a dat în grijă, să luăm haine curate când va veni vicarul. Președintele, la investigație i-a spus că părintele v-a trimis acasă de la școală. Dunca: Dascălul Țirt mi-a dat o pițulă ca să spun așa. Ilaritate și indignare!.

Sigismund Cadar, martorul următor e făcut

atent, că el a spus la investigație că părintele s-ar fi declarat mai bucuros de a-și părăsi parohia, decât să treacă la Hajdudorog.

Cadar: Asta era părerea mea, părintele n-a zis!.

Președintele: Judele de investigație altfel scrie în procesul verbal.

Cadar: Asta era părerea mea, părintele n-a zis!

Președintele: Judele de investigație altfel scrie în procesul verbal.

Cadar: Rău scrie.

Prezidentul nu mai insistă.

Procurorul renunță la martorii – vreo 12 – ce urmează. Între ei pune și pe unul Tompa.

Prezidentul: La Penyigei și Danko nu puteți renunța, fiindcă ei singurii martori la agitație, iar Tompa a murit, e de prisos să renunțați.

Penyigei Alexandru, un funcționar bătrân de la cadastru, Danko Károly, grefier, și Szőke Zsigmond, vicenotar în Moftin, au să dovedească acuza de „agitație” ridicată în contra lui Alexandru Cadar. Era acolo o mulțime mai mare, către care se adresase Cadar, când a zis „că-s mai proști ungurii decât românii, fiindcă aceștia vorbesc două limbi?”.

Penyigei și Danko: Nu știu câți erau.

Președintele: Totuși, cam câți?

Același: Nu știm.

Dr. Lazar, apărător: Erau români, sau maghiari în mulțime?

Același: Valahi.

Dr. Lazar: De ce i-ați cunoscut? Dumneavoastră nu știți românește?

Același: Tac.

E ascultat și țăranul maghiar Petru Szerény, reformat, singurul martor dintre plugarii maghiari din Moftin. (Sunt 25%).

El spune că afară de acuzat n-au mai fost de față alți români, în curtea primăriei. Treceau pe uliță unii și alții, dar se grăbeau către biserică!.

Dr. Boilă, apărător: Dascălul Țirtu unde era? Unde era? Cât de departe?

Szerény: În curte la el peste drum. La vreo 40-50 de pași.

Dr. Boilă: Se poate auzi până la el.

Szerény: Nu. Cadar vorbea așa cum vorbesc eu acum. (Surpriză mare! Dascălul depuse că era de față și el).

Szőke Zsigmond povestea că el a auzit, la scena asta, o mulțime de oameni ascuzându-se pe după garduri, în jurul primăriei... Sărmanul caraghios păzitor al ideii de stat. Halucinașe.

Ortodoxia în istoria și în societatea contemporană (VII) Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu statul totalitar în conformitate cu Legea Generală a cultelor, votată la 4 august 1948

Pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN
Parohia Ortodoxă Română Bercu Nou
Școala Gimnazială „Avram Iancu” Satu-Mare

In ceea ce privește **raporturile interne ale cultelor**, aceste raporturi privesc, fie raporturile lor cu statul, fie raporturile dintre ele.

Cu privire la raporturile cultelor cu statul, noua lege a cultelor prezintă următoarele particularități principale:

1. Interzicerea organizării de partide politice pe bază confesională (art. 16 din Legea Cultelor) [1];
2. Organizarea unitară și trecerea întregului învățământ religios sub jurisdicția spirituală și canonică a cultelor și sub controlul didactic și administrativ al Ministerului Cultelor; aceasta potrivit art. 51 din Legea Cultelor [2];
3. Precizarea dreptului de supraveghere și control al statului asupra organizării și activității cultelor [3];
4. Obligația pentru toate cultele de a-și crea organizații centrale, reprezentative și responsabile în fața statului, dacă nu le au (art. 12) [4];
5. Desființarea clerului militar (art. 58-61) [5];

Prin interzicerea organizării de partide politice pe bază confesională, nu se atinge cu nimic liberul exercițiu al drepturilor politice ale cetățenilor aparținând oricărui cult. Măsura aceasta este îndreptată practic și împotriva Vaticanului, care și-a constituit o doctrină politică papistă și pe baza ei, un stat, ale cărui granițe vrea să le întindă asupra lumii întregi, prin acțiunea politică pe care o desfășoară, „botezând-o creștină”.

În ceea ce privește organizarea unitară și trecerea întregului învățământ religios sub jurisdicția spirituală și canonică a cultelor, în general și a Bisericii, în special, și sub controlul didactic și administrativ al Ministerului Cultelor, aceasta era o măsură în detrimentul Bisericii Ortodoxe Române, deoarece studenții Facultăților de Teologie au pierdut contactul cu studenții celorlalte facultăți de stat, dar mai grav, studenții laici au pierdut contactul cu Biserica, urmând ca de aici înainte studenții laici, în loc să audă câte ceva despre Hristos și învățătura Lui, erau îndoctrinați cu „dogmele” marxiste ale „materialismului dialectic și istoric”, învățând, nu să apere învățătura creștină, ci mai degrabă să nege existența lui Dumnezeu. Prin această măsură, în baza art. 27 din Constituție, care prevedea „Dreptul fiecărui cult de a-și organiza singur învățământul său religios”, Facultățile de Teologie au ieșit de sub jurisdicția Ministerului Învățământului și au primit denumirea de Institute Teologice de Grad Universitar, iar conform art. 44-52 din Legea Cultelor, acest învățământ a trecut și sub controlul Departamentului Cultelor. Cu această ocazie, au fost desființate următoarele Facultăți de Teologie:

- Facultatea de Teologie a Universității din Iași;
- Academia Teologică Ortodoxă Română Cluj-Napoca, al cărei ultim rector a fost părintele mărturisitor prof. dr. Liviu Galaction Munteanu [6];

Note

[1] Pr. Prof. Dr. Liviu Stan – **Legea Cultelor**, București 1950, pg. 18;

[2] Ibidem, pg. 20;

[3] Ibidem, pg. 22;

[4] Ibidem, pg. 22-23;

[5] Ibidem, pg. 23;

[6] Părintele Liviu Galaction Munteanu este un dascăl clujean care L-a mărturisit pe Hristos în temnițele comuniste. S-a remarcat prin cuvântările sale, prin ținuta sa morală și prin contribuțiile sale academice. S-a născut la data de 16 mai 1898 în localitatea Cristian, într-o familie de învățători. Primele studii le face în satul natal. În anul 1917 a absolvit liceul „Andrei Șaguna” din Brașov. În anul 1920 este absolvent al Institutului Teologic-Pedagogic din Sibiu. Pe parcursul anilor de studiu a avut rezultate foarte bune. În perioada 1920-1923 se înscrie la cursurile de doctorat la Facultatea de Teologie din Cernăuți. În paralel, s-a înscris la Facultatea de Filosofie. După obținerea diplomei de doctorat a fost profesor de Religie la mai multe școli din Sibiu. În anul 1925, episcopul Nicolae Ivan a remarcat calitățile lui Liviu Galaction Munteanu așa că l-a hirotonit preot și l-a numit profesor de Noul Testament și duhovnic la Academia Teologică din Cluj. Ulterior a devenit aici decan (1937-1943) și rector (1946-1952). În timpul ocupației horticiste a rămas în Cluj. Astfel, împreună cu episcopul Nicolae Colan și ceilalți români, au constituit un nucleu de rezistență românească împotriva unui val de remaghiarizare forțată, spontană și brutală. Nici după 1948, când Clujul era din nou în stăpânirea românilor, Liviu Galaction Munteanu nu era agreat de autorități. Organele de Securitate îl urmăreau permanent. Le dispăcea felul în care le preda studenților. Părintele încerca să-i instruiască pe studenți cum pot face pastorație într-o lume în care Statul încerca progresiv să scoată elementul religios din rândul populației. Studenții trebuia să învețe cum să facă față greutăților impuse de noul regim. În anul 1952 a fost arestat și Securitatea a pus presiuni asupra lui să renunțe la catedră. În cele din urmă, Institutul Teologic Ortodox din Cluj a fost închis în mod abuziv, motiv pentru care el fost mutat preot la Parohia Bistrița II (1952-1958). Aici a desfășurat programe de catehizare. În 1958 a fost numit vicar administrativ al Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului. În același an, episcopul Teofil Herineanu îl solicită pe preotul Liviu Galaction Munteanu să redacteze un program de catehizare în zile de sărbătoare și duminică. A reușit să întocmească programul, pentru că a obținut aprobarea Permanenței eparhiale în anul 1959. Securitatea a aflat în scurt timp despre această acțiune și l-a arestat. A fost pus sub interogatoriu. Episcopul Teofil Herineanu a încercat să intervină, dar nu a reușit să-l scape din mâinile Securității. Părintele Liviu Galaction Munteanu a fost condamnat la 8 ani de închisoare pe motiv de uneltire contra ordinii sociale. A fost închis la penitenciarul din Aiud și supus unui tratament nemilos. I se refuzau tratamente medicale sau era tratat cu întârziere, era bătut de autorități, nu avea voie nici măcar să primească pachete sau să-și vadă familia. Se stinge din viață după doi ani de temniță grea, la 8 martie 1961, la vârsta de 63 de ani. Lia Munteanu Drăgănescu, fiica sa, își amintește de tatăl ei, Pr. Liviu Galaction Munteanu, astfel: „Personalitatea tatii o percepeam tot mai clar, îl prețuiam tot mai mult. Viața sa era de o rigoare extraordinară, bine drămuțată între familie, catedră și hobby-ul său, devenit atunci necesitate, grădinaritul și pomicultura. Studia, scria mult, își pregătea cu temei cursurile, lucrările, predicile, conferințele și știu că în acei ani lucra intens împreună cu câteva colective de profesori de la Institut la un „Lexicon Teologic” de anvergură și la capitole ale unui manual pentru Institutele de învățământ teologic universitar din țară, manual editat ulterior în București (1954 și ed. a II-a în 1972)”. Părintele Liviu Galaction Munteanu este un mărturisitor al lui Hristos și vrednic slujitor al Domnului. Indiferent de vitregii, a rămas alături de păstoriții săi pentru a aduce lumină în lume. Ca profesor, era dedicat să-i învețe cum să facă față cerințelor noului regim, ca preot impresiona prin predicile sale, ca tată era alături de familia sa, iar în relația cu Dumnezeu, putem spune că a fost un campion, pentru că L-a mărturisit pe Hristos indiferent de necazurile ce s-au abătut asupra sa. [Pr. Liviu Galaction Munteanu – dedicat mărturisitor al lui Hristos, de Laurențiu Lucaci, Martie 8 2022 – Personalitatea zilei – radiorenașterea.ro]

Ioan Pop-Suduranul, 150 de ani de la trecerea la veșnicie

Dr. Viorel CÂMPEAN

 figură ilustră a pășilor tășnădene din epoca modernă a fost cel care avea să ajungă protopop, iar după aceea canonic la Gherla, părintele Ioan Pop-Suduranul, o personalitate revendicată, pe bună dreptate, atât de Sălaj cât și de Sătmar, incluzând și Tășnadul, o zonă de interferență^[1]. Este unul dintre puținii români născuți pe meleagurile noastre care a ajuns să predea la școlile Blajului. Îl considerăm un demn urmaș al episcopului de vie amintire, Grigore Maior, născut în aceleași împrejurimi, la Sărăuad.

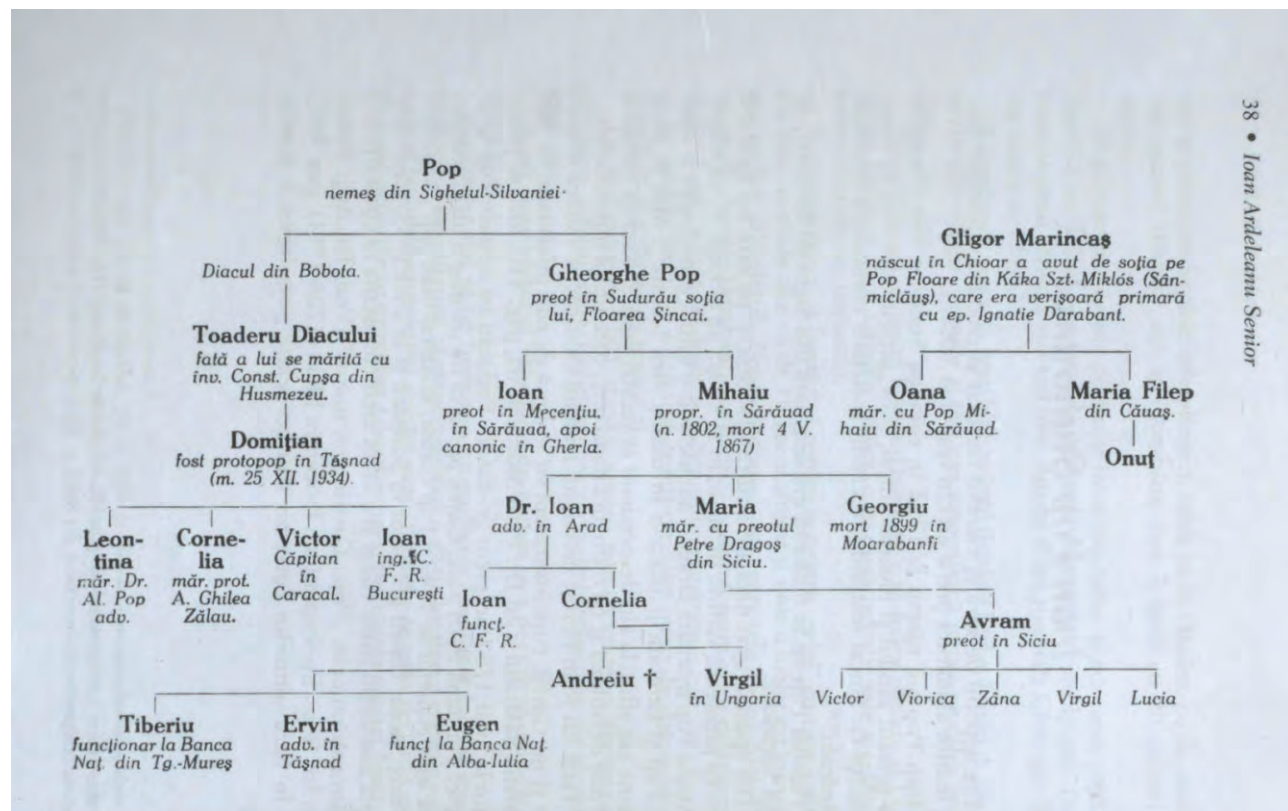
Ioan Pop-Suduranul s-a născut la Sudurău, în 1792, părinți fiindu-i preotul greco-catolic local George Pop și Floarea Șincai, sora marelui cronicar și cărturar Gheorghe Șincai. După tată se trage dintr-o veche familie nobiliară românească originară din Sighetu Silvaniei (lângă Sărmășag, jud. Sălaj), documentele vorbind despre un anume „nemeș”, Pop^[2].

Școala primară și primele clase secundare le-a urmat la Carei, unde a căpătat și numele

„Suduranul” spre a fi deosebit de alți colegi cu același nume, atât de întâlnit la românii sălăjeni și sătmareni, Pop. Ultimele clase secundare, precum și teologia, le-a absolvit la Blaj, în 1815, când a și fost hirotonit ca preot celib. Unele surse vorbesc despre trecerea lui la începutul liceului prin Satu Mare și absolvirea la Oradea^[3].

Vreme de trei ani a fost profesor la Liceul din Blaj, predând la clasele gramaticale. Se pare că în 1813-1814 a funcționat ca profesor de gramatică, iar din 1814 până în 1816 a fost profesor de sintaxă; într-o lucrare dedicată dascălilor Blajului, numele său apare sub forma, greșită, „Sadovai”, și cu o slujire în localitatea natală, „Tășnad-Sarvad”, deși se născuse la Sudurău^[4].

În 1815 a fost hirotonit ca preot celib și numit în parohia Mecențiu (sat aflat în comuna Căuaș, județul Satu Mare, din anul 1957 poartă numele poetului maghiar născut în această localitate, Ady Endre) unde a slujit până în 1834.

În intervalul 1833-1834 a asigurat interimatul și în parohia Satu Mic. În parohia Mecențiu trăiau, la 1835, 553 de credincioși greco-catolici^[5]. Îi va urma într-o slujire un preot cărturar cu merite deosebite, Constantin Alpini^[6].

Din aprilie 1834 trece în parohia Sărăuad, fiind numit din 1847^[7], după repausarea fostului protopop Ioan Petrișor, și protopop al districtului omonim. În acest an, entuziasmat de apariția foii lui Timotei Cipariu, „Organul Luminării”, cere cu insistență un abonament^[8]. În 1842 parohia Sărăuad număra 712 credincioși greco-catolici, 12 dintre aceștia aparținând pusti Sânmiclăuș^[9].

Protopopiatul, deși s-a numit Sărăuad, a avut titularul și în alte parohii, cum a fost, spre exemplu pe la 1835, arhidiaconul Ioan Petrișor, paroh la Silvaș. Așa cum deja am precizat, după repausarea acestuia, în 1847, funcția de protopop i-a fost încredințată parohului din Sărăuad, Ioan Pop-Suduranul, care s-a achitat de ea până la plecarea în Gherla, în calitate de canonic prebendat al tinerei episcopii înființate. Prima semnătură în calitate de protopop o aflăm în noiembrie 1847^[10], însă se pare că a fost instalat oficial la 30 iunie 1847 în Sărăuad, când au fost prezenți toți preoții, dascălii, diecii și curatorii din întreg tractul bisericesc^[11].

Evenimentele sângeroase din 1848-1849 au fost resimțite, desigur, și la Sărăuad. Împreună cu protopopul Dumitru Coroianu din Craidorolț, l-a însoțit în mai 1848 pe vicarul Alexandru Șterca Șuluțiu la Adunarea de la Blaj. Prin circularele sale au fost popularizate hotărârile adoptate la această mare adunare națională. Astfel, în 28 iunie 1848, protopopul și totodată parohul de Sărăuad, Ioan Pop-Suduranul, aduce la cunoștință clerului

din subordinea sa Decretul Imperial din 12/24 iunie 1848 privitor la români și îndeamnă poporul la liniște, asigurându-l că și celelalte deziderate susținute de românii transilvăneni la Blaj urmau să fie puse în aplicare^[12]. Protopopul Ioan Pop-Suduranul îi înștiința pe preoții de sub jurisdicția lui, în 14 august 1848, despre regulamentul de desfășurare a adunărilor populare^[13]. Cuprins de entuziasmul iscat de „primăvara popoarelor”, Ioan Pop-Suduranul a fost apoi prezent și la adunarea din septembrie 1848 de la Blaj.

S-a îngrijit de-a lungul vieții de ajutorarea rudeniilor sale. Și-a ajutat mult fratele, Mihai, născut în 1802; i-a crescut pe copiii acestuia: Ioan (ajuns avocat în Arad), Maria (căsătorită cu preotul Petru Dragoș din Siciu) și Gheorghe (mort în 1899 la Moara Banfi – azi Valea Morii, cartier al orașului Tășnad). A adus din Sudurău la Sărăuad familia fratelui, care avea să strângă o frumoasă avere, ajungând în rândul gospodariilor de frunte. Mihai se căsătorise, încă în perioada când fratele său era paroh la Mecențiu, cu Oana, fiica verișoarei primare a episcopului Ignatie Darabant. Mihai Pop avea să repauseze în 5 aprilie 1867, din cauza „tifusului”, la Sărăuad. Era în vârstă de 62 de ani. În document se preciza că trăia fiul său, care era „conțopist” la Locotenența din Buda^[14], dar știm că și fiica sa era în viață.

De altfel, Maria Dragoș a fost căutată de către Ioan Ardeleanu-Senior în al 99-lea an al vieții ei la Siciu, unde văduvea de mai multă vreme. Interesant este că unul dintre fiii lor, Avram (1833-1870), ajuns și el preot greco-catolic, a slujit câțiva ani în Sudurăul de origine a familiei^[15].

Fiul Ioan, absolvent de drept la Pesta, fusese coleg cu Ioan Maniu. Acești tineri absolvenți au fost invitați de către George Pop de Băsești să se întoarcă acasă, în Sălaj, garantându-le posturi dregătorești. Dr. Ioan Pop a primit propunerea, ocupând funcția de notar public la Șimleu, apoi, după căsătoria cu Melania, fiica lui Ioan Vanc de Teiuș, a fost avocat în Arad^[16]. Probabil că, la moartea tatălui său, se găsea în Buda.

Ioan Pop-Suduranul a fost foarte apreciat și de clerul romano-catolic din împrejurimile Tășnadului. Se spune că fiind bolnav parohul romano-catolic din Tășnad, l-a rugat pe Ioan Pop-

Suduranul să îl primească pe episcopul său de la Oradea. Parohul de Sărăuad l-a primit pe ierarh cu o cuvântare strălucită, stârnindu-i acestuia admirația și promisiunea unei intervenții a sa pentru înaintarea lui Ioan Pop-Suduranul într-o treaptă superioară.

După înființarea Episcopiei greco-catolice de Gherla, a fost numit canonic (între primii cinci ai acestei eparhii), apoi arhidiacon al Solnocului de Mijloc, care cuprindea 7 districte protopopiale. Preot jubilar, mai deținea și funcțiile de examinator prosinodal, penitențial diecezan, consilier referent la Tribunalul Matrimonial.

A părăsit parohia Sărăuad în aprilie 1857,

el fiind din 1851 protopop, membru al capitolului fiind încă din 1837^[17]. În 1862 era abonat la „Foaie pentru minte, inimă și literatură”. În 1869 îl găsim printre sprijinatorii tofălenilor, alungați de la casele lor de către baronul Ápor^[18].

A trecut la cele veșnice în 12 iunie 1872. Din cei 80 de ani trăiți, 57 i-a dedicat slujirii altarului. A fost înmormântat în cimitirul parohial din Gherla, în fruntea soborului de preoți fiind canonicul Ioan Anderco Homorodanul. În urma sa a rămas o avere estimată la 400-500 fl.^[19]

La 150 de ani de la trecerea la veșnicie, considerăm că rememorarea vieții și activității sale era necesară.

Note

¹ Ioan Ardeleanu-Senior, *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Zalău, 1938, pp. 31-36, Claudiu Porumbăcean, Bujor Dulgău, *Oameni din Sătmar*, Satu Mare, 2000, pp. 167-168; Anca Deaconu, Diana Kinces, *Oameni ai Tășnadului = Tasnádi személyiségek. Catalog de expoziție-Kiállítási katalógus*, Satu Mare, 2012, pp. 19-20.

² Vezi arborele familiei Pop, reprodus din lucrarea citată mai sus a lui Ioan Ardeleanu-Senior.

³ Victor Bojor, *Canonicii Diecezei greco-catolice de Gherla (1857-1937)*, Cluj, 1937, p. 108.

⁴ Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754-1948*, București, 1994, pp. 57-58.

⁵ *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Dioeceseos Fogaransiensis in Transilvania Pro Anno a Christo nato MDCCCXXXV Ab Unione Cum Ecclesia Romana CXXXVIII*, Blas, 1835, p. 198.

⁶ Viorel Câmpean, Marta Cordea, *Prima tipăritură cu litere latine în limba română din județul Satu Mare*, „Bibliotheca septentrionalis”, Baia Mare, an XIX, nr. 2 (37), 2011, pp. 57-64.

⁷ Ciprian-Doru Rigman, *Formația intelectuală a protopopilor greco-catolici din episcopia Gherla la mijlocul secolului al XIX-lea*, „Crisia”, Oradea, XLII, 2012, p. 52.

⁸ Ioan Ciocian, *Biserica și societatea românească din Transilvania. Vicariatul Silvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Arad, 2000, p. 56.

⁹ *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Dioeceseos Fogaransiensis in Transilvania Pro Anno a Christo nato MDCCCXLII Ab Unione Cum Ecclesia Romana CXLV*, Blas, 1842, p. 221.

¹⁰ Biroul Județean Satu Mare al Arhivelor Naționale (în continuare B.J.S.M.A.N.), *Colecția Registre de stare civilă și parohiale*, Reg. 1376 f. 69 v.

¹¹ Ioan Ardeleanu-Senior, *op. cit.*, p. 35.

¹² *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea Statului național unitar român. Documente 1848 – 1918*, București, 1989, pp. 71-73.

¹³ *Ibidem*, pp. 74-75.

¹⁴ B.J.S.M.A.N., *Colecția Registre de stare civilă și parohiale*, Reg. 1386, f. 52.

¹⁵ Viorel Câmpean, *Preoți din Sătmar*, ms.

¹⁶ Ioan Ardeleanu-Senior, *op. cit.*, pp. 33-34.

¹⁷ Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *op. cit.*, p. 58.

¹⁸ „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, an XXXII, nr. 83, 23 oct./10 nov. 1869, p. 1.

¹⁹ Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, fond Episcopia Greco Catolică Gherla, *Protocolul preoților repausați ai Diecezei Gherla/1856-1948*, ff. 38 r.-39 v.

Profesorul Paul Janitzky

Prof. dr. Ovidiu T. POP

Din Fișa de evidență, aflăm că profesorul Paul Janitzky este născut la 16 iunie 1929 la Satu Mare. Tatăl se numea Paul, iar mama Ana. Locuiau în Satu Mare, pe strada Ady Endre, la numărul 10. Profesorul Janitzky a absolvit Facultatea de matematică și fizică din Timișoara, cu diploma numărul 238. Are gradul de sublocotenent, contingentul 1929, Comisariatul militar Satu Mare¹. Tatăl, inginerul Paul Janitzky, în perioada 16 martie 1926-august 1951, a lucrat la Uzina Electrică din Satu Mare², o perioadă fiind și directorul acesteia³.

Între anii 1960-1988, la Liceul Mihai Eminescu, actualul Colegiu Național Mihai Eminescu din Satu Mare, a predat fizică. Profesorul Paul Janitzky s-a remarcat ca un dascăl bine pregătit, apropiat de elevi și cu simț al umorului.

Profesorul Paul Janitzky, în curtea Colegiului Național Mihai Eminescu, la festivitatea de absolvire a ultimei lui clase la care a fost diriginte

Era foarte cunoscut ca un mare colecționar de creioane. Imaginile de mai jos sunt de la o expoziție de creioane organizată de el, în anul 1982, în actuala sală P06 de la parterul Colegiului Național Mihai Eminescu Satu Mare.

1982, Expoziția Creionul, instrument util al științei și culturii, a profesorului de fizică Janitzky Paul (în ușa de la intrare)

De la stânga spre dreapta: prim secretar al comitetului județean Satu Mare al PCR Ioan Foriș, directorul Liceului Mihai Eminescu prof. Ioan Beltechi, prof. Ludovic Biga și prof. Paul Janitzky

De asemenea, profesorul Janitzky era un foarte bun artist fotograf. A lăsat colegiului sute de fotografii care au immortalizat momente deosebite din istoria prestigioasei instituții de învățământ sătmărene.

Prin anii '70, profesorul Janitzky a realizat mai multe filme pe 16 mm. Aceste filme conțineau aspecte ale vieții de elev la Liceul Mihai Eminescu Satu Mare. La fiecare ediție a concursului „Dialog pe aceeași scenă”, concurs între clasele din același an, erau proiectate filmulețe realizate de el, iar concurenții trebuiau să descopere cât mai multe greșeli făcute de unii elevi ai liceului. Aceste filmulețe erau „deliciul” concursului. Niciodată nu am aflat unde se ascundea profesorul Janitzky ca să filmeze. Din păcate, fotografiile și filmele s-au... distrus. Cei care nu au grijă de documentele care conțin momente din istoria colegiului, nu se pot numi... eminescieni.

În prima monografie a colegiului nostru, autorul ei, profesorul de istorie Emil Tacu, scrie: „Profesorul de fizică, Janitzky Paul conduce

cercul foto cu o activitate foarte bogată, dînsul avînd cea mai veche și mai complexă colecție de fotografii asupra orașului Satu Mare și a tuturor activităților și manifestărilor liceului.”⁴⁹

O activitate puțin cunoscută a profesorului Janitzky este cea de realizator de vederi. Cele două cărți poștale, aflate în colecția mea, sunt tipărite la Editura Meridiane. Sunt două vederi deosebit de frumoase, care surprind imagini nocturne din centrul municipiului Satu Mare, aproximativ din anii '65.

Concursul liceului „Dialog pe aceeași scenă”, 1975

Portret al lui Paul Janitzky realizat de artistul Sándor Muhi

Bibliografie

Surse inedite

Fișa de evidență a profesorului Paul Janitzky, Arhiva Colegiului Național Mihai Eminescu din Satu Mare.

Surse editate

Documente

Tacu, Emil D., *Monografia Liceului „Mihai Eminescu” din Satu-Mare 50 de ani de activitate 1919-1969*, se găsește în Muzeul eminescienilor sătmăreni, sala S09 a Colegiului Național Mihai Eminescu Satu Mare.

Volume

Erdei, Péter, *A fost odată... Uzina Electrică*, Editura Profundis, Satu Mare, 2017.

Pop, Ovidiu T. și Pop, A., *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie, Colecția Centenarium*, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017.

Note

Fișa de evidență a profesorului Paul Janitzky, Arhiva Colegiului Național Mihai Eminescu din Satu Mare.

Erdei, Péter, *A fost odată... Uzina Electrică*, Editura Profundis, Satu Mare, 2017, p.103.

Ibidem, p. 147.

Emil D. Tacu, *Monografia Liceului „Mihai Eminescu” din Satu-Mare 50 de ani de activitate 1919-1969*, p. 35.

SATU MARE. Piața Libertății
Foto: P. Janitzky

SATU MARE. Hotel „Dacia”
Foto: P. Janitzky

Sânzienele – legendă, tradiție, ritual, superstiții...

Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU

Se zice că Sânzienele sunt niște fete foarte frumoase care trăiesc prin păduri sau pe câmpii. Ele se prind în horă și „dau puteri” deosebite florilor și buruienilor, acestea devenind plante de leac, bune la toate bolile. În popor se crede că în noaptea Sânzienelor zânele zboară prin aer sau umblă pe pământ. Ele cântă și împart rod holdelor, femeilor căsătorite, înmulțesc păsările și animalele, tămăduiesc bolnavii, apără semănăturile de grindină.

Legenda Sânzienelor

În calendarul străvechi, luna iunie activează tinere divinități feminine ambivalente, seducătoare, zburdalnice, frumoase, dar și răzbunătoare cu cei care le privesc sau le descoperă locurile. Poartă numele de Rusalii, Iele, Sânziene și sunt asemenea Nimfelor, Naiadelor, Elfelor, Fee-lor și Dryadelor. Dansează în horă, iar locul pe care joacă rămâne pârjolit. Cine le calcă locul, înnebunește, cine le aude cântecul, rămâne mut, iar cine bea apă din izvoarele lor primește pedepse cumplite. Boala pricinuită de iele e nepământească, misterioasă și se poate vindeca doar prin descântece și vrăji.

Creștinii români sărbătorește Sânzienele în fiecare an pe 24 iunie. În popor se credea că noaptea care precedă ziua de Sânziene este una magică, în care toate minunile sunt posibile. Tot în această noapte, atât forțele binelui, cât și cele ale răului, ating apogeul.

Numele de Sânziene provine de la zeița romană Santa Diana, patroana vânătorilor și a pădurilor. Totuși, Sânzienele sunt cunoscute și sub alte nume precum: Frumoasele, Zânele sau Drăgaicele. Semnificația acestei sărbători este una a iubirii și a fertilității.

Conform credinței populare, în noaptea de 23 spre 24 iunie cerurile se deschid, iar Sânzienele încep să danseze. Această sărbătoare este una a Soarelui, a dragostei, dar și a poftei de viață.

Dacă ar fi să ne luăm după legende, acestea spun că Sânzienele sunt niște ființe foarte frumoase, care trăiesc pe câmpii sau în păduri. Acestea se prind în horă și conferă florilor sau buruienilor întrebunătăți deosebite. Plantele devin leac care îi ajută pe oameni să amelioreze sau să vindece toate bolile. Mai mult, în noaptea aceasta, zânele zboară prin aer sau umblă pe pământ, cântă și împart rod holdelor, umplu de fecunditate femeile căsătorite și contribuie la înmulțirea animalelor și a păsărilor. Dacă toate acestea nu sunt de ajuns, Sânzienele tămăduiesc bolnavii și apără semănăturile de grindină.

Sălașul Ielelor poate fi în văzduh, pe mal de apă, în peșterile munților sau în scorburile copacilor. Apar uneori întrupate în tinere fete cu veșminte albe și cununi din flori. Alteori apar ca niște năluci, făpturi iluzorii ce vrăjesc oamenii prin cântecele și dansurile lor. Ielele nu au viață individuală. Umblă întotdeauna în ceată, câte 3, 5, 7, 9 sau 12, sporind pericolul unei posibile întâlniri.

Țăranii nu le spun niciodată pe nume de teamă că prin cuvânt le-ar putea invoca. Le spun Dânsule, Iele (ele), iar atunci când doresc să le intre în grații le alintă: Reginele Holdelor, Doamnele Călușarilor, Mireasele, Împărătesele, Măiestrele, Frumoasele, Zânele, Domnițele... Numele lor sunt secrete și se povestește că doar vrăjitoarele le cunosc.

Totuși, etnologii „au identificat” patru dintre ele (consemnate și de Romulus Vulcănescu): Doina, Hora, Avrămeasa și Creștineasa. „Doina este o zeiță melancolică, ce locuiește mai mult printre munți și văi și are darul să înmoaie pietrele și să miște copacii din loc cu vocea ei dulce. Concepută eminamente ca zână a cântecului liric, (...) Doina îndeplinește o funcțiune cathartică. Cea de-a doua șoimănă, „Hora”, este o zână a dansului magico-mitic al Soarelui. Ea exprimă sentimentul profund de adorare a sfântului Soare (...) „Avrămeasa” și „Creștineasa”, deși considerate a fi două „eroine

cerești de lumină”, sunt de fapt două zâne cu trăsături magico-mitice și însușiri magico-medice. Sunt totodată înfățișate ca zâne ale descântecului cântat și ale sacrificiului”.

Mircea Eliade este de părere că Sânzienele continuă un cult roman închinat zeiței Diana (Sanctae Dianae), venerată și pe teritoriul Daciei. Despre ele se povestește că intensifică parfumul florilor, măresc puterea tămăduitoare a plantelor de leac, apără copiii de boli, cresc bobul grâului, sporesc rodul pământului, alungă grindina, înmulțesc păsările cerului, aduc femeilor prunci frumoși, iar fetelor mari ursitul.

Sărbătoarea Sânzienelor, adânc înfiptă în tradiția românească

Nu se lucrează! Tradiția cere ca nimeni să nu lucreze pentru că în această zi este cap de vară, iar Soarele joacă pe cer sau stă în loc la amiază. Conform credinței populare, în noaptea de Sânziene, Sânzienele ies și joacă dansul ielelor în locuri ferite de ochii lumii, ascunse sau retrase. Dansul acesta nu poate fi observat de nimeni fiindcă cel sau cea care va îndrăzni să-l privească se va îmbolnăvi și nu se va mai putea vindeca.

Sânzienele reprezintă și un prilej de întâlnire a tinerilor ce doresc să-și unească destinele, o sărbătoare a iubirii, cinstită cum se cuvine, cu cântec și joc. În ajunul Sânzienelor, fetele și băieții care urmează a se căsători se adună spre seară în sat. E veselie, voie bună și toată lumea e cu sufletul deschis. Flăcării aprind ruguri. Fetele mari culeg de pe câmp flori de sânziene și împletesc cununi. Apoi aruncă peste case coronițele. Dacă se lovesc sau se agăță de horn, vestesc o cununie apropiată.

Dacă oamenii nu le sărbătoresc cum se cuvine, ele se supără, devenind surate bune cu înrăite Iele sau Rusalii. Sânzienele se răzbună pe femeile care nu țin sărbătoarea de pe 24 iunie, pocindu-le la gură. Nici bărbații nu scapă ușor. Pe cei care au jurat strâmb vreodată sau au făcut alt rău îi așteaptă pedepse îngrozitoare, despre Sânziene știindu-se că sunt mari iubitoare de dreptate.

În zorii zilei, flăcării se adună în cete și străbat satele, cu flori de sânziene la pălării. Se alege „Drăgaica”. Este propusă una dintr-un grup de șapte fete. Ea trebuie să fie cea mai frumoasă, cea mai cuminte și cea mai bună dintre fetele satului. Va fi împodobită cu spice de grâu. Celelalte tinere se îmbracă în alb. Astfel format, alaiul Drăgaicei pornește prin sat și pe ogoare. La răscruci, fetele fac o horă și cântă voioase.

Adesea, „Drăgaicele” sunt confundate cu „Sânzienele.” După unii specialiști, sărbătoarea Sânzienelor își are originea într-un cult geto-dacic străvechi al Soarelui. Aceste personaje au fost adesea reprezentate de traci înlănțuite într-o horă care se învârtete amețitor.

Ceremonialul cuprinde apoi întreg satul. Gospodarii primesc câte un spic de grâu pe care îl așază pe grindă, în șură. Ei speră ca până la acea înălțime să li se adune grânele. Bătrânii vorbesc că în noaptea de Sânziene ielele se adună și dansează în pădure. Cine le vede rămâne mut pentru totdeauna sau se paralizază. Tot ei cred că cine nu respectă Drăgaica poate avea parte de multe nenorociri: cel care spală, coase sau mătură în acea zi poate muri fulgerat.

În popor se spune că fetele care vor să se mărite repede trebuie să se spele cu rouă, însă pentru ca acest scăldat ritual să aibă efectul scontat se respectă anumite condiții: în zori, din locuri necălcate, babele strâng roua Sânzienelor într-o cârpă albă, de pânză nouă, apoi o storc într-o oală nouă. În drum spre casă, ele nu vorbesc deloc și mai ales nu trebuie să întâlnească pe nimeni. Dacă toate acestea sunt împlinite, cine se spală cu roua respectivă va fi sănătos și dragăstos peste an. Femeile măritate pot face și ele acest ritual, ca să fie iubite tot anul de soț și să aibă copii frumoși și sănătoși.

Ziua și noaptea de Sânziene

Ziua de Sânziene/ Drăgaică coincide cu o sărbătoare mare în calendarul creștin ortodox și anume ziua nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, care în calendarul creștin ortodox are dedicate șase sărbători: zămisirea lui (23 septembrie), nașterea (24 iunie), soborul lui (7 ianuarie), tăierea capului (29 august), prima și a doua aflare a capului lui (24 februarie) și a treia aflare a capului său (25 mai).

Ziua de Sânziene este considerată sfântă. În ziua de Sânziene se joacă Drăgaica, dans ritual

asemănător Călușului. De data aceasta, ceata este formată exclusiv din fete, câteva îmbrăcate în haine bărbătești, numite Drăgaici, Drăghicuțe sau Drăgane. La fel ca în cazul călușarilor, și alaiul Drăgaicelor este însoțit de un muzicant, iar una dintre fete poartă un steag împodobit cu baticuri colorate, spice de grâu, usturoi, pelin, flori de sânziene și alte plante magice. Acest cortegiu ceremonial străbate ulițele satului formând un brâu simbolic, protector și fertilizator, ce cuprinde întreaga comunitate. În unele sate fetele aveau și coase, vestind că e vremea cositului, că plantele și-au încheiat drumul. Au fost sămânță, au germinat, au crescut, s-au înmulțit, iar acum urmează să moară. În alte locuri, cea mai frumoasă fată se alege Drăgaică, se împodobește cu spice de grâu și cu flori de sânziene ca o mireasă, după care, însoțită de alaiul său, cutreieră holdele, câmpurile și satele într-un extraordinar parcurs ritualic, aducător de belșug și fertilitate, reminiscență a unui străvechi cult agrar. În ziua de Sânziene se colindă, se fac farmece, se ghicește, se află ursitul, se fac prorociri asupra vremii și rodului, se descântă: „Sânziană, floare-aleasă,/ Fă-mă în curând mireasă...”

În ziua de Sânziene se „înstruțează Boul”, adică se împodobește cu flori și se plimbă prin sat, obicei ceremonial cu o puternică simbolistică nupțială, atestat îndeosebi în nordul Transilvaniei și dedicat unei divinități taurine, fertilizatoare, ce poate fi identificată cu Mitra sau Dionysos. În ziua de Sânziene amuțește cucul, orologiul calendaristic al românilor, pasăre oraculară care-și începe cântecul la echinocliul de primăvară, de Blagoveștenie, pentru a-l sfârși acum, la solstițiul de vară.

În ziua de Sânziene vara începe „să se întoarcă spre iarnă”, florile câmpului își pierd treptat mirosul și puterea tămăduitoare, în păduri apar licuricii, pe cer răsare Cloșca cu Pui...

Se spune că în noaptea de Sânziene (23 spre 24 iunie) se deschid porțile cerului și lumea de dincolo vine în contact cu lumea pământeană. Se întorc strămoșii acasă, Moșii de Sânziene. Cu acest prilej, în foarte multe zone, se fac pomeni pentru morți, de „moșii de Sânziene”.

Spre deosebire de Rusalii, care sunt reprezentări fantastice aducătoare de rele, Sânzienele sunt zâne bune, dar ele pot deveni și forțe dăunătoare, lovindu-i pe cei păcătoși cu „lanțul Sânzienelor”. Pot stârni din senin și vijelii, pot aduce grindină, lăsând câmpul fără de

rod și florile fără de leac. În ajunul sau în ziua de Sânziene se întâlnesc practici și obiceiuri de divinație, de aflare a ursitei și a norocului în gospodărie.

În noaptea de Sânziene, feriga (plantă despre care se știe că nu înflorește niciodată) face o floare albă, strălucitoare ca o stea. Se păstrează pentru descânțece și leacuri. Se povestește că cine o vede capătă puterea de a citi gândurile oamenilor și de a afla comorile ascunse. În noaptea de Sânziene înflorește și „iarba-fiarelor”, care va lumina în întuneric ca aurul, iar la răsărit va picura sânge, lăsând urme roșiatice pe pământ. I se mai spune „iarba-tâlharilor”, pentru că hoții și haiducii pot deschide orice încuietore cu ea. Oamenii care au văzut-o înflorită spun că are un cap ca de om pe care poartă o coroană, că în loc de frunze are un fel de aripioare, că nu are rădăcină și-și tot schimbă locul dintr-o poiană într-alta. În restul anului, „iarba-tâlharilor” arată ca o plantă obișnuită, din care pricină nu poate fi descoperită decât întâmplător, atunci când rupe fierul coasei sau al plugului, ori când face să-i sară potcoava calului. În noaptea de Sânziene, și numai atunci, se culege nebunarița, cea mai veche plantă folosită în ritualurile magice, una dintre componentele alifiei cu care se ungeau vrăjitoarele pentru a putea zbura.

În noaptea de Sânziene animalele grăiesc cu glas de om și, dacă le ascuți, poți afla de la ele toate tainele lumii. Înfloresc sânzienele, plante oracol, plante magice, plante tămăduitoare, ipostaze vegetale ale zânelor cu același nume... Dacă dormi cu ele sub pernă îți arată ursitul. Dacă le prinzi în păr ori le pui în sân ești drăgăstoasă tot anul, dacă te scalzi în roua lor, ești frumoasă și dragă cui vrei tu, dacă îți înfășori talia cu ele, te apără de dureri. Noaptea, feciorii umblă cu făclii aprinse, le rotesc după cum merge soarele pe cer, înconjoară cu ele curțile și grădinile într-un ritual solar de purificare și fertilizare, după care le împântă în mijlocul holdelor și al livezilor, păzindu-le până se sting.

În noaptea de Sânziene fetele fac coronițe din florile galbene ca soarele și dalbe ca luna, pe care în zorii zilei le aruncă pe casă. Dacă una dintre ele cade de pe acoperiș, e semn rău pentru cel căruia i-a fost împletită. În unele părți, cununile se aruncă pe casă de fiecare membru al familiei în parte, pentru a vedea ce noroc are până la Sânzienele anului ce vine. Cununile bărbaților sunt împletite în formă de cruce, iar cele ale fetelor, în formă de cerc. În alte părți, coronițele

se aruncă în ocolul animalelor și, dacă se anină de o vită tânără, se spune că și ursitul va fi tânăr. Cununile de sânziene se păstrează la grindă peste an, cu credința că sunt bune de belșug, de noroc, de zburător, de vrăji, de dragoste, de întors inima: „Eu voi înturna ulcica asta,/ și ulcica întoarnă vatra,/ și vatra întoarnă soba,/și soba întoarnă grinzile cu horna/ și grinzile întoarnă podelele/ ... și crângurile întoarnă pe Sânziene./ Și Maica Domnului să întoarne inimile celor împricinați/ unul asupra altuia/ cu cugetele și cu dragostea/ să se împăciuiască!”...

Nelipsita cununiță

Din spice de grâu și alte șapte plante diferite precum pelinul, verbina, busuiocul, sunătoarea, feriga, socul, cicoarea, salcia și neapărat florile de sânziană, fetele tinere împletesc cununi, în formă de cerc. Acestea sunt menite să apere oamenii, animalele și recoltele de forțele rele, de inundații, furtuni ori grindină, dacă sunt agățate la uși, la ferestre, la stâlpii porților și pe crucile mormintelor.

Cel mai important rol al cununilor este însă cel de a ghici ursita, viitorul. Astfel, aruncate pe casă, în funcție de felul în care rămân pe acoperiș, atârinate de horn sau alunecate mai jos, anul care va urma va fi bun sau rău. Tinerii se vor căsători cu omul iubit sau nu. Recolta va fi bună sau proastă, locuitorii casei sănătoși sau vor boli, vor avea noroc sau ghinion.

În vrăjile de Sânziene floarea are numeroase întrebuințări, dar pentru a fi eficientă trebuie culeasă după un anume ritual: florile în zorii zilei de Sf. Ioan, în timp ce tulpina și semințele, cum e și firesc, doar toamna. Dacă sunt culese corespunzător, întăresc copiii debili. Vindecă frigurile. Puse în rachiu vindecă

vătămurile. Roua căzută pe flori în noaptea de Sf. Ioan este leac sigur pentru bolile de ochi și piele.

Sânzienele, sărbătoare aducătoare de ritualuri și superstiții

Vrăjile de Sânziene au rolul lor. Denumirea de Sânziene a sărbătorii vine de la floarea cu același nume, de culoare galbenă sau albă, frumos mirositoare, care înflorește în preajma solstițiului de vară, în perioada pârguirii cerealelor, întrebuințată în medicină și cosmetică. Datorită proprietăților ei benefice, în popor i s-au atribuit și calități mistice, fiind folosită în practicile magice. Cele mai multe superstiții legate de Sânziene se referă la fertilitate, sănătate și dragoste. Vrăjile de Sânziene se bazează pe această floare magică.

Tradiția cere ca fetele să culeagă flori de sânziene din care să împletească cingători și cununi, puse apoi la uscat pentru leacuri. După felul cum se usucă sau sunt luate de vânt, cununile vestesc cine se căsătorește, cine moare și cine va avea noroc peste an. Tot de Sânziene se culeg plante de leac și pentru vrăji, precum și renumita „iarbă a fiarelor”, care poate deschide orice ușă.

Țăranii spun că Drăgaica ar fi o sărbătoare rea, căci dacă nu e respectată cum se cuvine oamenii pot avea parte de multe nenorociri. Mai exact, dacă treblăuiesc prin gospodărie în această zi pot muri înecați ori fulgerați. Dacă nu poți participa la Hora Drăgaicelor, dar ești încă în căutarea dragostei și vrei cu orice preț să te măriți, nu-ți rămâne decât să te rostogolești goală în iarbă și să te speli cu rouă, dimineața devreme. Și femeile măritate pot practica acest ritual dacă vor să fie iubite tot anul și să aibă copii frumoși și sănătoși.

Există superstiția conform căreia persoanele care nu le sărbătoresc corespunzător în această zi vor ajunge să supere Sânzienele. Acestea se răzbună pe femeile care nu sărbătoresc această celebrare. Totuși, nici bărbații nu scapă ușor. Cei care au jurat strâmb sau au făcut unele fapte rele vor suferi pedepse îngrozitoare.

Una dintre cele mai cunoscute datini se referă la roua din noaptea de Sânziene. Despre aceasta se crede că ar avea proprietăți miraculoase. În multe regiuni ale globului credincioșii cred că dacă te stropești cu aceasta pe trup acesta va deveni frumos și suplu. Dacă te speli cu rouă pe față vei deveni chipeș și mândru. Dacă te aventurezi și te decizi să culegi în dimineața sărbătorii roua de pe frunze de

sânziene aceasta va vindeca artroza și durerile osoase.

Unele persoane mai numesc sărbătoarea de Sânziene și Amuțitul Cucului. Dacă acesta încetează din cântat înainte de Sânziene, vara va fi una secetoasă. Cântecul cucului de Sânziene prevestește foamete, războaie, calamități! Pentru ca oamenii să fie sănătoși și a avea spor la munca câmpului, aceștia se încingeau peste șale cu tulpini de cicoare. E belșug dacă plouă de Sânziene! Pentru a alunga spiritele rele, oamenii aprindeau focuri peste care se aruncau substanțe foarte puternic mirositoare. Mai mul, se buciama și se striga în jurul focurilor pentru a ține la distanță spiritele malefice.

Tot de Sânziene au loc și bine cunoscutele bălciuri. Acestea reprezentau un prilej ideal pentru întâlnirea tinerilor în vederea căsătoriei. Dacă la miezul nopții bei roua căzută pe floarea de Sânzâiană, aceasta purifică și este aducătoare de noroc.

Ca să afli cine e ursitul, pune-ți sub pernă, în ajunul sărbătorii, flori de sânziene. Îl vei cunoaște cu siguranță în vis. Fetele trebuie să rupă petalele florii unui ciulin și să păstreze floarea într-un pahar cu apă. Cu cât petalele ciulinului vor crește mai repede, cu atât are fata șanse mai mari să se mărite cu bărbatul iubit. Pune-ți în păr sau în sân sânziene. Vei deveni mai atrăgătoare și mai dragăstoasă. Pentru a cuceri inima iubitului, rupe în noaptea de Sânziene o tulpină de urzică. Flutură-i-o bărbatului prin fața ochilor și gurii, apoi lasă-i-o pe prag. A doua zi, când „alesul” va pași peste urzică, inima lui va fi a ta definitiv.

Încă din cele mai vechi timpuri, verbina este o plantă folosită adesea în descântecele de dragoste și în medicina populară. Aceasta se culege doar în noaptea de Sânziene și de Sf. Petru și Pavel. Importanța ei în vrăjile de Sânziene și în ritualuri se observă încă din vremea romanilor, care își împodobeau cu ea templele. Dacă se pune pe câmp, aduce recoltă bogată. Dacă se pune în pantof, îți ia oboseala pe loc. Nu ai voie să o scoți din pământ cu un obiect din fier, ci doar de argint și numai după ce ai turnat pe pământ ceară și miere. Apoi trebuie vegheată până în zori. Bărbatul care are necazuri în dragoste trebuie să împletească șapte fire de verbină cu șapte fire scoase din cămașa iubitei și să i le pună sub pernă. Astfel, dragostea îi va fi împărtășită. Culeasă înainte de asfințit, verbina te scapă de dureri de cap tot anul.

Dacă hainele, covoarele și așternuturile sunt expuse la soare pe 24 iunie, ele nu vor fi mâncate de molii. Dacă în această zi vezi o furnică roșie, aceasta îți va purta noroc. Dacă găsești o furnică în portmoneu, vei avea un an foarte bogat.

Noaptea de Sânziene este una dintre marile nopți de peste an, când cerurile se deschid, iar cele două lumi comunică energetic și vibrațional. Este noaptea în care plantele magice au cel mai mare leac, florile câmpului, cel mai puternic parfum, iar luna, cea mai frumoasă lumină. Sărbătoarea Sânzienelor este pe 24 iunie și i se mai spune Drăgaica, Ziua Soarelui sau Amuțitul Cucului, pentru că începând de acum și până la echinocțiul de primăvară din anul viitor această pasăre oraculară nu va mai putea fi auzită cântând.

De Sânziene e și Ziua Internațională a Iei

Ziua Internațională a Iei este celebrată începând cu anul 2013, odată cu sărbătoarea de Sânziene sau Drăgaica, pentru a promova cămașa din pânză cu broderii impresionante ce amintește de lada cu zestre a bunicii. Bluza tradițională românească este celebrată de români pentru a arăta cât de mult o prețuiesc. În peste 50 de țări din lumea întreagă se îmbracă ia în această zi de sărbătoare.

Piesa principală a costumului popular românesc este cămașa, termenul de ie fiind atribuit doar cămășii femeiești. Cămașa este croită în formă de cruce, dintr-o singură bucată de pânză și cu o deschizătură în partea de sus. Inițial, cămășile erau confecționate din pânză de in sau cânepă, iar mai târziu din mătase și bumbac. Acesta din urmă era folosit ca urzeală pentru bătătura de in și cânepă, mai ales în partea de nord a României, în timp ce în sud cămășile erau mai frecvent țesute cu borangic. Fața și spatele cămășii se numesc „stan”, iar partea inferioară „poale”. Stanul se confecționa din două foi de pânză, iar mâneca din una. Sub braț, cămașa era prevăzută cu așa numita „pavă”, care oferea comoditate în timpul mișcării.

Ia este, în fapt, o cămașă tradițională românească de sărbătoare, confecționată din pânză albă, bumbac, in sau borangic și împodobită cu mărgel și broderii la mâneci și la gât. Croiala este relativ simplă: un dreptunghi de pânză, tăiat rotund în jurul gâtului și întărit cu șnur răsucit. Mânecile sunt, de cele mai multe ori, încrețite atât la umeri, cât și la încheieturile

mâinilor. Este un tip de cămașă scurtă până la talie, spre deosebire de cămașa anterioară, mai veche, ce îmbrăca întregul corp și se purta dedesubtul hainelor pentru a apăra corpul de „vrăji și pericole”. Tehnica decorării ieii s-a transmis de la mamă la fiică, fapt care a conservat tradiția și gustul de la o generație la alta.

Motivele sunt stilizate, geometrice sau inspirate de natură. Se disting mai multe variante de bază în compoziția decorului de pe mâneci: ie cu mâneci cu dungi verticale brodate (în râuri drepte), dungi oblice sau „ie cu stele”. Partea din față a cămășii este și ea bogat brodată, prin repetarea acelorași modele existente pe mâneci. Iile brodate cu „spic” făceau parte din costumul de nuntă din Moldova. Culoarele folosite la broderie erau în două-trei nuanțe cromatice, de regulă, dar se broda și cu o singură culoare, de obicei negru. Printre simbolurile reprezentate pe ie se numără „Roatele” – care semnifică perfecțiunea, „Crestele” – victoria luminii asupra întunericului, „Steaua soarelui” – strălucirea și fericirea, „Floare de măr” – frumusețea, pacea și belșugul etc.

În timp, finețea materialelor folosite, armonia cromatică, dar și croiul pieselor de port românesc, țesute, croite și brodate în casă, au fost apreciate de reginele României, Elisabeta și Maria, dar și de aristocrația feminină a timpului, care au purtat cu mândrie costumul popular în diferite momente.

Ia este bluza care face legătura cu

străbunii noștri, care ne duce în trecut, care scoate la lumină simbolurile pierdute și care altădată aveau o însemnătate aparte, după care viața însăși se ghida. Toate au ajuns până astăzi. Acum, cumva, iile nu se mai cumpără în funcție de simboluri. Ia este doar o bluză pe care trebuie să o asortăm. Simbolurile, totuși, au rămas. Fiecare ie, din orice zonă a țării, undeva trebuie să poarte o cruce în interiorul modelului, pentru că crucea proteja. Iile erau concepute de femei astfel încât undeva inserat în model să existe acea cruce.

Înainte de 1890, toate iile se făceau în casă. Femeile își coseau iile pentru evenimentele importante ale vieții, pentru nuntă, pentru horă, pentru înmormântări. Fiecare își punea dorințele, aspirațiile și binele în acea cusătură, iar după 1890 au început să existe atelierele reginei Maria și arta casnică și atunci au căpătat o formă comercială, iile au început să se facă pentru vânzare. Au început să piardă din simboluri, au fost preluate exact așa cum erau făcute în casă și nu s-au mai dezvoltat simbolurile și nici creativitatea femeilor. Ele doar copiau un model. Apoi au început exporturile și colaborările cu designeri din diferite țări. Fiecare țară avea alte dorințe. Au început să fie adaptate țărilor în care se exportau și a ajuns să fie o ie comercială – ia de artizanat comercială -, făcută tot cu mîgală, tot de mână, păstrând aceeași simbolistică, același format, doar că spre vânzare, nu mai era făcută pentru sufletul fiecăreia.

Arta militară a românilor în perioada timpurie a evului mediu (II)

Ing. ec. Cristian MAREȘ

„Teritoriul însă ce l-a cerut bunei voințe a noastre nu i-l vom ceda niciodată, câtă vreme vom fi în viață. Noi însă, nici din dragoste, nici de frică, nu-i cedăm din pământ nici cât un deget”

Menuorut

În întreaga noastră istorie militară, lungă de peste două mii de ani (câți se pot lăuda cu asta?), am avut confruntări îndelungate cu multe popoare, multe dintre ele dispărute azi din istorie, am văzut multe imperii căzând (după cum spuneau unii, am mâncat coliva multor imperii), dar un rol de seamă în această istorie militară îl are îndelungata noastră confruntare deosebit de complexă, pe multiple planuri, între noi și unguri. Dintre aceste planuri, un rol primordial îl are cel militar, confruntarea militară între noi și unguri. Adevărat, conflictul nostru militar cu ungurii are o întindere temporală de peste o mie de ani, din secolul X până la 1945. Unii ar zice că ar fi vorba până în martie 1990 la Târgu Mureș, dar în acest din urmă caz nu vorbim de o confruntare militară propriu-zisă, ci mai degrabă una politică. Dar rostul acestui articol îl reprezintă partea militară, deosebit de întinsă în timp. Spre comparație, cu rușii ne-am întâlnit direct mai puțin de 300 de ani (de la 1711 la 1992 pe Nistru), cu turcii cam 550 de ani (de la sfârșitul secolului XIV la 1918), în schimb cu ungurii peste o mie de ani. Puține comparații de acest gen găsim în istoria Europei. De exemplu, englezii și francezii, deși au dus un război numit de 100 de ani, confruntările lor militare de-a lungul timpului se întind sub 600 de ani, până și în istoria antică, unul dintre cele mai îndelungate războaie, cel dintre romani și parți, acoperă o întindere de circa 500 de ani. Până la urmă, istoria războaielor noastre cu ungurii este un caz deosebit în istorie, fiind una dintre cele mai îndelungate confruntări militare înregistrate în istoria războaielor.

Nu este scopul acestui articol să fac o trecere în revistă a tuturor conflictelor militare din decursul acestor peste o mie de ani, pentru unele am făcut-o deja, mai ales pentru cel mai

puțin cunoscut război care ne-a pus față în față, cel de la 1919 (vezi Războiul româno-ungar de la 1919 (I) Din Apuseni pe Tisa, articole traduse și în limba cehă pentru un site de profil militar). Intenția mea este să scot în evidență primele confruntări militare între noi și unguri, ca și o continuare logică a articolului Arta militară românească (I) Evul mediu timpuriu. Iar un capitol aparte în relatarea despre arta militară românească în acele timpuri îl reprezintă primele lupte cu ungurii.

Problema referitoare la istoriografia maghiară este una comună cu cea rusească, în sensul că, la fel ca și rușii, nu recunosc sau chiar ignoră propriile lor surse, proprii lor cronicari, în cazul în care nu servesc scopurilor lor politice. Mă refer aici la primatul asupra Transilvaniei, ideea de bază istorică pe care își susțin pretențiile asupra acestui pământ românesc. Conform teoriei susținută de Sulzer, Engler și Robert Rossler în secolul XIX, românii (valahii) ar fi emigrat după secolul XIII în Transilvania din Peninsula Balcanică. Dar asta înseamnă că acești istorici îi contrazic pe primii și cei mai mari cronicari maghiari, dar numai în partea ce îi privește pe români, cu restul fiind de acord. La fel ca și în cazul rușilor referitor la Basarabia. S-ar putea scrie mult despre istoricii maghiari care recunosc primatul românilor în Transilvania, la fel ca și despre românitatea Basarabiei (am făcut-o în articolul Românitatea Basarabiei după autorii ruși), dar nu este scopul articolului de față, totuși, nu pot să nu aduc aici ceea ce a scris în secolul XV Antonius Bonfinus, secretarul regelui Matei Corvin (poate cel mai mare rege maghiar, dar fiul românului Iancu de Hunedoara sau Ioan Huniade) despre originea românilor din Transilvania: „Românii din Transilvania sunt

urmașii direcți ai legionarilor și coloniștilor aduși de Traian în Dacia, după cum o dovedește limba lor care se aseamănă cu cea italiană”.

Totuși, unii unguri își contestă propriii cronicari, propriile surse, și prin aceasta propria istorie, doar în încercarea fără rost de a-și demonstra faptul că au ajuns primii în Transilvania. Un nonsens istoric, ei contrazicându-și astfel propriii cronicari, ca și Anonimus sau Simon de Geza, dar și alții ca și cronicarul anonim care a scris la 1308 Descrierea Europei Orientale, sau Cronica rusească a lui Nestor ori Cântecul Nibelungilor, chiar și Cronica Pictată de la Viena sau Diplomele regilor maghiari din secolul XIII. Ce poți face dacă toate documentele și cronicile, inclusiv ale lor, îi plasează pe români înainte de sosirea ungurilor? Nimic, doar să zici împotriva oricărei logici că așa ceva nu există. Dar asta e problema lor, să revenim la ale noastre.

Venirea ungurilor

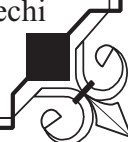
Ungurii sau maghiarii, ca toți migratorii care au devastat Europa în evul mediu timpuriu, sunt originari din Asia, mai precis într-o zonă cuprinsă între Munții Altai și nordul Iranului, de unde s-au deplasat sub presiunea altor migratori și în căutare de pradă spre cursul mijlociu al Volgăi și pe Kama, nu departe de Munții Urali. De aici migrează spre vest, la începutul secolului IX, până în zona dintre Nipru și Don (regiune numită de ei Ateluzu sau Eteluz, adică *Între râuri*) intrând sub dominația kaganatului Kazar. Intră în legătură cu împăratul bizantin Leo și devastează țara bulgarilor conduși de țarul Simeon, inamicul împăratului, apoi o parte pornesc într-o expediție de jaf către vest, spre ținuturile germanice. În acest timp, bulgarii, aliați cu pecenegii, devastează cumplit baza ungurilor din Ateluzu. Astfel, împinși de pecenegi, se separă șapte triburi sub conducerea lui Almoș (Almus), tatăl lui Arpad, care merg mai departe atacând principatul Kievului, pe care reușesc să-l învingă, deși în ajutorul kievenilor veniseră și cumani, tot șapte duci, conform lui Anonymus (s-ar putea ca sub termenul cumani să fie vorba tot de unele triburi de pecenegi în scrierile lui Anonymus). Kievenii cer pace, plătesc tribut și-l îndeamnă să plece mai departe spre vest, pe urmele hunului Attila, din care susțineau ungurii că se trag. Îi

vorbesc de Pannonia, fosta țară a hunilor, care acum este locuită de Sclavini, Bulgari și Vlahi, adică păstorii romanilor. Hopa, ducele kievean le spune ungurilor că în Câmpia Panonică locuiesc români! Cum vedem, încă de la început Anonymus atestă prezența românilor în Câmpia Panonică, lucru care se va adevăra de mai multe ori ulterior în toate cronicile și documentele. Ungurii, luându-i cu ei și pe cei șapte principii cumani, pornesc mai departe. De aici observăm faptul că ungurii nu erau suficient de numeroși, ei antrenând împreună cu ei și populații subjugate, ca străini sau ca robi. Acești supuși erau trimiși înainte, în frunte, ca trupe de sacrificiu, după cum procedau și alți migratori. Se presupune că ungurii au antrenat cu ei și un trib kazar, aceștia fiind amintiți de Anonymus ulterior, după sosirea în Panonia.

Raidurile ungurilor în Europa

Deosebit de controversată, în acest sens, este problema originii secuilor, la care până și ungurii se cam bâlbâie. Este și normal să o facă, doar ei le cam dau în bară pe partea istorică tot încercând să o potrivească cu țelurile lor politice. Este acceptat faptul că secuii nu au plecat odată cu ungurii din Asia, ci au fost antrenați de aceștia și trimiși în față (ca și în cazul atacului asupra lui Menumorut), deci sunt popor diferit de unguri, ei fiind total maghiarizați abia în secolul XIX, când Ungaria dualismului avea nevoie de cât mai mulți unguri pentru a-și putea justifica pretențiile asupra Transilvaniei în epoca luminilor, când se punea tot mai mult această problemă (tot atunci au avut loc cele mai puternice presiuni pentru maghiarizarea românilor și altor nații, inclusiv prin maghiarizarea numelor). Pe de-o parte, ungurii ar vrea să-i facă pe secui cei mai vechi

locuitori din Ardeal (imposibil, ei fiind atestați documentar aici abia în secolul XII în urma colonizărilor), dar atunci cum rămâne cu omogenitatea rasei maghiare din care spun ei că secuii sunt parte indivizibilă? Indivizibilă, dar atunci cum de ei ar putea fi în Transilvania înainte de sosirea ungurilor în Panonia? Argumentele maghiare își pierd orice urmă de logică. Istoricii unguri au susținut că secuii ar fi ba urmașii gepizilor, ba ai hunilor, luând ca bază paragraful din Simion de Geza care spune că 3000 de huni ar fi supraviețuit războiului dintre fiii lui Attila și s-ar fi refugiat în câmpia de la Csigla, de unde s-ar fi deplasat în Ardeal. Ținând cont că rolul lor în Ardeal începe abia la 1210, ar rezulta că acești 3000 de barbari trăind numai din jaf ar fi supraviețuit timp de 750 de ani în Ardeal, sau 450 de ani tot așa dacă acceptăm faptul că ei i-ar fi așteptat pe unguri în Panonia. Absurditate după absurditate, dar asta este istoria pe care încearcă unii să ne-o servească.

Dar să vedem ce spune Simion de Keza în istoria ungurilor până la 1282. Și el este adeptul vechii teorii privind originea ungurilor și secuilor din huni, el spune despre secuii că sunt rămășițele hunilor, care auzind că ungurii s-au reîntors în Panonia, au ieșit întru întâmpinarea lor la hotarul Ruteniei și cucerind împreună Panonia, au primit și ei o parte, dar nu în Câmpia Panoniei, ci împreună cu Blahii (Vlahii) între munții de la graniță, unde amestecați cu aceștia au luat de la ei alfabetul lor. Ce dovadă mai grăitoare despre cine au fost primii, Ungurii, Secuii sau Românii? Cert este că Secuii erau un popor supus ungurilor, fiind puși în față în bătăliile contra românilor. Despre întreaga teorie a originii secuilor, postez mai jos fragmentul profesorului Ioan Lupaș din cartea **Realități istorice în Voivodatul Transilvaniei din secolul XII-XVI** (1928), în care acest mare istoric face o sinteză asupra teoriilor (mai ales ale istoricilor unguri) asupra originii secuilor, aspect încă neelucidat pe deplin.

Dar cea mai logică mi se pare explicația lui A. D. Xenopol, care vine cu originea secuilor la data devastării bazei lor din Ateluzu, o parte dintre triburile ungurilor fug să caute adăpost în munții de la vest, către Moldova, din aceștia trăgându-se poporul secuilor. Șaizeci de ani mai târziu, la venirea ungurilor în Panonia, i-au găsit pe secuii în trecătorile Carpaților Păduroși și i-au

antrenat cu ei.

Mai este un aspect neapărat de lămurit înainte de a merge mai departe. Până și în ziua de azi, sunt mulți unguri care încearcă să acrediteze ideea că ei sunt urmașii lui Attila, regele hunilor, iar poporul maghiar este descendent direct din huni. Este un fals istoric, ungurii sunt un popor fino-ugric și nu au nicio legătură cu hunii, după cum s-a demonstrat ulterior. Faptul conform căruia în cronicile evului mediu timpuriu ungurii sunt prezentați ca și rude și urmași ai hunilor este normal, face parte din războiul psihologic destinat pentru a-i înfricoșa pe potențialii adversari cu amintirea a ceea ce au însemnat hunii pentru această parte a Europei. Nu este un lucru singular, împărații antichității se autoproclamau zei, descendenți ai lui Apollo (romanii), sau înrudiți cu alți mari conducători nebiruiți de oști, tocmai cu acest scop, de a-și înfricoșa adversarii și de a-și fideliza supușii. Mulți lideri ai lumii vechi susțineau că se coboară din Alexandru Macedon sau Cyrus cel Mare, împărații romani nu pridideau să amintească tuturor că în vinele lor curge sângele lui Cezar, ba chiar titlul lor era de cezar. La fel și în cazul ungurilor, iar cronicarii lor timpurii asta au făcut, au scris despre unguri că se trag din huni. Ca un exemplu în istoria noastră, Asăneștii încercau în titlurile lor să-și extragă ascendența și prin asta dreptul la domnia asupra unui imperiu din primul imperiu bulgăresc, deși nu aveau nicio legătură de sânge cu primii împărați bulgari.

Mai sunt unele aspecte în cronicile lui Anonymus, care a trăit sub regele Bela al III-lea (1173-1196) sau după Iorga sub Bela al IV-lea (1235-1275), și Simion de Geza, preot la curtea lui Ladislau al IV-lea (1278-1290), care ar părea oarecum hilare. De exemplu, Anonymus nu prididește să povestească felul în care Almoș, fiul său Arpad, sau căpeteniile lor erau îndrumați de Duhul Sfânt, cum mulțumeau lui Dumnezeu sau se rugau acestuia înainte de vreo bătălie, când știm cu toții că ungurii au fost păgâni până la Ștefan cel Sfânt care s-a creștinat pe la 1001, la aproape două sute de ani de la faptele relatate. La fel, cronica lui Anonymus este de fapt o cronică care explică mai mult descendența multor familii nobiliare maghiare (se știe importanța descendenței și blazonului în evul mediu), el explicând cu lux de amănunte cine și cum și-a

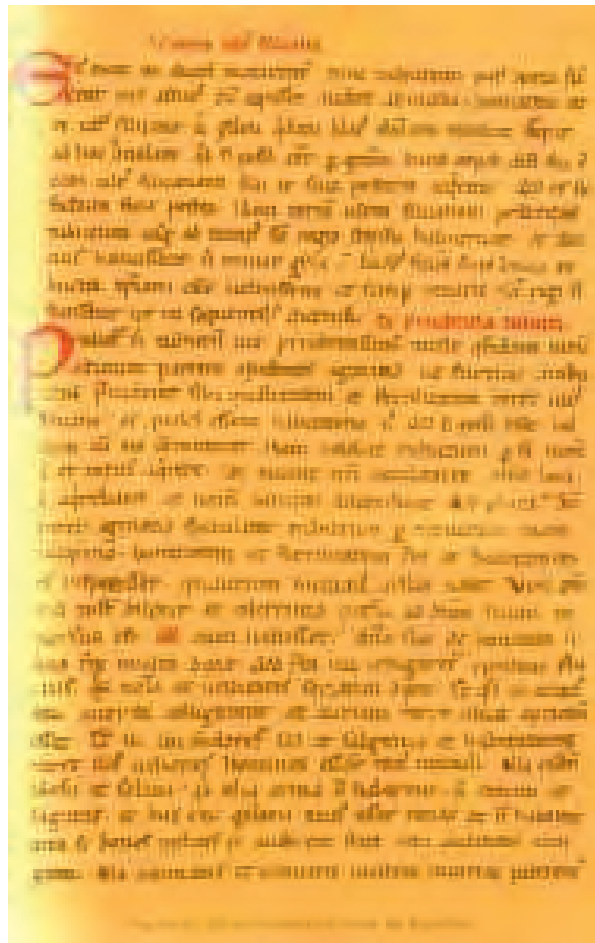

dobândit moșia și care au fost descendenții săi. Un alt aspect comun multor culturi, nu numai medievale, înfrângerile sunt minimalizate și trecute de multe ori cu vederea, iar victoriile sunt exagerate, doar pentru a da bine la rege și familiile nobiliare implicate în evenimente. Nu este ceva nou, în lecturarea hieroglifelor egiptene, de exemplu, nu veți găsi nicio înfrângere, deși acestea au existat, și nu puține. Doar coroborând aceste cronică cu altele și cu alte documente și citind printre rânduri, vom putea găsi adevărul istoric. Dacă ar fi să ne luăm strict după Anonymus, drumul ungarilor până la Carpații Păduroși, înainte de a pătrunde în Panonia, și chiar mai târziu, ar fi doar un marș triumfal presărat doar de duci și popor cuprinși de spaimă la auzul numelui lui Almoș ca și urmaș al lui Attila, care îi ies în cale oferindu-i daruri bogate și pe fiii lor ostateci, unii de bună voie se pun în slujba lui oferindu-se să meargă în față expuși riscurilor, îl venerază și i se supun, iar Almoș și ducii lui împart moșii și ținuturi și o țin numai într-un banchet și chef continuu. Sărbătorind victoria. Dar care victorie? Dacă nu a fost vreo luptă? De aceea trebuie făcută legătura cu alte documente și cronică, nu trebuie să uităm că atât Anonymus, cât și Simion de Geza sunt slujbași unguri care trebuie să mulțumească prin scrierile lor pe potențaii timpului lor. Iar scrierile lor trebuie să-i ridice în slăvi pe înaintașii nobililor de atunci, chiar dacă ei au suferit și înfrângeri.

Ideea de bază a acestui articol îl reprezintă adevărul istoric referitor la componenta militară a primelor contacte între noi și unguri. Dacă ar fi să abordăm și alte aspecte de contradicție dintre ceea ce spun istoricii noștri și cei maghiari, ar trebui să abordăm prea multe teme, cum ar fi cele arheologice, documentare, lingvistice, toponimice etc, iar pentru asta nu ne-ar ajunge câteva mii de pagini. Au făcut-o alții, marii noștri istorici, îi invit pe cei interesați să-i studieze. Voi încerca în continuare să mă limitez doar la componenta militară, subiectul articolului.

Adevărul istoric este că ungurii au fost împinși din spate de pecenegi și alte triburi, au suferit și înfrângeri din partea bulgarilor și bizantinilor. Iar când au încercat să treacă prin pasul Vereczke, nordul Carpaților, au întâlnit o rezistență puternică din partea Slavilor și Valahilor. Au izbândit și au intrat în Câmpia

Panonică la 896, o mie de ani mai târziu (la 1896, în cadrul Imperiului Austro-Ungar) sărbătorind o mie de ani de la sosirea lor în Europa. Da, dar au pătruns prin luptă, li s-au opus inclusiv românii. Atunci, cum stă în picioare teoria primatului maghiar?

Pagină din Anonymus, *Gesta Hungarorum*

Când românii apărau trecătorile de la nordul Carpaților, acum în Ucraina? Au străbătut zona păduroasă Ung și au cucerit castrul cu același nume, de unde denumirea în cronicile occidentale de Unguri. Pe comandantul castrului Ung (scăpat cu fuga) l-au urmărit și l-au spânzurat de un copac. Trebuie menționat faptul că acești apărători erau români, supuși ai ducelui Salanus, care este nevoit să le cedeze ungurilor o bucată importantă din ducatul său din Panonia, unde aceștia își constituiau baza de operațiuni, deoarece ungurii cu asta s-au ocupat în prima fază, după sosirea lor din Asia, ca toți migratorii, de altfel: au jefuit, au ucis, au incendiat, au distrus, au luat oameni în robie.

Atacurile asupra Europei

În mod sigur, ideea ascendenței lor din huni este și din asemănarea lor fizică cu hunii, dar și datorită sălbăticiiei lor și a raidurilor devastatoare duse împotriva vestului Europei și a Imperiului Bizantin, atât înainte cât și după revărsarea lor în Câmpia Panonică, astfel de atacuri nemaifiind văzute în Europa de Vest de pe vremea hunilor lui Attila. O scurtă trecere în revistă, pentru a vedea cu cine s-au confruntat românii începând cu anul 896, venirea lor în Panonia.

Dar să vedem cum sunt descriși ungurii de contemporani, martori la năvălirile lor (Cronicon Reginonis AD 889). Abatele Regino din Prum: *Ungurii răătăcesc în pustietățile Panoniilor și ale avarilor și își caută hrana zilnică din vânat și pescuit. Ei luptă mai ales cu săgeți pe care știu să le arunce cu o mare dibăcie din arcurile lor de lemn. Nu se pricep a se lupta într-o ordine de bătaie sau a asedia cetăți, adeseori se prefac a fugi pentru a înșela pe dușmani. Ei nu țin însă prea mult timp la luptă, de altfel ar fi de neînvins dacă stăruința lor în bătălie ar fi deopotrivă cu furia primei lor ciocniri. Se hrănesc aproape în chipul fiarelor sălbatice, cu carne crudă și cu sânge. Inima dușmanilor morți o taie în bucăți și o înghit în chip de doctorie. Ei nu știu ce este mila și cu atât mai puțin cunosc simțăminte motivate prin frica de Dumnezeu sau datorită către rudenii.* Ricardo, în aceeași cronică: *Ungurii trăiesc ca fiarele sălbatice, necultivând pământul, mâncând carne de cal, de lup și de alte animale de acest fel și bând lapte și sânge de cal.* Episcopul de Feising: *Ungurii sunt oameni urâți, cu ochii scufundați, mărunți la statură, barbari și sălbatici în năravuri și în limbă, un fel de monștri omenеști.*

Totuși, ungurii de azi sunt mândri de înaintașii lor, noi de ce nu putem fi mândri de ai noștri?

Primele referiri la unguri implicați în bătălii cu Imperiul Bizantin și cu statele slave apar de la începutul secolului IX la nordul și estul Mării Negre, apoi în 881 invadează estul imperiului franc rămas de la Carol cel Mare, iar în 892 se implică în invazia Moraviei de către regele Arnulf din estul Franței. Mai apar în lupte cu bizantinii, pentru ca după stabilirea lor în Câmpia Panonică să înceapă o campanie de raiduri

sălbatice devastatoare. În 899 tot nordul Italiei este trecut prin foc și sabie, Treviso, Brescia, Vicenza, Verona, Bergamo și Milano, precum și estul Croației ce cuprindea o parte din Câmpia Panonică, prințul croat Braslav fiind învins. În 902 nordul Moraviei este total devastat și țara distrusă. Între 907 și 910 ei înving trei armate franceze, lăsând Germania, Moravia, Franța și Italia total descoperite în fața atacurilor ungurilor. La 3 august 908, maghiarii câștigă bătălia de la Eisenach, în Turingia; Eginio, Burchard, duci de Turingia sunt uciși, la fel și Rudolf I, arhiepiscop de Wurzburg. În 910 ungurii înving armata regelui franc Ludovic cel Tânăr la Augsburg. Unități maghiare ajung la Bremen în 915, în 919 ungurii devastează Saxonia, Lotharingia și vestul Franței. În 921 ajung la Verona și Apulia, iar până în 925 trec prin foc Alsacia, Burgundia și Provence, în 926 Alsacia și Swabia, precum și Luxemburgul de astăzi. Până în 940 alte provincii cad pradă raidurilor ungurilor, Torento, Burgundia și Saxonia în mai multe rânduri, Lotharingia, au ajuns până la Reims și regiunea Romei. În 942 au devastat zone din Spania, conform cronicilor arabe. Au fost înfrânți la Riade, în Saxonia, în 933 și definitiv stopați spre vest după înfrângerea grea de la Lechfeld în 955.

Multe popoare migratoare au lăsat în urmă pustiu și jale, dar au fost unele care au lăsat în mintea celor ce au avut de suferit în urma lor și descrieri care au devenit substantive comune. Mă refer de exemplu la vandali, și acum spunem despre o cameră dezordonată că parcă pe acolo au trecut vandalii. În mintea poporului nostru au rămas și altele, de exemplu cuvântul hoț (de la goți), iar dacă încercăm să-l potolim pe vreun grăbit îi spunem că doar nu dau tătarii (sau turcii). Fiecare popor are propriile sale reminiscențe de acest gen din trecut, dar sunt unii care au lăsat urme atât de adânci încât sunt denumiri care au trecut în folclorul unei întregi regiuni, aici mă refer la cea occidentală. Mă refer la căpcăun, nu la simpaticul Shrek, ci la ceea ce reprezintă căpcăunul în mitologia occidentală, un fioros distrugător care mănâncă copii și cu care mamele își speriau în epocă copii ca să fie cuminți. Cei pasionați de jocurile pe calculator știu că denumirea este „ogre”. Ei bine, această denumire provine din perioada năvălirii maghiarilor, iar ogre vine de la hongre, ungur.

După înfrângerea de la Lechfeld, atenția ungarilor se va îndrepta preponderent spre est, iar după creștinarea lor în timpul lui Ștefan cel Sfânt (la începutul secolului XI), Ungaria se transformă într-un regat medieval, ceea ce va avea influență inclusiv asupra tacticilor de luptă, ei trecând la stilul vest-european de ducere a războiului. De la tactica migratorilor de a ataca cu cavaleria, aruncând ploaie de săgeți apoi simulând retragerea și rupând astfel formațiunea inamică ce începea urmărirea, apoi revenind în forță cu atacuri de cavalerie, au ajuns la genul de război cavaleresc, total inefficient împotriva năvălitorilor stepelor din care chiar ei se trăgeau. Acest lucru îi va costa scump două sute de ani mai târziu, când vor avea de înfruntat invazia mongolă de la 1241, dar despre asta într-un articol viitor.

Scopul acestei rapide treceri în revistă este de a arăta împotriva cărui adversar au trebuit să lupte românii, încă insuficient consolidați ca stat, organizarea lor fiind de genul voivodatelor aflate încă într-un stadiu incipient de dezvoltare și consolidare, inclusiv militară. În articolul precedent am arătat modul în care a evoluat arta militară românească până la conflictele cu ungurii. În această perioadă, la care vom face referire, românii trăiau alături de slavii pe cale de a fi asimilați, până la venirea ungarilor sub influența puterilor momentului, care erau imperiul bizantin și cel bulgar (secolul X). În curând, românii vor avea de înfruntat un adversar deosebit de puternic, cea mai mare și devastatoare putere militară a timpului. Și o vor face neașteptat de bine.

Primele bătălii cu românii

Spuneam mai devreme că ungurii au trecut pe la nordul Maramureșului, prin pasul Verecze, ajungând cu multă muncă la o localitate pe care au numit-o tocmai de aceea Muncaci (multă muncă înseamnă și multă luptă). Aici trăiau de multă vreme românii pe văile râurilor Lăturița, Ung și Lăburța, lucru demonstrat de toponime și de faptul că ei au continuat să fie prezenți în documentele ulterioare. Ungurii au cucerit cetățile Ung și Bârjava. La fortăreața Ung, pe când ungurii o asediau, *comitele acestei cetăți cu numele Lobarcy* (există un râu Laborc în regiunea Ung), *ceea ce pe limba lor înseamnă duca*, fuge spre fortăreața Zemnlun, dar ungurii îl

ajung, *l-au prins lângă un fluviu* (poate fi acel Laborc) *și l-au spânzurat cu un ștreang în locul acela*. Este foarte importantă această propoziție a lui Anonymus, *pe limba lor însemnând duca*, deoarece doar românii aveau termenul de duce pentru conducători, deci acești oameni ai lui Salanus erau români, cel puțin o parte din ei, dar mai mult, zona era locuită de români. Voivodatul lui Salanus cuprindea porțiuni întinse între Tisa și Dunăre, pe la 903 ducele Arpad a ocupat o parte din acest voivodat (între Tisa, Budrug până la Ugocea), asediază și cucerește fortăreața Borsova a lui Salanus, care este nevoit să le cedeze o bucată mai mare din teritoriul său.

Rămâne o întrebare. Au venit la 896 sub conducerea lui Almoș care cucerește cetatea Ung, dar la 903 sunt deja sub conducerea fiului său Arpad. Unde este Almoș? Se știe că ungurii, la fel ca toți migratorii dinaintea lor sau după ei, aveau un foarte eficient sistem de recunoașteri și întotdeauna avansau pe mai multe direcții reușind să se sincronizeze și să ajungă în punctul stabilit la momentul stabilit. Ei bine, direcțiile de invazie spre Câmpia Panonică erau mai multe, de la Ung era o rută posibilă spre sud care trecea prin Maramureș și vestul Transilvaniei spre cursul mijlociu al Tisei. Să ne amintim ce spuneam mai devreme despre primii cronicari unguri, inclusiv Anonymus, ei treceau sub tăcere înfrângerile și doar ridicau în slăvi victoriile și virtuțile înaintașilor nobililor unguri din acea perioadă (sec XII-XIII, data la care au fost scrise). Ei bine, ultima referire a lui Anonymus la Almoș este în perioada imediată cuceririi cetății Ung, după spânzurarea comitelui. Spune Anonymus că *intrând în fortăreața Hung, au sacrificat pentru zeei nemuritori victime mari și timp de patru zile au petrecut în ospete, iar în ziua a patra ținând sfat și primind jurământul tuturor alor săi, ducele Almus, fiind încă în viață, a numit pe fiul său Arpad ca duce și povățuitor*. Fiind încă în viață, înseamnă că a murit la scurtă vreme, nu? Dar cum? Anonymus nu spune cum a murit Almoș, dar prin relatarea acestui eveniment el nu face altceva decât să întărească autoritatea morală a familiei regale arpadiene prin sublinierea descendenței și moștenirii directe de la Almoș, cel care i-a adus pe unguri din Asia în Europa.

Despre moartea lui Almoș ne-au rămas legende confirmate indirect de unele documente

mai târzii. După cucerirea fortăreței Ung, o parte a forțelor ungare, sub conducerea lui Almoș, tatăl lui Arpad, trece pe sub muntele Toroioaga în Valea Râului, a străbătut până la Vișeu, de unde a coborât până la Cuhea. Aici întreaga coloană maghiară, în frunte cu Almoș, a fost măcelărită de români care i-au prins într-o ambuscadă, la fel cum o vor face de nenumărate ori în decursul istoriei, ca și la Posada. Tot în Maramureș, de data asta la Borșa, au fost surprinși tătarii în ultima lor invazie în Europa, la 1717, după ce au jefuit Ungaria și Austria. La întoarcere au fost așteptați de români dincolo de Borșa, pe calea spre Iacobenii, unde în locul ce se va numi de atunci Preluca Tătarilor, au fost prinși în ambuscadă, cu bolovani și trunchiuri de copaci tăiați, apoi măcelăriți aproape în întregime, toți sclavii fiind eliberați. Peste 3000 de tătari au fost uciși, majoritatea luptătorilor fiind români localnici conduși de primarul din Borșa. Deci, maramureșenii sunt capabili de astfel de fapte de arme. Să ne amintim și de localitatea Cuhea (azi Bogdan Vodă), locul de baștină și de unde au pornit voievozii Dragoș și apoi Bogdan, care au întemeiat voivodatul Moldovei și din stirpea cărora se trag marii voievozi de mai târziu Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare.

În acest loc, al presupusei morți a lui Almoș, în secolul XV (când vor exista relațiile feudale de vasalitate) ungurii sau teutonii vor clădi o biserică catolică cu hramul Sfântul Ștefan, pomenită într-un document din 1471 și ale cărei urme se mai văd și astăzi. Cam ciudată alegere, în mijlocul unei populații de rit răsăritean, deci nu poate fi vorba decât de amintirea unui eveniment important în istoria lor. Să mai amintim că, deși Arpad a murit în mijlocul alor săi, nu i se cunoaște locul mormântului. A existat, se pare, o biserică în Buda pe locul mormântului său, dar a dispărut. Cronicile maghiare pun în gura lui Almoș cuvintele *în țara Ardealului mi-am găsit sfârșitul, nu am putut să mă întorc în Panonia*. Ori, Almoș nu avea cum să se întoarcă în Panonia deoarece a fost ucis în Ardeal, mai precis în Maramureș, de mâna bravilor voievozi de Cuhea din neamul cărora vor răsări mai târziu întemeietorii de țară Dragoș și Bogdan. Un alt document interesant îl constituie scrisoarea din 7 septembrie 1796 a unui șef fiscal comitanens, Petru Joody, către agentul din Viena Ioan Olsavsky, în care spune *acum este*

momentul în care oamenii noștri sunt copleșiți (de români)... *care sprijină oricare dușman dintotdeauna, cum s-a întâmplat în țara Maramureșului de a fost ucis la Cuhea conducătorul Almoș al sciților de către voievodul valahilor*. Mai sunt și alte surse și documente, dar în ultimii două sute de ani ungurii nu vorbesc despre ele (cât îl critică și înjură pe Anonymus, susținând că în cazul românilor greșește, culmea, doar în cazul românilor!), ba chiar le țin ascunse, deoarece ar arăta nu numai o înfrângere devastatoare a lor, în care chiar liderul lor suprem își pierde viața, dar și dovedesc preponderența românilor fără putință de tăgadă. Mai mult, cum să recunoști o astfel de înfrângere tocmai din partea acelor pe care îi urăști și disprețuiești atât?

Până la urmă, Almoș a murit, iar maramureșenii au barat calea de invazie a ungurilor prin nordul Ardealului, silindu-i pe aceștia să revină mai târziu de la vest, astfel ca să nu poată spune că au venit de la est și n-au găsit pe nimeni în Ardeal. Pe cine au găsit în Maramureș (pe la 896) le-a administrat o bătută crâncenă, care i-a făcut circumspecți multă vreme. Consecințele au fost importante, Maramureșul a rămas un caz aparte, chiar după ce ungurii și-au impus controlul feudal asupra restului Ardealului, în secolul XIII. Această regiune a rămas multă vreme doar un domeniu regal de vânătoare administrat de voievozii români, abia în a doua jumătate a secolului XIV regalitatea maghiară începând să se amestece în regiune, fapt care a determinat inclusiv nesupunerea lui Bogdan și trecerea lui în Moldova. De fapt, în întregul Ardeal ungurii și-au impus dominația sub forma suzeranității feudale, baza a rămas elementul românesc, de aceea au apelat la colonizările sașilor, secuilor, iar Țara Bârsei au reușit să o controleze doar cu ajutorul teutonilor. Și prin încercările de maghiarizare, începând cu clasa conducătoare, a voievozilor. Multe familii nobiliare ungurești au fost românești la bază, e suficient să amintim pe Dragffy (Dragoș), Pal (Paul) sau Teleki. Nu degeaba Transilvania a avut un parcurs total separat față de restul regatului maghiar, inclusiv după cucerirea Ungariei după bătălia de la Mohacs (1526), Transilvania a rămas principat autonom. Dar în Maramureș acest aspect aparte a fost mai vizibil, mai pregnant și mai îndelungat.

Omagiu d-lui colonel (r) Voicu Șichet

Ing. Angela FAINA

În primul rând, transmit cu această ocazie un salut călduros din Canada, de la Montréal, tuturor sătmărenilor.

Am urmărit de mult timp și cu viu interes, activitatea domnului colonel (r) VOICU ȘICHET din Satu Mare. Având ocazia de a colabora cu articole la revista *Eroii Neamului*, i-am citit articolele care-i prezentau activitatea. Apoi, ca sătmăreancă, am fost preocupată de evenimentele urbei natale, cu dor de frumoasele plaiuri ale județului. Sunt atentă la tot ceea ce domnul colonel (r) Voicu Șichet propune, inițiază, organizează și însușește la Satu-Mare.

Revista *Eroii Neamului* a ajuns cu succes și în diaspora română din Canada și stârnește un viu interes la Montréal; este atent citită și apreciată atât pentru calitatea și valoarea conținutului, cât și pentru aspectul ei grafic. Ajung până la noi, în depărtările de peste ocean, ecourile activităților organizate de dl. Șichet în orașul de pe Someș și în tot județul Satu Mare! Urmărim de aici, din depărtări, multiplele sale implicații în proiectele de mare importanță din orașul și județul Satu Mare.

Dvs., dle Șichet, dați dovadă de un puternic și viguros entuziasm și o aleasă iubire de neam. Dvs. ne treziți din amorțirea spiritului, ne faceți să trăim momente de înaltă simțire patriotică. Aceasta trezire a spiritului patriotic, la tinerii de azi, este deosebit de prețioasă pentru viitorul neamului nostru și este cu bătaie lungă în timp. Dvs. dați putere țării și forță neamului nostru, pentru ca el să aibă tăria de a nu se dezrădăcina în furtuna vremurilor actuale și viitoare. Această putere de nezdruccinat este dată de patriotismul pe care dvs. îl aveți ardent în suflet și-l promovați în tot ceea ce faceți. Se simte, se vede, o dovedești și se apreciază de noi toți, chiar și de către noi, cei din depărtare, de la Montréal.

Nu pot să nu vin din nou, cu o remarcă, pe care nu mă pot abține s-o spun: faptul că ați „plantat” în toate curțile școlilor și bisericilor catarge pe care flutură mândru tricolorul, „vii” simboluri ale dragostei de țară, este un gest de o valoare excepțională! Iată ce mărețe și simbolice gesturi de cinstire a patriei, a eroilor săi, a neamului și a istoriei noastre! Cinste celor ce

veghează ca românismul să nu piară! Cu siguranță, îi molipsiți de entuziasmul dvs. pe tinerii de azi, ale căror suflete vor vibra la toate acestea. Cei ce vor veni, sperăm să găsească un „teren fertil”, un „izvor curat”, care să alimenteze simțirea patriotică, dorința și voința de a continua această operă pe care ați început-o. Aceste catarge „plantate” astăzi, mâine vor da vlăstari ce vor menține mereu sus drapelul pe cerul patriei, ca să fie văzut, admirat și respectat! Aceste catarge vor trăi, vor fi însemne vii pentru noi și vor da roade sufletești în inimile tinerilor de azi și mâine. Fapte cu o deosebită încărcătură patriotică! Să dea Dumnezeu să duceți la bun sfârșit acest valoros și măreț proiect!

Mă bucur nespus să văd că se prețuiesc și se pun în lumină valorile noastre naționale, istoria și bogata noastră cultură.

Printre valoroasele realizări recente ale dlui colonel Voicu Șichet, este repunerea în centrul orașului a statuii Eroului Necunoscut, care este un eveniment de excepție. Un eveniment extraordinar datorat unei inițiative de excepție, a unei persoane de excepție! Ceea ce a reușit dânsul, este de toată lauda și cinstea. Prin eforturile sale, această statuie și-a reluat locul binemeritat, în centrul orașului, subliniind sacrificiul ostașilor noștri pentru întregirea țării!

Deși statuia a fost înlăturată în perioada de neagră amintire a ocupației maghiare din anii celui de-al doilea război mondial, dânsul nu a renunțat de a o readuce la viață, de a o reface în formă identică și s-o plaseze în același loc de cinste, de unde a fost luată cu forță și distrusă.

Dânsul este mereu lansatorul plin de entuziasm al inițiativelor, mereu cu elan și ambiție! Câtă determinare, cât efort și iubire de țară, de istoria ei, de Eroii Neamului, puse laolaltă și îngemănate, pentru realizarea acestui măreț obiectiv!

Felicitări inițiatorului și inimosului, entuziastului domn colonel (r) Voicu Șichet pentru reușita acestui măreț eveniment, repunerea în drepturi a acestei statui, ce omagiază jertfele însângerate de pe câmpul de luptă ale eroilor noștri.

Patriotul devotat, domnul colonel Voicu

Șichet, a fost sincer preocupat ca noi, cei din Diasporă să avem alături însemnele și simbolurile noastre naționale românești cele mai dragi, la sărbătorirea Centenarului României. Prin grija atentă a d-lui colonel (r) Voicu Șichet, revista românească din Montréal, „Candela”, a primit ca donație din partea „Asociației Civice Tempora” din Satu Mare, drapelul simbol al celor 100 de ani de Românie, simbol al Centenarului Marii Uniri. L-am adus la Montréal și a fost amplasat în față, sus, la loc de cinste cu ocazia serbării evenimentului la Casa Română din Montréal. De fapt, această donație a devenit una pentru întreaga comunitate a românilor din Montréal.

Mulțumiri din suflet pentru generosul gest al dlui colonel (r) Voicu Liviu Șichet. În ceasul de mare și entuziastă sărbătoare, emblema a stat mândră, acolo sus, strălucind și însoțindu-ne emoțiile când s-a intonat imnul național. Am simțit că suntem uniți în cuget și simțiri cu toți românii de acasă, din țară și de pe întreg mapamondul. Am aclamat la unison, cu toții, cu entuziasm: TRĂIASCĂ TRICOLORUL! TRĂIASCĂ ROMÂNII! TRĂIASCĂ MAREA UNIRE! LA MULȚI ANI ROMÂNIA!

„Asociația Civică Tempora” pe care o conduce cu pricepere și succes domnul Șichet este farul ce luminează viața cultural-patriotică a județului, punând în evidență tot ce ne este specific nouă, românilor: trecutul, istoria, cultura și toate valorile neamului nostru. Este și un port drapel al idealurilor noastre, al atitudinii civice, subliniind mereu faptele eroilor noștri și măreția sacrificiului lor. Ea este o asociație de referință și de mare valoare pentru noi, prin activitatea sa neobosită și remarcabilă de promovare a romanismului! Acțiunile sale patriotice, evenimentele ce le organizează, animate de entuziasm și dăruire, mențin aprinsă flacăra ardentă a iubirii de neam și de eroii săi, în sufletele noastre. În numele românilor din Montréal și în numele meu personal, îl felicităm și-i dorim succes pe mai departe! Ne mândrim cu dânsul!

Pentru toate aceste reușite adresăm felicitări atât colaboratorilor de la „Asociația Civică Tempora”, cât și celor de la revista *Eroii Neamului* care animă prin articolele lor, de o ținută exemplară, suflul patriotic al sătmărenilor. În paginile revistei ni se prezintă faptele glorioase ale înaintașilor noștri și trăiește vie amintirea

eroilor țării.

Activitatea pe tărâm patriotic a dlui colonel Șichet este excepțională. Dânsul este mereu activ, mereu neobosit în a reface, restabili și păstra monumentele eroilor din oraș și județ, de a îngriji mormintele eroilor din cimitirele ostașilor căzuți la datorie în cele două războaie mondiale, sau a eroilor necunoscuți sau de a ridica alte monumente, busturi, sau statui în cinstea marilor personalități românești.

Dacă adăugăm la aceste activități toate demersurile făcute pentru celelalte activități patriotice, toate eforturile întreprinse pentru cele cu caracter omagial sau cultural, apoi cele referitoare la editarea revistei *Eroii Neamului*, a coordonării Asociației Civice Tempora, la care se adaugă munca neobosită ca autor al unor valoroase cărți, ajungem la un bilanț deosebit de bogat și valoros. Pentru toate acestea, dânsul poate fi considerat un fervent promotor al patriotismului viu și activ în slujba orașului și al cetățenilor săi. Să te dedici trup și suflet acestor proiecte și să le și realizezi cu brio, trecând peste piedicile inerente, peste greutăți și eforturi, este ceva cu totul excepțional. Asta înseamnă să fii un adevărat patriot! Dânsul a dovedit prin toate acțiunile sale că promovează cu fervoare valorile neamului nostru, pe care le scoate mereu în evidență cu fiecare ocazie. Îl apreciem și pentru distinsele sale calități umane, dânsul fiind mereu modest, pus în slujba comunității.

Domnul colonel (r) Voicu Șichet își iubește orașul, pe cetățenii săi și este interesat de bunul mers al „cetății”, așa cum ne-a dovedit de nenumărate ori. Am văzut că prin tot ceea ce face, este devotat județului și țării! Impulsionează, dă profunzime și strălucire activităților în care se implică cu toată dăruirea, punând în valoare resursele zonei noastre, ale istoriei și culturii românești. Dânsul poate fi considerat ca unul din liderii ce ar fi de dorit să fie la conducerea orașului sau a județului nostru! Cine mai face tot ceea ce dânsul realizează? Rar, asemenea suflete implicate cu entuziasm, mereu atente la nevoile spirituale și culturale ale urbei!

Dânsul ține cu putere, sus, să se vadă, tricolorul nostru mult iubit, flamura națiunii noastre, predând-o tinerilor, purtătorii ei de mâine. Mă bucur că prin tot ceea ce faceți și inițiați, tânăra generație din Satu Mare are „un bun stegar”, ce ține sus, flamura romanismului, dând exemplul personal, de un ardent patriotism!

Prin tot ceea ce întreprinde, dovedește că este un adevărat patriot! Jos pălăria pentru determinarea dvs.! Bravo!

Felicitări, dle colonel (r) Voicu Șichet, pentru activitatea dvs. pusă în slujba românilor, de a scoate la lumină adevăruri istorice, de a le pune în atenția tuturor celor care au uitat, ne-au denigrat sau au ținut ascunse aceste adevăruri. Sunteți un adevărat patriot, croiți și făuriți viitorul neamului nostru. Prin cunoașterea valorilor noastre, tinerii de azi vor aprecia la justa valoare pe înaintașii noștri, EROII NEAMULUI, vor avea repere de care vor fi mândri.

Cine nu-și cunoaște istoria, nu va avea viitor.

Noi, românii vom vibra întotdeauna împreună în acordurile imnului nostru și vom fi mândri văzând cum fâlfâie drapelul tricolor, oriunde în lume.

Vă încurajăm să continuați să sădiți în sufletele tinerei generații dragostea de neam și țară, pentru ca să putem ființa și în continuare ca neam, ca o națiune respectată, alături de celelalte popoare europene. Sunteți o personalitate de mare importanță pentru Satu Mare și România. Vă susținem, suntem alături de dumneavoastră și vă aprobăm în tot ceea ce faceți! Sunteți un model demn de urmat!

Vă rog să-l felicitați, vă rog să-l răsplătiți cum se cuvine, să-i subliniați valoarea și importanța pentru că a făcut enorm de mult, din

multe puncte de vedere, pentru orașul și județul nostru și chiar pentru istoria acestor meleaguri! Personalitatea sa este remarcabilă, marcantă și merită toată lauda și recunoștința noastră!

TOT RESPECTUL, STIMA și i ADMIRAȚIA pentru TOT CEEA CE A REALIZAT domnul colonel (r) Voicu Șichet!

Fără dumneavoastră, multe acțiuni cu caracter patriotic nu ar fi avut loc! FELICITĂRI pentru tot ceea ce ați reușit până acum! Vă susținem și vă încurajăm să continuați să animați aceste atât de necesare activități! STIMĂ ȘI ADMIRAȚIE! La mulți ani, alături de noi toți, care ne iubim țara și neamul!

În numele românilor din Montréal și în numele meu personal, îl felicităm și-i dorim succes pe mai departe! Ne mândrim cu dânsul! Vă urăm în continuare succes și multă sănătate ca să duceți mai departe flamura tricoloră, s-o ridicați cât mai sus, să se vadă că noi, românii, suntem aici și vom rămâne uniți pe pământul nostru străbun! Cu D-zeu înainte!

Cu deosebită considerație, vă salută și va felicita, Angela Faina, o sătmăreancă mândră de originea ei, mândră că are asemenea concitadini patrioți, cu dragoste de neam și țară.

Toată stima! D-zeu să vă țină mulți ani înainte, în slujba neamului!

D-zeu să ocrotească România și s-o binecuvânteze!

Când a fost să moară Ștefan

Ștefan Octavian Iosif

I.

Când a fost să moară Ștefan,
Multă jale-a fost în țară:
Câte brațe-n deznădejde
Către cer nu se-nălțară?

Câte jertfe la altare,
Câtă smirnă și tămâie,
Pentru ca viteazul Ștefan
Viu și teafăr să rămâie!

Se părea că nici pământul
Nu se-ndură să-l primească,
Pe acel ce-a fost preavrednic
Peste tot să-l stăpânească.

Și de groază și durere
S-a cutremurat pământul,
Ca în ziua răstignirii
Celui ce-a vestit cuvântul...

II.

Când a fost să moară Ștefan,
Multă jale-a fost în țară.
Cine ar putea să spună
Câte inimi sângerară?

Iarnă grea ca niciodată
Și o foamete cumplită
Se-abătura-n anul acela
Peste țara lui iubită.

Însă nici pe patul morții
Nu putea s-o dea uitării

Cela ce pe drept fusese
Poreclit: Părinte-al Țării...

Lângă patul său chemându-i,
Mângâie pe toți sărmanii,
Plâng și îi sărută mâna
Văduvele și orfanii.

Plâng și-l binecuvântează,
Și se-ntorc pe la căminuri,
Iar boierii zi și noapte
Stau la patul său de chinuri...

III.

Când a fost să moară Ștefan,
Multă jale-a fost în țară:
Lângă patul său de chinuri
Toți boierii s-adunară.

În ceardac cerând să-l ducă,
A luat în mâini ocheana,
Să mai cate încă-odată
La Moldova lui — sărmana!

Și de ce-a văzut într-însa
L-a cuprins întâi fiorul —
În ocheana fermecată
El citise viitorul!

Veacuri negre, de urgie,
Și de lupte, și de jale,
S-arătară, într-o clipă,
Fulgerând privirii sale...

IV.

Vis e însă, ori aieve?
Dinspre Olt, urcând, zărește
Un vultur măreț ce-ntinde
Aripile, — și-adumbrește

Toată Țara Muntenescă
Și Moldova și Ardealul...
Vai! dar noapte și mai oarbă
Își aruncă-n urmă-i valul!

Dintr-o dată, făr' de veste,
Fața iar i se-nsenină:
Pâcla grea deschide iarăși
Gene-albastre de lumină.

Pe câmpia dunăreană
Vede oști române-n zare;
Mândru prinț din țări străine
Merge-n fruntea lor călare...

Cântece de biruință
Cresc și umplu tot văzduhul —
Și zâmbind cu pacea'n suflet,
Ștefan-vodă-și dete duhul!...

V.

Dar cu dangăt plin de jale
Mii de clopote dau veste:
„Ștefan-Vodă al Moldovei,
Ștefan-Vodă nu mai este!”

Tristă-i mănăstirea Putnei,
Porțile deschise-așteaptă
Strălucit convoi ce vine
Și spre ele-ncet se-ndreaptă.

Este Ștefan. Azi străbate
Cel din urmă drum prin țară,

Dar pe unde trece-acuma,
În marea zi de vară,

Plânge dealul, plânge valea,
Plâng pădurile bătrâne,
Și norodu-n hohot plânge:
„Cui ne lași pe noi, stăpâne?”

EPILOG

Patru veacuri de durere
Au trecut - și-n noapte-adâncă
Doarme Ștefan, dar și astăzi
Neamu-ntreg îl plânge încă.

Și-l vor plânge codrii veșnic
Fremătând duios din ramuri,
Cât vom fi-n cuprinsul nostru
Tot iloți ai altor neamuri!

Jalnic apele l-or plânge;
Și zadarnic, multă vreme,
Din adânc de văi pierdute,
Triste buciume-or să-l cheme...

Însă când suna-va ceasul
De dreptate pentru țară,
Din mormântu-i va străbate
Vârful sabiei de pară...

Și va fi războiul mare
Între neamurile toate;
Caii, în potop de sânge,
Pân-la coame-or să înoate...

Peste noi atunci pluti-va
Duhul lui Ștefan cel Mare —
Și vom rumpe orice lanțuri,
Vom sfărma orice hotare!

**MONUMENTUL
EROILOR NEAMULUI**

